

208.1

U-15

1895

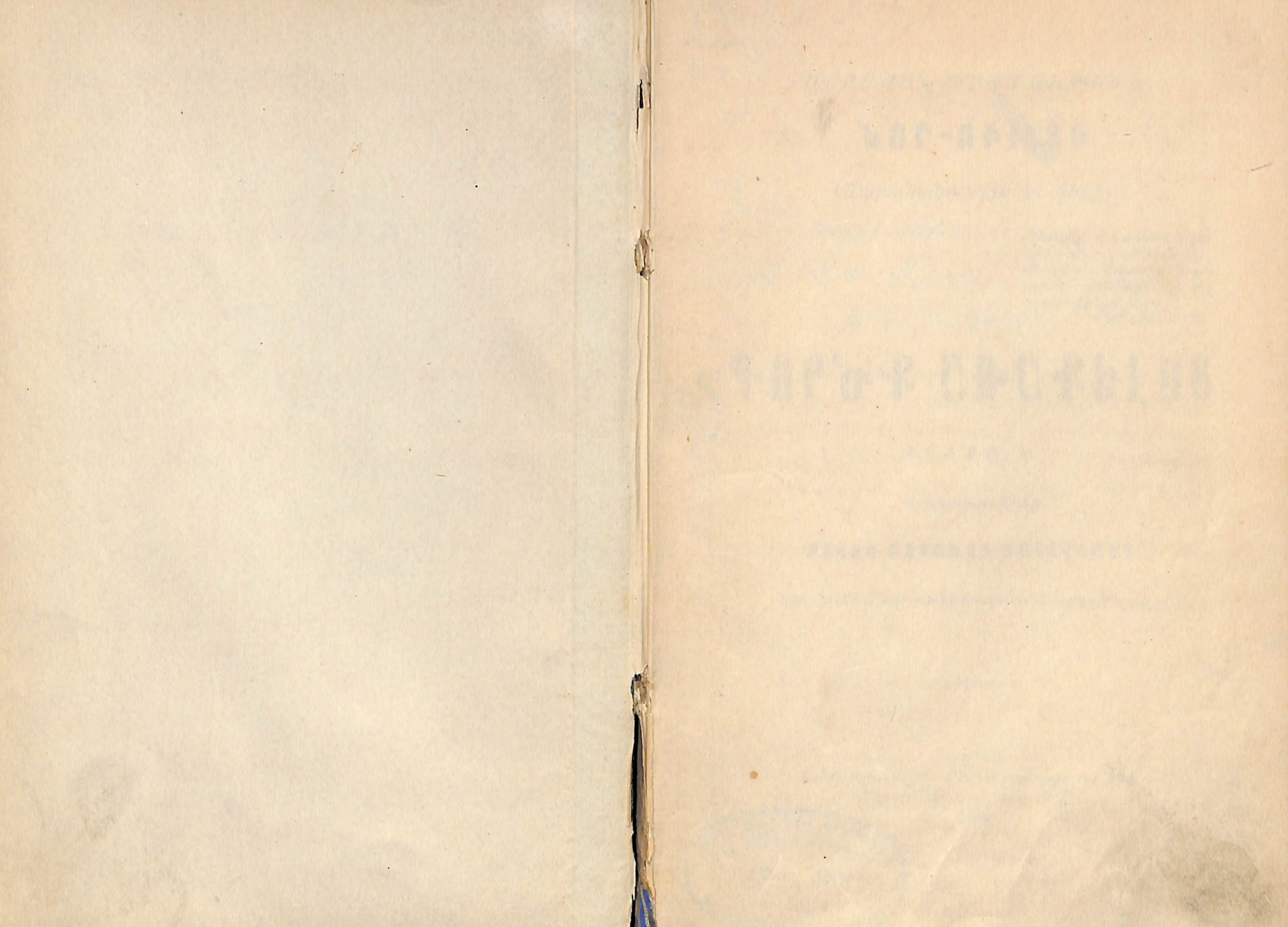
1053

ԳՈՐԾՔ

ԱՌԱՔԵԼՈՑ

0010

208.1
U-15

Կ.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ-ՈՒՒՏԻ

Ջ (Շարունակութիւն եւ վերջ)

Քարտէս
Քարտ. Բ. Բ. Քարտ. Բ. Բ.
Քարտ. Բ. Բ. Քարտ. Բ. Բ.
Քարտ. Բ. Բ. Քարտ. Բ. Բ.

«Գնացէք այսուհետեւ աշա-
«կերտեցէք դամենայն հե-
«թանոս... Ուսուցէք նոյա
«պահել դամենայն որ ինչ
«պատուիրեցի ձեզ»
Մտթ. իր. 19. 20.

ԳՈՐԾԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

ՀԱՏՈՐ Գ.

Աշխատասիրեց

ՍԱՀԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅ ՍԱՀԱԿԵԱՆՑ

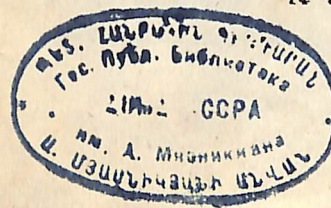
Սրա նիւթի մշակութիւնը կտպագրուի առանձին գրքով

Տ Փ Ե Ր Ս

Արագ. տպար. Մ. Մարտիրոսեանցի եւ Ընկ.

Միքայէլեան փող. տուն № 81.

1895

11398

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 30-го Ноября 1895 г.

Հստ հրամանի Սրբազնագոյն Քահանայապետի ազգիս՝ ՏԵԱՌՆ ՏԵԱՌՆ ՄԿՐՏՁԻ Ա. զձեռագիրս Սրբազան պատմութիւն Նոր-ուխտի Գործք-առաքելոց յակնարկեալ՝ ոչինչ գտի ՚ի սմա հակառակ բնագրին և ուղղամիտ վարդապետութեան Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցւոյ:

ՍՈՒՔԻՆՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՊԱՐԶԵԱՆՑ

ի 20 նոյեմբերի 1895 ամի

ի սուրբ էջմիածին:

20 01

45

Ա Ձ Գ

Զմուռացուած խոստումս կատարում եմ այսօր՝ հրատարակելով Սրբազան պատմութեան երրորդ հատորը— «Գործք առաքելոց»-ը, բայց առ այժմ աշակերտական մասը միայն: Այն սկզբունքները, որոնք ես ընդունել եմ նախկին երկու հատորները հրատարակելիս, նոյնը և սրա մասին է—որ ամենաընտիր դասազօրքը հէնց բնագիրն է, Սուրբ գիրքն է: Այն արգելքները, որոնք Հին և Նոր ուխտի վերաբերմամբ յիշուած են անցեալում, թէ ինչու բնագիրը չէ տրուած սաների ձեռք, անփոփոխ է և այստեղ՝ սակաւ բացառութեամբ:

Մեր մէջ լոյս տեսած սրբազան պատմութիւնները սովորաբար երկու հատորի մէջ են ամփոփուած—Հին և Նոր ուխտ: Նորը պարունակում է իւր մէջ աւետարանները, իսկ Գործք առաքելոցը հարեանցի կերպով՝ իբրեւ մի յաւելում, աւելցրած են դասազօրքի վերջը:

Ես այդ նիւթը՝ «Գործք առաքելոց»-ը առանձին հատոր եմ կազմել, որովհետեւ անհրաժեշտ եմ համարել նրան ի մասնաւորի ուսանելը—հեթանոսների առաքեալ Պաւղոսին պէտք է լաւ ճանաչել: Նա՛ որ այնքան զգուշութեամբ, հոգատարութեամբ է վարուել մանուկ քրիստոնէութեան հետ. նա՛ որ տքնել է Քրիստոսի վարդապետութեան էութիւնը պարզաբանելու աշխարհին. նա՛ որ այնքան պատերազմներ է մղել քրիստոնէութիւնը սխալ ըմ-

բռնող հակառակորդների դէմ. նա՛ որ աստուածային ուսումն այն աստիճան պարզաբանել է թէ՛ տեսականապէս և թէ՛ գործնականապէս, որ մարդկային ըմբռնողութեան հասկանալի է կացուցել. կարճ՝ նա՛ որ ուսուցել է մեզ թէ ի՞նչ է քրիստոնեայ ասածդ, ի՞նչ է օրէնք, աւետարան, յանցանք, պատիժ, շնորհք, հաւատ, արդարութիւն, Քրիստոս, Աստուած, բարի գործ, սէր, յոյս, խաչ . . . այս նիւթը մասնաւոր ուշադրութեան պիտի արժանանայ քրիստոնեայ դպրոցներում—ե՛ս առաւել այն ուսումնարաններում, ուր հոգեւոր հովիւներ են պատրաստում: Վրկայուած կարծիք է, որ եթէ Պօղոս չէր եղել, քրիստոնէութիւնը հրէութեան մէջ կուլ կգնար—քրիստոնէութիւնը մի տեսակ հրէութիւն էր ըմբռնում: Պօղոսն էր միայն որ ճիշտ էր հասկացել Փրկչի երկնային վարդապետութիւնը. Պօղոսն էր, որ քրիստոնէութիւնը հրէութեան սահմանափակ՝ նեղ շրջանից հանեց և նրան համաշխարհային կրօնի կերպարանքը ստուաւ: Այս պատճառով էլ քրիստոնեայ սաները պէտք է ի մօտոյ տեղեկանան պօղոսեան ըմբռնողութեան եղանակի հետ: Մեր դասաւորերն ըստ մեծի մասին Պօղոսի կենսագրութիւնն են աւանդում, շատ քիչ անգամ հետամուտ լինելով տասնեւերեքերորդ աւաքեալի քրիստոնէական հայեացքներին: Ահա՛ այս թերին լրացնելու դիտաւորութեամբ ես անշատեցի նիւթը և առանձին հատոր կազմեցի, որպէսզի սաներին հնար լինի ծանօթացնել այն առաքեալի գործերի հետ, որ իրաւամբ պարծենում էր միւսների առաջ՝ թէ ինքը միայնակ ամենից աւելի է գործել:

Նիւթի ընտրութիւնը և ստորաբաժանումներն աւելի պարզ կլինին, երբ միջոց կլինի սորա ուղեցոյցը հրատա-

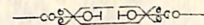
րակելու: Գործք առաքելոցը կարելի է աւանդել համառօտ կերպով երկդասեան դպրոցների հինգերորդ բաժանմունքում ըստ «կանոն»-ի, իսկ թեմական դպրոցներում չեն սխալուի, եթէ երրորդ դասարանի առանձին նիւթ որոշեն: Յիշատակուած իմաստների իրական ըմբռնումը, մանաւանդ գլուխ 12. ուղեցոյցը հրատարակելուց յետոյ միայն հասկանալի կլինի:

Վերջացնելով իմ խօսքը՝ կցանկայի, որ այս գրքովը ևս նոր բարեկամներ չահէ, իսկ հներին իրենց հաւատոյ մէջ ամուր պահպանէ:

ՍՆՀԱԿ ՔՀ. ՍՆՀԱԿԵԱՆՑ

ՏՓԽԻՍ

30 հոկտ. 1895 թ.

I.

1

Հ Ո Ւ Ե Պ Ը Լ Ո Ւ Ս Տ

Ա.

Գործք առաքելոց*) գլ. Բ. 1—13:

Երբ Յիսուս երկինք համբարձաւ Զիթենեաց լերան վրայից, առաքեալները Երուսաղէմ վերադարձան և ամենքն էլ միաբան՝ միասին սպասում էին Սուրբ Հոգւոյ գալստեանը: Համբարձումից տասն օր անց, որ Պենտէկոստէ էր կոչւում, այսինքն Զատիկից յիսուն օր յետոյ, առաւօտեան դէմ յանկարծ երկինքը գոռաց, սաստիկ քամի բարձրացաւ, եկաւ լցունց այն տունը, ուր առաքեալները ժողոված՝ սպասում էին և ամեն մինի գլխի վրայ կրակի բոցի պէս՝ լեզուի ձևով լոյս երևաց: Առաքեալներն իսկոյն Սուրբ Հոգւով լցունցան և նրա շնորհքով սկսեցին զանազան օտար լեզուներով խօսել: Ուրիշ երկրներից շատ երկիւղած հրէաներ Երուսաղէմ ուխտ

*) Հետեւալ հատուածներում կ'յիշուին միայն գլուխն ու տունը՝ առանց կրկնելու «Գործք առաքելոց» բառերը:

էին եկել: Երբ երկնքից իջնող ձայնը լսեցին, վազեցին, այնտեղ եկան և տեսան, որ ամենքն էլ դանազան լեզուներով էին խօսում—մէկը պարսկերէն, միւսը պարթևերէն. երրորդը հռովմայեցւոց լեզուով, չորրորդը արապերէն...: Այս բանի վրայ ժողովուրդը շատ զարմացաւ և իրար ասում էին. «2^է որ սորա բոլորն էլ գալիլիացիներ են, տեսէք ի՜նչպէս մեր լեզուներով խօսում և պատմում են Աստուծու մեծամեծ գործերը, այս ի՜նչ պիտի լինի»: Ոմանք էլ ծաղր անելով՝ ասում էին. «Մըանք հարբել են»:

Բ.

(ը. 14—36)

Այն ժամանակ Պետրոսը միւս առաքեալների հետ մի բերան դարձած՝ պատասխան տուաւ նրանց և ասաց. «Ով հրէաստանցիներ և Երուսաղէմում բնակւողներ, լաւ լսեցէք ասածներիս, մենք հարբած չենք, որովհետեւ դեռ ևս առաւօտեան ժամի երեքն է, (մեր ժամի իններ) այս ժամին մարդ գինի չի խմի, մենք չողով Սրբով լցուած ենք, ինչպէս որ Աստուած Յովելիա մարգարէի բերանովն ասել է. «Հեղից հոգւոյ իմմէ՝ ի վերայ ամենայն մարմնոյ եւ մարգարէասցին ուստերը ձեր եւ դստերը ձեր...»: Յետոյ խօսքը Յիսուսի վրայ դարձնելով՝ ասաց. «Լսեցէք, ով իսրայէլացիներ, Յիսուս Նազովրեցուն, որին Աստուած ուղարկեց և որը ձեր մէջ շատ հրաշքներ գործեց և ապացուցեց, որ ինքը Մեսսիան է. դուք

առաք, փայտի վրայ խաչեցիր: Աստուած նրա մահուան կապանքները քանդեց, յարութիւն տուաւ, որովհետեւ հնարաւոր չէր, որ նա մահուանից յաղթուէր: Այդ Յիսուսը մարգարէների գուշակութեան համաձայն յարութիւն առաւ, երկինք համբարձաւ, այնտեղից մեզ համար Սուրբ Հոգին ուղարկեց, որի նշանն արդէն դուք տեսնում էք մեզ վրայ: Քաջ գիտացէք, ով իսրայէլացիներ, որ ձեր սպասած օծեալ Տէրը, ճշմարիտ Մեսսիան՝ հենց այն Քրիստոսն էր, որին դուք խաչեցիր»:

Գ.

(ը. 37—41)

Ժողովուրդը, երբ այս քարոզը լսեց, զոջաց: Նրանցից շատերը գալիս էին Պետրոսի և միւս առաքեալների մօտ ու ասում էին. «Խնչ անենք»: Պետրոսն էլ ասում էր նրանց. «Ապաշխարեցէք և մկրտուեցէք Յիսուս Քրիստոսի անունով, ով կմկրտուի, Սուրբ Հոգւոյ պարգևը կընդունի»: Սրա նման ուրիշ շատ խօսքերով յորդորում էր նրանց և ասում. «Հեռացէք, ազատեցէք ձեզ այդ չար, անարժան ազգիցը»: Պետրոսի քարոզից յետոյ՝ երեք հազար հոգի մկրտուեց:

Դ.

(ը. 42—47)

Երեք հազար հաւատացեալները չէին հեռանում տաճարից, այլ միշտ և հանապազ լսում էին առա-

քեալներն քարոզները: Բոլոր հաւատացեալները միասին էին հաց ուտում և միասին աղօթում— իմ և քո ասած բանը նրանց մէջ չկար, ամեն բան հասարակաց էր: Հարուստները ծախում էին իրանց կայքը և նրանով էին հոգում աղքատների կարիքները: Աղօթքի ժամանակ ամեն օր տաճարում միասին էին լինում և հացը միասին էին ուտում— աղքատ և հարուստ օրհնում, փառաբանում էին Ստեղծողին: Աստուած առաքեալների ձեռքով շատ հրաշքներ էր գործում. ժողովուրդը քաշում էր նրանցից. հաւատացեալները օրէց օր աւելանում էին:

Հաւատամք եւ 'ի Սուրբ Հոգին յանեղն եւ 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս եւ 'ի մարգարէս, որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զԱռաքեալն եւ բնակեցաւ 'ի սուրբսն»:

Հաւատում ենք Սուրբ Հոգուն, որ անեղ եւ կատարեալ Աստուած է, որ խօսեց օրինաց եւ մարգարէների եւ աւետարանների միջոցով: Որ Յորդանան գետն իջաւ՝ Առաքուածին (Քրիստոսին՝ Աստուածանից ուղարկուածին) քարոզեց եւ սրբերի մէջ բնակուեցաւ:

2

ԱՆՆԻԱՆ ԱՆՈՒՆՈՒ

(դ. 32—37. և. 1—11.)

Քրիստոսի նոր հաւատացեալները՝ մի սիրտ, մի հոգի պարձած՝ իրանց ունեցած չունեցածը բե-

րում առաքեալներին էին յանձնում, որ նրանք հաւատացեալների հոգևոր և մարմնաւոր պէտքերի համար գործ գնեն: Նրանց մէջ ոչ ոք կարօտութիւն չունէր, որովհետեւ ով ազարակ կամ տներ ունէր, ծախում և փողը առաքեալներին էր յանձնում: Յովսէփ անուշով մէկը, որ վերջը Բառնաբաս կոչուեցաւ, մի ազարակ ունէր, ծախեց և նրա գինը առաքեալներին տուաւ:

Բայց սրանցից մէկ մարդ՝ Անանիա անուշով այդպէս չարաւ— սա իւր Սափիրայ կնկայ հետ միաբանած՝ իրանց ազարակը ծախեցին, փողի մի մասը մօտները պահեցին, իսկ միւս մասը տարան և առաքեալներին յանձնեցին: Պետրոսն իմացաւ այս մարդու խաբեայութիւնը, գնաց նրա մօտ և յանդիմանելով ասաց. «Անանիա, ինչո՞ւ դու սատանային լսեցիր, Սուրբ Հոգուն խաբեցիր և փողը թաղցրիր, իմացիր որ դու սրանով ոչ թէ մարդ, այլ Աստուծուն ես խաբում»: Անանիան հենց որ այս խօսքը լսեց, տեղնուտեղը Աստուծու պատիժը կրեց— վայր ընկաւ և հոգին աւանդեց: Ծառաները պատանեցին նրան և տարան թաղեցին: Սափիրան ոչինչ չգիտէր, թէ իւր մարդուն ինչ է պատահել: Երեք ժամից յետոյ, երբ սա ևս Պետրոսի մօտ եկաւ, առաքեալը հարցրեց նրան. «Ճշմարիտ է, Սափիրա, որ այնքանով ծախեցիր ազարակը»: Գինը պատասխանեց. «Այո, այնպէս է»: Պետրոսը սրան ևս յանդիմանեց ու ասաց. «Դուք երկուսդ էլ խօսք էք կա-

պել, որ Սուրբ Հոգին փորձէր, ահա այն անձինքը, որոնք քո մարդուն դրան առաջ թաղեցին, բեղ էլ այնտեղ կտանեն և կթաղեն»: Մափիրան վայր ընկաւ, յանկարծամահ եղաւ, նրան էլ տարան և թաղեցին իւր մարդու մօտ: Այս պատիժը մեծ ահ ու երկիրդ ձգեց ամենի վրայ: Հաւատացեալների թիւը աւելի և աւելի էր բազմանում:

«Զի արմատ ամենայն չարեաց արծաթսիրութիւն է»: Ի. Տմթ. Զ. 10:

«Ոչ թէ դու Աստուած կամիս զանօրէնութիւն եւ ոչ բնակին առ քեզ չարք, մի անօրէնք բնակեսցին առաջի աչաց քոց»: Սղմ. ե. 4:

«Անօրէնք եղեն յաւեր յանկարծակի. սատակեցան, պակասեցան, կորեան վասն անօրէնութեան իւրեանց»: Սղմ. հբ. 19:

«Աստուած հատուցանէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւրեանց»: Թ. ա. Հռմ. բ. 6:

«Մի խաբիր, Աստուած ոչ արհամարհի, զի զոր ինչ սերմանէ մարդ, զնոյն եւ հնձեսցէ»: Թ. ա. Գաղ. Զ. 7—8:

«Մի զանձէք ձեզ զանձս յերկրի, ուր ցեց եւ ուտիճ ապականեն...»: Մտթ. Զ. 19—21:

«Խնդրեցէք նախ զարքայութիւնն Աստուծոյ . . .»: Մտթ. Զ. 33:

«Արդ խնդիր է ի մէջ հաղարապետաց, եթէ որ հաւատարիմ գտցի»: Ի. Թ. ա. Կորնթ. դ. 2:

«Յամենայն ժամ աղքատս ընդ ձեզ ունիք...» Մրկ. Ժդ. 7:

«Սիրեսցես զընկեր քո . . .»: Մտթ. իբ. 39:
«Որ ոչն կամիցի գործել՝ եւ կերիցէ մի»: Թ. ա. Թսղ. գ. 10:

3

ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԸ ԲԱՐՉՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵՆԻ ԱՌԱՋ

Ա.

(գ. 1—26)

Պետրոս եւ Յովհաննէս ըսարձ. ատենի առաջ:

Մի անգամ Պետրոսը և Յովհաննէսը երեկոյեան իննը ժամին տաճար գնացին աղօթելու: Տաճարի այն դրան առաջ, որ գեղեցիկ էր կոչոււմ՝ ՚ի ծնէ մի կաղ էր նստած և անցուղարձ անողներից ողորմութիւն էր խնդրում: Կաղը տեսաւ առաքեալներին, աղաչեց և ողորմութիւն խնդրեց նրանցից: Պետրոսը Յովհաննէսի հետ միասին նրան նայեցին և ասացին. «Մեզ նայիր»: Կաղը նրանց նայեց և յոյս ունէր մի բան ստանալու: Այն ժամանակ Պետրոս քառքիալն ասաց. «Ես արծաթ և ոսկի չունիմ, ինչ որ ունեմ, այն կտամ քեզ—նազովրեցի Յիսուս Քրիստոսի անունով վերկաց և գնա»: Այս ասաց, հիւանդի ձեռից բռնեց և բարձրացրեց: Կաղը բժշկուեցաւ, սա ևս նրանց հետ տաճար գնաց, որ շնորհակալութիւն անէ և փառք տայ Աստուծուն: Ժողովուրդը տեսաւ կաղին մանկալիս և Աստուծուն

օրհնելիս. ամենքը ճանաչում էին նրան, որ սովորաբար նստում էր տաճարի գեղեցիկ կոշտած դրան մօտ և անցողաբաձ անողներից ողորմութիւն էր խնդրում: Աղօթքից յետոյ կաղը չէր հեռանում Պետրոսից և Յովհաննէսից՝ մինչև որ գուրս եկան արտաքին գաւիթը՝ որ կոչւում էր Սողոմոնի սրահ: Ժողովուրդը խռնուեց նորա շուրջը և զարմանում էր:

Երբ այս բանը տեսաւ Պետրոսը, ասաց. «Ո՛վ իսրայէլացիներ, ինչո՞ւ էք զարմանում, ինչո՞ւ էք մեզ վրայ կասկածանքով նայում, կարծէք թէ մենք մեր զօրութիւնով և քաջութիւնով լինինք արած, որ դա ման է գալիս: Մեր պապերի՝ Աբրահամի Իսահակի և Յակովբի Աստուածը փառաւորեց իւր որդի Յիսուս Քրիստոսին, որին դուք մատնեցիք և ուրացաք Պիղատոսի առաջ: Պիղատոսը դատեց՝ արգար գտաւ նրան և կամեցաւ արձակել, բայց դուք այն Սուրբին, Արգարին ուրացաք և նրա փոխանակ խնդրեցիք, որ մի մահապարտ շնորհեն ձեզ. դուք սպանեցիք կեանքի առաջնորդին, որին Աստուած մեռելներից յարութիւն տուաւ և որին մենք վկայ ենք: Այն հաւատը, որ դուք ունէիք դէպի Յիսուս, թէ նա Իսրայէլի փրկիչն է, այսօր՝ այս ձեր ճանաչած կողի բժշկութեամբը, հաստատեց: Եւ այն հաւատը, որ այս հիւանդի մէջ ծագել էր դէպի Քրիստոս, իրան բժշկութիւն տուաւ ձեր աչքի առաջ: Գիտեմ Յիսուսին հասցրած ձեր չարութիւններն անգիտութեամբ են կատարուել, ինչպէս և ձեր

իշխաններն արին, բայց Աստուած, ինչ որ առաջուց մարգարէների բերանով յայտնել էր, թէ Յիսուս պիտի չարչարուի, բոլորն էլ կատարեց: Ուրեմն զղջացէ՛ք և դարձի եկէ՛ք, որ ձեր գործած մեղքերը ջնջուին:

Մովսէսը ձեր հայրերին ասել է, թէ Աստուած ձեր եղբայրների միջից ինձ նման մարգարէ կյարուցանէ ձեզ համար, նրան լսեցէ՛ք ամեն բանում— ինչ որ ձեզ կասէ կատարեցէ՛ք: Նա՛ որ վստահութիւն կունենայ չլսել այն մարգարէին, ժողովուրդը նրան կմահացնէ: Բոլոր մարգարէները՝ Սամուէլիցն սկսած մինչև մեր օրերը, մարգարէացան և յայտնեցին այս ամենը: Դուք էք այդ մարգարէների և այդ ուխտի որդիքը, որն Աստուած մեր հայրերի հետ հաստատեց և Աբրահամին ասաց—քո դաւակի ձեռքով պիտի օրհնուեն երկրիս բոլոր ազգերը: Աստուած նախ ձեզ համար ուղարկեց իւր որդի Յիսուսին, որ ձեզ օրհնէ, որ ձեզանից ամեն միւր յետ դառնայ իւր չարութիւնից»:

(ռ. 1—31)

Առաքեալները դեռ այս քարոզը չէին վերջացրել, որ սրտնեղելով վրայ հասան քահանայապետները, տաճարի իշխանները և սաղուգեցիները՝ երկուսին էլ բռնեցին ու բանտարկեցին մինչև առաւօտ, որովհետեւ արդէն երեկոյ էր: Այս քարոզութեան հետեւանքն այն եղաւ, որ այդ օրը հինգ հազար հոգի

հաւատացեալ դարձան: Առաւօտեան Աննա և Կայիա-
փա քահանայապետների առաջ ժողով արին, սքանց
էլ այնտեղ բերեցին և սկսան հարցնել, թէ ում ղո-
րութիւնով կամ անունով գուր կաղին ոտը տուիր:
Այն ժամանակ Պետրոսը Սուրբ Հոգւով լցուած՝ ա-
սաց. «Ո՛վ ժողովրդի իշխաններ և խորայէլի երեց-
ներ, այս ի՞նչ զարմանալու բան է, մենք այսօր
հարցաքննում ենք լոկ այն պատճառով, որ մի հի-
ւանդ մարդու բարութիւն ենք արել—բժշկել ենք
Յիսուս Քրիստոսի անունով, որին գուր խաչեցիր,
որին Աստուած յարութիւն տուաւ և բոլոր ստեղ-
ծուածների գլուխ դրաւ, այնպէս որ առանց նրան
մարդ փրկութեան չի կարող հասնել»: Հրէից իշխան-
ները տեսնելով Պետրոսի և Յովհաննէսի համարձակ
և խորամաստ խօսքերը՝ զարմանում էին, որովհետեւ
սրանց ճանաչում էին իբրեւ ռամիկ, տգէտ մարդիկ,
որոնք Յիսուսի հետ չըջում էին: Միւս կողմիցն էլ
տեսնելով բժշկուած կաղին իրանց մօտ կանգնած՝
պապանձուած մնացին: Ուստի հրամայեցին նրանց
ատենից գուրս գնալ, իսկ իրանք խորհուրդ արին
իրար հետ և ասացին. «Ի՞նչ անենք այս մարդկան-
ցը, Երուսաղէմի մէջ բնակուողներին բոլորին էլ
յայտնի է, թէ սրանք ի՞նչպիսի հրաշք գործեցին,
այդ մենք չենք կարող ուրանալ: Որպէսզի ժողովրդի
մէջ չտարածուի, կանչենք դրանց, պատուէր տանք,
սաստենք, որ Յիսուսի մասին այլ ևս ոչինչ չխօ-
սեն: Կանչեցին և պատուիրեցին, որ Յիսուս Քրիս-

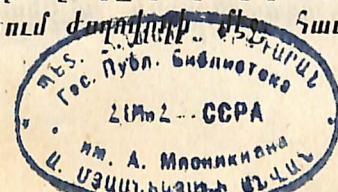
տոսի անունով ամենեւին չխօսեն: Իսկ Պետրոս և
Յովհաննէսը պատասխան տուին և ասացին. «Մի՞թէ
կարելի բան է, որ Աստուծու հրամանը թողնենք և
ձեզ լսենք, մենք չենք կարող մեր տեսածը և լսածը
չբարոյեք»: Ճարահատած սպառնացին և արձակե-
ցին. Համարձակեցան ոչինչ պատիժ տալ նրանց,
որովհետեւ վախենում էին ժողովրդից, որ իւր աչքով
տեսել էր, թէ ինչպէս քառասուն տարեկան կաղը
բժշկուեց և դրա համար էլ Աստուծու անունը փա-
ռաբանում էր: Պետրոսը և Յովհաննէսը եկան և
պատմեցին այս ամենը միւս առաքեալներին և հա-
ւատացեալներին: Ամենքը փառք տուեցին Աստու-
ծուն: Վերջը միասին աղօթք արին և խնդրեցին
Աստուծուց, որ իրանց ոյժ և կարողութիւն տայ
Քրիստոսի աւետարանը համարձակութեամբ քարո-
զելու և նոյնը հրաշքներով հաստատելու: Իբրեւ նշան՝
թէ նոցա աղօթքը լսելի է եղել, շարժուեցաւ այն
տեղը, ուր ժողովուրդած էին: Ամենքը Սուրբ Հոգւով
լցուեցան և Աստուծու խօսքը համարձակութեամբ
էին քարոզում:

Բ.

Տասներկու առաքեալները ըարձ. ատենի առաջ

(Ե. 12—41)

Առաքեալները բազմաթիւ նշաններ և հրաշքներ
էին գործում ժողովրդի մէջ, հաւատացեալներն ա-

մենքը միասին Սողոմոնի սրահումն էին, իսկ նորա՝ որոնք դեռ ևս չէին պատկանում հաւատացեալների խմբին, չէին վստահանում խառնուել նրանց հետ։ Ժողովուրդը մեծ համարումն ունէր այս համայնքի մասին՝ որպէս սուրբ միաբանութեան։ Այր և կին հաւատացեալների թիւը քանի գնում բազմանում էր։ Զատերը հիւանդներին պատգարակներով բերում և դնում էին այն ճանապարհի վրայ, որտեղից Պետրոսը պիտի անցնէր, որպէսզի նրա շուարը հիւանդի վրան ընկնի և բժշկուի։ Ոչ թէ միայն Երուսաղէմից, այլև շրջակայ քաղաքներից հիւանդներ էին բերում առաքեալների մօտ, որոնք ձեռք էին դնում նրանց գլխին և բժշկում էին։ Այս հրաշքները տեսնողներից շատերը հաւատում էին Քրիստոսին. մի տեսակ յարգանք էին զգում դէպի առաքեալները և չէին վստահանում վնասել նրանց։ Բայց քահանայապետը և սաղուգեցիները սաստիկ նախանձից զրդած՝ այլ ևս չկարողացան համբերել, առաքեալներին բռնել տուին և բանտ դրին։

Աստուծու հրեշտակը գիշերով բանտի դռները բաց արաւ, դուրս հանեց նրանց և առաց. «Գնացէ՛ք տաճարը և քարոզեցէ՛ք, ինչպէս առաջ»։ Առաքեալները տաճար գնացին և քարոզում էին։ Քահանայապետն առաւօտեան վաղ բանտը մարդ ուղարկեց, որ առաքեալներին հանձն այն տեղից և բերեն։ Սրանք գնացին և բանտում մարդ չգտնելով, դարձան և ասացին. «Գնացինք և տեսանք, որ բան-

տը կողպուած է ամենայն զգուշութեամբ, պահապանները դրան մօտ հսկում էին, բանտի դուռը բաց արինք և ոչ որ չգտանք ներսը»։ Երբ քահանայապետը և տաճարի իշխաններն այս խօսքերը լսեցին, զարմացան և ասում էին, թէ սա ի՞նչ պիտի լինի»։ Մի մարդ եկաւ և ասաց. «Ձեր բանտարկած մարդիկն այժմ տաճարում քարոզում են»։ Իշխանը սպասաւորների հետ միասին տաճար գնաց և առաքեալներին՝ առանց բռնութեան յետ բերաւ, որովհետեւ երկիւղ էին կրում ժողովրդից, որ չբարկոծէ իրանց։ Երբ նրանց ատեան բերին, քահանայապետն ասաց. «Ձե՛ք որ ձեզ պատուիրելով պատուիրեցինք՝ Յիսուսուսի Քրիստոսի անունով այլ ևս չբարոդել. ամբողջ Երուսաղէմը ձեր աղանդով լցրիք. դուք ուզում էք մեզ յանիրաւի յանցաւոր դուրս բերել, որպէսզի այն մարդու (Յիսուսի) արիւնը մեզ վրայ ձգէք»։ Պետրոսը միւս առաքեալների հետ պատասխան տուաւ և ասաց. «Աստուծուն աւելի պէտք է հնազանդել քան թէ մարդոց»։ Այսպիսի համարձակ խօսքերով վկայեցին Յիսուսի Քրիստոսի մասին և նրանց անօրէն վարմունքները երեսներին տուին, այնպէս որ այս բաները լսելով՝ աւելի խիստ կատաղեցին և որոշեցին սպանել առաքեալներին։

Մի փարիսեցի, որի անունն էր Գամաղիէլ, հրամայեց առաքեալներին փոքր ժամանակով հեռանալ, դարձաւ ժողովականներին և ասաց. «Այս մարդկանցը արձակեցէ՛ք, ոչինչ մի տնէք դրանց, եթէ սրանց

գործը մարդկային է, ինքն իրան կոչնչանայ: Օրինակի համար՝ փոքր առաջ Թեղաս անունով մէկը, նրանից յետոյ Յուգա գալիլիացին մի քանի մարդկանց գլխից հանեցին, բայց վերջը ցիր ու ցան եղան, կորան, դնացին, իսկ եթէ Աստուածանից է, իմացած լինիք, որ ոչինչ չէք կարող անել—գուցէ աստուածամարտ էլ համարուէք»: Գամաղիէի խօսքին թէև ամենին էլ հաւանութիւն տուին, բայց և այնպէս առաքեալներին կանչեցին, ծեծեցին, նորից պատուիրեցին, որ Յիսուսի անունով չբարոգեն և ապա արձակեցին: Առաքեալները ուրախ սրտով հեռացան ատենիցը. նրանք ցնծում էին, որ արժանի եղան Յիսուսի պատճառով անարգանք կրելու. չէին դադարում թէ տաճարում և թէ տներում ուսուցանելու և աւետարանելու նրա մասին, որի համար հալածանք էին կրում:

Թ. ա. Գաղ. ե. 22. «Իսկ պտուղ հոգւոյն այս է, սէր, խնդութիւն, խաղաղութիւն, երկայնմտութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն, հաւատք, հեզութիւն, ժուժկալութիւն»

Հոգու պտուղները սրանք են—սէր, ուրախութիւն, խաղաղութիւն, երկայնմտութիւն, քաղցրութիւն, բարութիւն, հաւատք, հեզութիւն եւ ժուժկալութիւն:

4

Ե Թ Ո Վ Պ Ա Յ Ի Ն Ե Ր Ք Ի Ն Ի Ն

(Ս. 5—8. 26—40.)

Փիլիպպոս սարկաւազը եկաւ Սամարիայի քաղաքներից մինը և քարոզում էր Քրիստոսի աւետարանը: Ժողովուրդը սիրով էր լսում սրա քարոզները և աչքով տեսնում էր Յիսուս-Քրիստոսի անունով ցոյց տուած նշանները—չատ անդամալոյծներ և կաղեր բժշկւում էին:

Սրանից յետոյ Աստուծու հրեշտակը հրամայեց Փիլիպպոսին, որ գնայ Երուսաղէմ և Գաղա քաղաքների ճանապարհի վրայ, ուր անապատէ: Փիլիպպոսը, երբ այնտեղ հասաւ, տեսաւ, որ մի ներքինի կառքով գնում էր: Այս ներքինին եթովպացւոց թագուհու գանձապետն էր, Երուսաղէմ ուխտ էր գնացել, վերադառնում էր: Փիլիպպոսը Սուրբ Հոգւոյ ազգմամբ մօտեցաւ սրան և տեսաւ, որ Նսայիա մարգարէի գիրքն է կարդում: Փիլիպպոսն ասաց. «Արդեօք կարդացածդ հասկանում ես»: Նա պատասխանեց և ասաց. «Ինչպէս կարող եմ հասկանալ՝ մինչև որ մէկն ինձ չմեկնէ» և Փիլիպպոսին աղաչեց, որ կառքը բարձրանայ և նստէ իւր մօտ: Ներքինու կարդացածը Նսայի մարգարէի այն խօսքերն էին, որ Քրիստոսի մասին ասում է. «Ոչխարի պէս մորթելու տարան, գառան նման բուրդը խուզողի առաջ բերանը բաց չարաւ, ձայն չհանեց»:

Ներքինին Փիլիպպոսին հարցրեց. «Մարգարէն այս խօսքերը ում համար է ասել, իւր՝ թէ՛ ուրիշի համար»: Փիլիպպոսն այն ժամանակն սկսաւ տեղն ու տեղը Քրիստոսի մասին քարոզել և քրիստոնէական հաւատը սովորցնել նրան: Ճանապարհը շարունակում էին: Երբ հասան մերձագայ ջրի ափին, ներքինին ասաց. «Ահա ջուր, ինչն է արգելում ինձ, որ ես մկրտուեմ»: Փիլիպպոսն ասաց. «Եթէ ամբողջ սրտովդ հաւատում ես, կարելի է»: Ներքինին պատասխանեց և ասաց. «Հաւատում եմ, որ Յիսուս Քրիստոսն Աստուծոյ որդին է»: Հրամայեց որ կառքը կանգնէ, երկուսն էլ իջան ջրի ափը և Փիլիպպոսը մկրտեց ներքինուն: Երբ ջրից դուրս եկան, Աստուծոյ հոգին յափշտակեց Փիլիպպոսին և այլ ևս չտեսաւ նրան—ներքինին ուրախ-ուրախ շարունակում էր ճանապարհը: Աստուած Փիլիպպոսին Ազոտոս քաղաքը տարաւ: Մինչև Կեսարիա գալը Փիլիպպոսը շրջում էր քաղաքներում և աւետարանում էր:

Մտթ. ե. 3. «Երանի՛ աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից»:

Թ. ա. Հում. Ժ. 17. «Հաւատք ՚ի լսելոյ են, լուր ՚ի բանէն Քրիստոսի»:

Հաւատքը յառաջանում է լսելուց, իսկ լսելը՝ Քրիստոսի խօսքից:

5

ԿՈՌՆԵԼԻՈՍ ՀԱՐԻՐԱՊԵՏԻ ԳՐԻՉԸ

(Ժ. 1—48)

Պաղեստինացւոց Կեսարիայում իտալացի կոչուած վնդից մի հարիւրապետ կար՝ անունը Կոռնելիոս: Սա թէ՛ն հրէայ չէր, այլ ազգի էր, բայց բարեպաշտ և աստուածավախ մարդ լինելով՝ ամեն ժամանակ ողորմութիւն էր տալիս աղքատներին—նրա աղօթքն առ Աստուած անպակաս էր: Մի անգամ իններորդ ժամին, երբ սա աղօթում էր, Աստուծոյ հրեշտակը երևեցաւ նրան և ասաց. «Կոռնելիոս»: Սա նայեց նրան, զարհուրեց և ասաց. «Ի՞նչ է, Տէր»: Տէրն ասաց. «Քո աղօթքը և տուած ողորմութիւնը Աստուծուն ընդունելի եղան. մարդ ուղարկիր Յոպպէ քաղաքը և կանչել տուր Պետրոս կոչուած Սիմօնին, նա հիւր է կաշէգործ Սիմօնի մօտ. նրա տունը ծովից հեռի չէ. նա կգայ և կսովորցնէ քեզ, թէ ինչ պիտի անես, որ փրկուես»: Երբ հրեշտակը հեռացաւ նրանից, Կոռնելիոսը կանչեց իւր ծառաներից երեք հոգու. պատմեց նրանց այս ամենը և Յոպպէ ուղարկեց Պետրոսի ետեւից: Սպասաւորները, երբ քաղաքին մօտեցան, հենց այդ ժամանակ Պետրոսը տանիքն էր բարձրացել աղօթելու: Ճաշի ժամանակ էր. առաքեալը սովեց և կամենում էր ուտել: Յանկարծ տեսաւ, որ երկինքը բացուեցաւ և այնտեղից՝ չորս ծայրից բլու-

նաժ մի կտաւ իւր առաջն իջաւ: Այս կտաւի մէջ կար ամեն տեսակ շորքոտանի կենդանի, սողուն և թռչուններ: Պետրոսն այս բանի վրայ զարմացած՝ նայում էր: Երկնքից ձայն եկաւ, որ ասում էր. «Վեր կաց, Պետրոս, մորթիր և կեր»: Պետրոսն ասաց. «Քնա լիցի, ես դեռ իմ բերանը պիղծ բան չեմ դրել»: Երկրորդ անգամ ձայն եկաւ երկնքից, որ ասում էր. «Աստուծու սրբած բանը դու պիղծ մի համարիր»: Այս խօսքերը երեք անգամ կրկնուելուց յետոյ՝ անօթը երկինք վերացաւ: Պետրոսը զարմացած մտածում էր, թէ ի՞նչ է նշանակում այս տեսիլքը: Ահա, հենց այդ բոլորին Կոռնելիոսի ուղարկած մարդիկը կաշէգործ Սիմօնի տունը որոնելով՝ դրանք կանգնեցին և հարցնում էին. «Սիմօն կոչուած Պետրոսն այստեղ է հիւր»: Պետրոսը դեռ ևս մտածում էր այն տեսիլքի նշանակութեան մասին, որ Սուրբ Հոգին ասաց նրան. «Ահա երեք մարդ քեզ որոնում են, նրանց ես եմ ուղարկել, ոչնչի վրայ մի կասկածիր»: Պետրոսը տանիքից վայր իջաւ և Կոռնելիոսից ուղարկած մարդկանցն ասաց. «Ես եմ, որին որոնում էք, ի՞նչ էք կամենում»: Նրանք ասացին. «Աստուածավախ Կոռնելիոս հարիւրապետը, որ բոլոր հրէաներից, իբրև բարի մարդ ճանաչուած է, հրեշտակից հրաման ստացաւ քեզ իւր մօտ կանչելու և դու պէտք է ասես նրան, թէ նա ի՞նչ պիտի անէ»: Պետրոսը ներս կանչեց և հիւր ընդունեց նրանց:

Միւս օր Պետրոսը Յոպպէում եղած մի քանի եղբայրների հետ գնացին Կեսարիա: Կոռնելիոսը կանչել էր իւր ազգականներին և բարեկամներին ու սպասում էր Պետրոսին: Երբ առաքելալը տուն մտաւ, Կոռնելիոսն առաջ գնաց և ոտներն ընկնելով՝ երկրպագութիւն էր տալիս: Պետրոսը ձեռքից բռնեց, կանգնացրեց և ասաց. «Վեր կաց, ես ևս քեզ նման մի մարդ եմ»: Կոռնելիոսի հետ խօսելով ներս մտաւ և գտաւ այնտեղ շատ մարդիկ ժողովուած: Պետրոսն ասաց. «Դու ևս գիտես, որ հրէաների օրէնքին դէմ է այլազգիների մօտ գնալը և նրանց հետ խառնուիլը, բայց Աստուած ինձ տեսիլքով յայտնեց, որ այսուհետև այս խտրանքներն այլ ևս չպիտի լինին, դրա համար էլ եկայ քեզ մօտ, այժմ ասա, ինչո՞ւ ես կանչել ինձ»: Կոռնելիոսը պատմեց. «Չորս օր սրանից առաջ՝ իններորդ ժամին աղօթք էի անում. մի մարդ սպիտակ հանգերձ հագած՝ կանգնեց առաջս և ասաց—Կոռնելիոս, քո աղօթքը լսելի եղաւ և քո տուած ողորմութիւնները յիշուեցան Աստուծու առաջ, մարդ ուղարկիր Յոպպէ և կանչել տո՛ւր Սիմօն կոչուած Պետրոսին, նա կաշէգործ Սիմօնի տանը հիւր է, որի տունը ծովից հեռի չէ. նա կգայ և քեզ կսովորցնէ, թէ ի՞նչ պիտի անես: Ես խիոյն քեզ մօտ մարդ ուղարկեցի և դու լաւ ես արել, որ եկել ես: Ահա մենք ամենքս բո առաջը ժողոված ենք՝ քեզնից Աստուծու պատուէրները լսելու»: Այն ժամանակ Պետ-

րոսը բերանը բաց արաւ և ասաց. «Աստուած մարդոց անձնատուրութեան չի նայում, ով երկիրդած է և արդարութիւն է գործում՝ Աստուծու առաջ ընդունելի է: Դուք գիտէք, որ Աստուած խաղաղութիւնը Յիսուս Քրիստոսի ձեռքով քարոզեց. դուք գիտէք, թէ ինչ պատահեց չրէաստանում՝ Գալիլիայից սկսած, Յովհաննէսի քարոզած մկրտութիւնից յետոյ. թէ ինչպէս Աստուած նազարէթցի Յիսուսին օծեց չոգւով Սրբով, որ շրջեց երկրի մէջ՝ ամենին բարիք անելով, որ սատանայից բռնուածներին բժշկեց, որովհետեւ Աստուած նրա հետն էր: Մենք վկայ ենք այն ամենին, որ չրէաստանում և երուսաղէմում գործեց, որին դուք փայտից կախեցիր և այնպէս սպանեցիր: Աստուած նրան յարութիւն տուաւ երրորդ օրը և յայտնի արաւ՝ ոչ թէ միայն բոլոր ժողովրդին, այլև մեզ՝ Աստուածանից առաջուց ընտրուած վկաներիս. նրա հետ կերանք և խմեցինք՝ նրա մեռելներից յարութիւն առնելուց յետոյ: Նա պատուիրեց մեզ ժողովրդին քարոզելու և վկայելու, որ նա Աստուածանից սահմանուած կենդանեաց և մեռելոց դատաւորն է: Բացի դրանից բոլոր մարգարէները վկայում են, որ նրան հաւատացողը մեղքերին թողութիւն կստանայ»:

Պետրոսը գեռ ևս չէր վերջացրել իւր խօսքը, որ Սուրբ չոգին իջաւ այնտեղի բոլոր ունկնդիրների վրայ: Պետրոսի հետ եկող վեց հաւատացեալները զարմացան, որ հեթանոսներին ևս Սուրբ չոգւոյ

պարզեց շնորհում էր, որով նրանք իրանց աչքով տեսնում էին, թէ ինչպէս Կոռնելիոսը և նրա մօտ ժողովուած այլազգիները իրանց բերանով զոհանում և փառաբանում էին Աստուծուն: Այն ժամանակ Պետրոսը պատասխան տուաւ և ասաց. «Ով կարող է ջուրն արգելիլ, որ սրանք չմկրտուեն, որոնք Սուրբ չոգին ընդունեցին, ինչպէս և մենք»: Եւ նրանց հրամայեց, որ Յիսուս Քրիստոսի անունով մկրտուեն: Պետրոսին խնդրեցին, որ մի քանի օր իրանց մօտ մնայ:

I. Թ. Տմթ. բ. 4. «Աստուած գամենայն մարդիկ կամի զի կեցցեն եւ ՚ի գիտութիւն ճշմարտութեան եկեացեն»:

Մտթ. ե. 3. «Երանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից»:

Մրկ. ժդ. 16. «Որ հաւատայ եւ մկրտեցի, կեցցէ եւ որ ոչն հաւատայ, դատապարտեցի»:

6

ԵՕԹՆ ՍԱՐԿԱՆՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ
ԺՈՂՈՎ ԱՂՔԱՏԱՅ ՀՈԳԱՐԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

(գ. 1—8)

Հաւատացեալները մի սիրտ և մի հոգի էին, նրանց մէջ իմ և յո ասածը չկար, այլ ամեն բան հասարակաց էր—ով ինչ ունէր, բերում առաքեալներին էր յանձնում և սրանք էլ հոգում էին աղքատների նիւթական կարիքները: Այդ օրերում, երբ հաւատացեալների թիւը շատացաւ, առաքեալներն

այլ ևս չէին կարողանում նրանց վրայ կանոնաւոր հոգս տանել, ուստի տրտունջներ եղան, որ Պաղեստինում բնակւոյող հրէայ աղքատների վրայ աւելի ուշադրութիւն է դարձնւում՝ քան թէ դրսից եկող հեյլենախօս հրէայ աղքատների վրայ:

Այս պատճառով առաքեալներն աշակերտներին ժողովի կանչեցին և ասացին. «Վայել չէ մեզ, որ Աստուծու խօսքը թողած՝ սեղանին ծառայենք: Ուրեմն, եղբայրներ, ձեր միջից ընտրեցէք եօթն վրկայուած մարդիկ, որոնք Սուրբ Հոգւոյ իմաստութիւնով լցուած լինին, դրանք աղքատների սեղանի հոգսը կտանեն, իսկ մենք կաղօթենք և կքարոզենք»: Այս առաջարկութիւնը ժողովականներին հաճոյ թուեցաւ և ընտրեցին եօթը վկայուած անձինք: Ընտրուած անձինքը սրանք են—1. Ստեփաննոս, որ Սուրբ Հոգւով լցուած մի անձն էր, 2. Փիլիպպոս, 3. Պրոքորոն, 4. Նիկանովրա, 5. Տիմոթէա, 6. Պարմենա և 7. Նիկողայոս: Սրանց կանգնացրին առաքեալների առաջ, որոնք աղօթեցին նրանց համար և ձեռները զլսներին դնելով՝ իրաւունք տուին նորընտիրներին՝ հոգ տանելու հաւատացեալներին: Այս բանից յետոյ Յիսուսին հետևող աշակերտների թիւը խիստ բազմանում էր Երուսաղէմում, մինչև անգամ քահանաներից շատերը, որ դեռ պատահած չէր, հաւատացին, որ Քրիստոսը խոստացեալ Մեսսիան է եղել:

«Հաւատամք եւ ՚ի միմիայն ընդհանրական եւ առաքելական եկեղեցի»:

Հաւատում ենք նաեւ միմիայն ընդհանրական եւ առաքելական եկեղեցի:

«Եթէ բաժինք պաշտամանց են, այլ տէր նոյն է»:
I. Թ. ա. Կրնթ. Ժբ. 5:

Պաշտօնեաները զանազան են, բայց Տէրը նոյնն է:

«Աստուծոյ գործակիցք եմք»: I. Թ. ա. Կրնթ. գ. 9:
Մենք Աստուծու գործակիցներն ենք:

Մանանխոյ հատի առակը

Մի անգամ Յիսուս իւր ունկնդիրներին այս առակը պատմեց. «Երկնքի թագաւորութիւնը նման է մանանխի հատիկի, որ մի մարդ իւր արտի մէջ ցանեց: Թէ և սա բոլոր սերմերից փոքրն է, բայց երբ աճում է, բոլոր բանջարներից մեծ է—ծառ է դառնում, այնպէս որ երկնքի թռչունները վալիս են և նրա ճիւղերի վրայ հանգստանում են»:

7

Ս Ո Ւ Ր Բ Ս Տ Ե Փ Ա Ն Ն Ո Ս Ի Մ Ա Հ Ը

(գ. 8—15. է. 1... ը. 1—4.)

Այս եօթն ընտրուածների մէջ, որ սարկաւազ կոչուեցան, զլիաւորը սուրբ Ստեփաննոսն էր՝ մի բարի և Սուրբ Հոգւոյ շնորհքով լցուած մարդ: Աստուած սրա ձեռքով շատ հրաշքներ գործել տուաւ

ժողովրդի մէջ: Սուրբ Ստեփաննոսը իւր շնորհալի քարոզութիւններով և վիճաբանութիւններով պապանձեցնում էր հրէաներին, որոնք չկարողանալով պատասխանել նրա ասածներին, սկսեցին զրպարտել, թէ լսեցինք, որ նա հայհոյանք էր խօսում Աստուծու և Մովսէսի դէմ: Զրպարտողները Ստեփաննոսին ատեան տարան քահանայապետի առաջ, երկու սուտ վկայ գտան, որ ասում էին. «Մենք լսեցինք, որ այս մարդը քարոզում էր, թէ Յիսուս նազովրեցին այս տեղը պիտի կործանէ և Մովսէսի տուած օրէնքները փոխէ»: Ատենում նստողները նայեցին Ստեփաննոսին և տեսան, որ նրա երեսը հրեշտակի երեսի նման փայլում է:

Քահանայապետը հարցրեց. «Արդեօք այդ բաները ճիշտ են»: Այն ժամանակ սուրբ Ստեփաննոսը շնորհալի խօսքերով ցոյց տուաւ, որ իւր քարոզածները Յիսուս Քրիստոսի մասին ճշմարիտ են և հրէից ազգի խստասրտութիւնը երեսներին տալով ասաց. «Խստասպարանոյներ, սրտով և ականջով չը թրփատուածներ, դուք միշտ Սուրբ Հոգուն հակառակում էք ձեր նախնեաց եման: Չեր հայրերը որ մարդարէին չհալածեցին և չսպանեցին. նրանք առաջուց պատմեցին Արդարի մասին, որին դուք հիմա մատնեցիք և սպանեցիք»:

Այս խօսքերը լսելով՝ զայրանում էին իրանց մէջ և ատամները կրճտացնում: Իսկ Ստեփաննոսը Սուրբ Հոգւով լցուած՝ նայեց գէպի երկինք, Աստու-

ծու փառքը տեսաւ և Յիսուսին նրա աջ կողմում կանգնած»: Նա ասաց. «Ահա տեսնում եմ երկինքը բացուած և Մարդոյ Որդին Աստուծու աջ կողմում կանգնած: Երբ այս խօսքերը լսեցին, բարձրաձայն աղաղակեցին, ականջները խցեցին և կատաղած ձևով յարձակուեցան Ստեփաննոսի վրայ, քաղաքից դուրս տարան և սկսեցին քարկոծել: Այդ քարկոծմանը ներկայ էր Սաւուղ անունով մի հրէայ, որ վերջը առաքեալ դարձաւ՝ Պօղոս անունով: Սա այն աստիճան թշնամի էր հաւատացեալներին, որ Ստեփաննոսին նահատակողների վերարկուններն ինքն էր պահպանում, որպէսզի նոքա ազատ կերպով քարկոծեն: Այս գործողութեան ժամանակը Ստեփաննոսն աղօթում էր և ասում. «Տէր Յիսուս, առ իմ հոգին»: Իսկ հոգին աւանդելու ժամանակը ծունկ չոքեց և բարձր ձայնով աղաղակեց. «Աստուած, սրբանց գործածը մեղք մի համարիր»: Այս ասաց և հոգին աւանդեց: Ստեփաննոսի սպանմանը կամակից էր Սաւուղը:

Կատաղած ամբոխը երբ քաղաք վերադարձաւ, Երուսաղէմում մեծ հալածանք բարձրացաւ հաւատացեալների դէմ—մտնում էին աղօթատները և ուժով ցրում էին նրանց: Երուսաղէմի հաւատացեալները բացի առաքեալներից՝ երկիւղից փախան Հրէաստանի և Սամարիայի գիւղերը, համաձայն Փրկչի ասածին, եթէ մի քաղաքում կը հալածեն ձեզ, փախէք միւսը: Ամբոխի զայրոյթն այն աստիճանի էր,

որ հաւատացեալները չվստահացան Ստեփաննոսի մարմինը թաղել, այլ այդ պարտքը կատարեցին Երուսաղէմում բնակուող բարեպաշտ հրէաները, որոնք՝ ճանաչելով նահատակուողի անմեղութիւնը, մեծ սուգ արին:

Թ. ա. Գաղ. դ. 18. «Լաւ է նախանձաւոր լինել 'ի բարիս յամենայն ժամ»:

Մտթ. իբ. 39. «Սիրեցես զքնկեր քո իբրեւ զանձն քո»:

Մրկ. Ե. 34. «Եթէ որ կամի գալ զկնի իմ, ուրացի զանձն իւր, եւ բարձցէ զխաչ իւր եւ եկեացէ զկնի իմ»:

Յայտ. Յովհ. Ժդ. 13. «Երանի՛ մեռելոց, որք 'ի Տէր հանդեան»:

II.

Պ Օ Ղ Ո Ս Ա Թ Ա Ք Ե Ա Լ

8

Ս Ա Ի Ո Ի Ղ Ի Դ Ա Ր Զ Ը

(Թ. 1—19)

Սուրբ Ստեփաննոսի նահատակութեան ժամանակ Սաւուղը ներկայ էր: Սա որքան ջատագով էր Մովսիսական օրէնքին, նոյնքան ատում էր Քրիստոսի աշակերտներին և հետամուտ էր նրանց հալածելու: Սաւուղն իշխանութեան սպասաւորների հետ մտնում էր ամեն ուրեք և որտեղ հաւատացեալ

էր գտնում, բանտարկել էր տալիս: Նա սրանով չը բաւականացաւ, այլ երբ իմացաւ, որ հաւատացեալները Դամասկոս են փախել, գնաց քահանայապետի մօտ, հրաման առաւ նրանից, որ զնայ և այնտեղի հաւատացեալներին կապած Երուսաղէմ բերէ:

Երբ Դամասկոսին մօտեցաւ, երկնքից յանկարծ լոյս փայլատակեց: Սաւուղը գետնի վրայ ընկաւ և երկնքից ձայն եկաւ, որ ասում էր. «Սաւուղ, Սաւուղ, ինչո՞ւ ես ինձ հալածում»: Սաւուղը դողալով հարցրեց. «Տէր ո՞վ ես դու»: Նորից ձայն եկաւ և ասաց. «Ես Յիսուս Նազովրեցին եմ, որին դու հալածում ես»: Սաւուղը նորից հարցրեց. «Տէր, ի՞նչ կկամենաս, որ անեմ»: Նա էլ պատասխանեց. «Վեր կաց և զնն քաղար, այնտեղ կիմանաս, թէ ի՞նչ պիտի անես»: Սաւուղի հետ եղող մարդիկը ապշած, կանգնած էին, ձայնը լսում էին, բայց չէին տեսնում, թէ ով է խօսողը: Սաւուղը տեղից վեր կացաւ, նրա աչքերը կուրացել էին, ոչինչ չէր տեսնում, ուստի իւր հետ եկող մարդիկը ձեռիցը բռնած՝ Դամասկոս տարան: Սաւուղը յուզուած էր— երեք օր ոչ ուտում և ոչ խմում էր:

Դամասկոսում կենում էր Յիսուսի աշակերտներից մինը, որի անունն էր Անանիա: Աստուած տեսիլքում ասաց նրան. «Անանիա»: Նա պատասխանեց. «Այստեղ եմ, Տէր»: Աստուած շարունակեց. «Վեր կաց և զնն այն փողոցը, որ ուղիղ է կոչւում, այնտեղ Յուդայի տանը Տարսոնացի Սաւուղին հար-

ցրու՝ նա դեռ ևս աղօթում է»։ Անանիան սկզբում վախեց, չուզեց գնալ—նա ասաց. «Այն մարդու հա-
հար ես չատերիցը լսել եմ, թէ Երուսաղէմում ի՞նչ-
պիսի չարիք է հասցրել հաւատացեալներին։ Նա բա-
հանայապետից իրաւունք է ստացել, որ Դամասկոս
գայ և քո անուան հաւատացեալներին կայանաւորէ
և Երուսաղէմ ուղարկէ»։ Աստուած ասաց նրան.
«Գնա՛, մի՛ վախենար, ես այն մարդուն ընտրել եմ,
որ իմ անունը ամբողջ աշխարհի մէջ քարոզէ. նա
ինձ համար շատ չարչարանքներ պիտի կրէ»։ Անա-
նիան գնաց և գտաւ այն տունը, ուր Սաւուղն էր
կենում. ձեռք նրա գլխին դրաւ և ասաց. «Սաւուղ
եղբայր, վերն նայիր, այն տէր Յիսուսը, որ ճանա-
պարհին քեզ երևաց, ուղարկեց ինձ՝ քո աչքերը բը-
ժշկելու, որպէսզի դու Հոգւով Սրբով լցուես»։ Այս
խօսքերից յետոյ Սաւուղի աչքերից կեղևի պէս մի
բան վայր ընկաւ, որից յետոյ իսկոյն տեսաւ։ Սա-
ւուղը վեր կացաւ, մկրտուեցաւ և մի քանի օր Դա-
մասկոսում եղող աշակերտների մօտ մնաց։

Թ. ա. Եփս. բ. 8. «Զի շնորհօք նորա էք փրկեալ ՚ի
ձեռն հաւատոցն»։

Որովհետեւ նրա (Յիսուսի Քրիստոսի) շնորհովն
էք փրկուած՝ հաւատոյ ձեռքով (միջնորդութեամբ)։

Մտթ. դ. 10. «Եղիցին կամք քո»։

9

ՍԱՒՈՒՂԸ ԳԱՄԱՍԿՈՍՈՒՄ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱԼԷՄՈՒՄ

(Թ. 19—31)

Մկրտութիւնից յետոյ Սաւուղը հաւատացեալ-
ների մէջ մտաւ և սկսաւ քարոզել Քրիստոսի մասին,
թէ նա է ճշմարիտ Մեսիան՝ այնպէս որ՝ ով տես-
նում և լսում էր, դարմանում էր և ասում. «Սա նա
չէ, որ Երուսաղէմում հալածում էր Քրիստոսի խոս-
տովանողներին և հենց դրա համար էլ հրաման
ստացաւ քահանայապետից, որ հաւատացեալներին
կապէ և Երուսաղէմ ուղարկէ»։ Սաւուղն աւելի և
աւելի էր զօրանում այն հաւատով, թէ Քրիստոսն
է խոստացեալ Մեսիան և նոյնը քարոզում էր Դա-
մասկոսի հրէաներին։ Այս բանի համար հրէաները
սաստիկ կատաղեցան Սաւուղի դէմ, գիշեր ցերեկ
դռների մօտ պահապաններ էին նշանակել և ուզում
էին նրան բռնել։ Այս նենգութիւնն իմացան աշա-
կերտները. գիշերը զամբիւղով քաղաքի պարսպից
կախ արեցին և Դամասկոսից Երուսաղէմ փախցրին։

Սաւուղը Երուսաղէմ դարձաւ. ցանկացաւ մըտ-
նել այնտեղի հաւատացեալների մէջ, բայց սոքա
առաջին անգամ երկիւղ կրեցին և չէին հաւատում,
թէ Սաւուղը Յիսուսի աշակերտ է դառնել՝ մինչև որ
Բառնաբասը առաքեալների մօտ բերաւ և ամենայն
ինչ մանրամասնօրէն պատմեց—թէ ինչպէս Յիսուս
Սաւուղին երևացել է, հետը խօսել է և Դամասկո-

սումը համարձակ կերպով քարոզել է Քրիստոսի մասին: Սաւուղը Երուսաղէմում ևս սկսեց քարոզել հրէաներին և վիճաբանել նրանց հետ: Այստեղ ևս նոյնը պատահեց, ինչ որ Գամասկոսում—հրէաները մտադրուեցան սպանել Սաւուղին, բայց, երբ հաւատացեալներն այս բանն իմացան, Կեսարիայի վրայով Տարսոն քաղաքը փախցրին: Սաւուղի դարձով քրիստոնէական եկեղեցին խաղաղութիւն էր վայելում ամբողջ Հրէաստանում, Սամարիայում և Գալիլիայում: Հաւատացեալներն իրանց վարմունքով բարի օրինակ էին ներկայացնում 'ի շինութիւն ամենի. հետևում էին Աստուծու երկրւոյն և Սուրբ Հոգւոյ մխիթարութեամբ էին լցուած:

Մտթ. ե. 10, 11. «Երանի՛ որ հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից: Երանի՛ է ձեզ յորժամ նախատիցեն զձեզ եւ հալածեսցեն»:

Սղմ. ճխդ. 20. «Պահէ տէր զամենեսեան.....»

10

ՍԵՆՈՒՂԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵՆՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Ժգ. 1—12)

Ստեփաննոսի հալածանքի ժամանակ հաւատացեալները երկրւոյց այս և այն կողմը ցրուեցին: Դրանցից ոմանք էլ Անտիոք քաղաքն եկան և այստեղ հետզհետէ հաւատացեալների մի նոր խումբ

կազմեցին: Բառնաբասը ևս այստեղ եկաւ, որտեղից Տարսոն գնաց և Սաւուղին հետն առած՝ վերադարձաւ Անտիոք, ուր մի տարու շափ քարոզելով՝ շատ հեթանոսների և հաւատացեալ դարձրեց: *Քրիստոնէայ* անունն առաջին անգամ այստեղ տրուեց հաւատացեալներին: Ահա այդ ժամանակ Անտիոքի հաւատացեալների մէջ կային մի քանի մարգարէներ և վարդապետներ, այսինքն այնպիսի առաջնորդներ, որպիսիք էին Բառնաբասը, Նիզէր կոչուած Սիմէոնը, Ղուկիոս Կիւրենացին, Հերովդէս չորրորդապետի սննդակից Մանայէնը և Սաւուղը: Մի օր, երբ աշակերտները միասին աղօթում էին, Սուրբ Հոգին յայտնեց և ասաց. «Բառնաբասին և Սաւուղին որոշեցէք այն գործի համար՝ ինչի համար որ ես կանչել եմ, այն է կռապաշտների երկիրը քարոզութեան գնալ»: Ամենքն աղօթք արին, ձեռք դրին նրանց վրայ և արձակեցին: Սուրբ Հոգւոյ ուղարկածները իջան Սելևկիա քաղաքը, իսկ այնտեղից էլ նաւեցին Կիպրոս և եկան կղզու գլխաւոր քաղաքը՝ Սաղամինա: Այստեղ հրէից ժողովրդանոցումը քարոզեցին խաչեալ Յիսուսի մասին: Սոցա հետն էր իբրև թարգման և հռովմայեցւոց լեզուին բաջ տեղեակ Յովհաննէսը՝ Մարկոս մականուանեալ: Զրջեցին ամբողջ կղզին և եկան Պափոս կոչուած քաղաքը, ուր կենում էր մի կախարհ՝ սուտ մարգարէ, Բարեյեսու անունով: Սա իւր խաբեքայութեամբը հետամուտ էր բղբշխի փոխանորդ Սերգի Պաւղոսին հաւատափոխ անելու,

որին Սաւուղը քրիստոնեայ էր դարձրել: Սաւուղը սրա անունովն էլ փոխում է իւր անունը և այնուհետեւ փոխանակ Սաւուղի՝ կոչւում է Պաւղոս կամ Պօղոս: Պօղոս առաքեալն այս բանի համար յանդիմանեց կախարդին և ասաց. «Ո՛վ խաբեբայ և սատանայի որդի, դու շարունակ հետամուտ ես Աստուծու ուղիղ ճանապարհը ծռելու, ուստի և Աստուծու պատժից չես կարող խուսափել—դու կոյր կլինես, արևի լոյսը մի առ ժամանակ չես տեսնի»: Այդպէս էլ եղաւ—նա այլ ևս չէր տեսնում, ձեռքը բռնող մարդ էր որոնում, որ առաջնորդէ իրան: Սերգի իշխանն այս հրաշքը որ տեսաւ, աւելի ևս հաստատուեցաւ իւր հաւատի մէջ և խիստ զարմանում էր Տիրոջ վարդապետութեան վրայ:

(ժգ. 13—32. 37—52.)

Պօղոսը իւր խմբով Պափոսից հեռացաւ և եկաւ Պամփիլիայի Պերպէ քաղաքը: Այստեղ Յովհաննէսը բաժանուեց նրանցից և դարձաւ Երուսաղէմ, իսկ նրանք Պերպէից եկան Պիսիդիայի Անտիօք քաղաքը: Պօղոսը հրէից սինագոգը մտաւ քարոզելու: Ըստ սովորութեան, երբ օրէնքից և մարգարէութիւնից կարևոր հատուածները կարդաց, ժողովրդապետները մարդ ուղարկեցին նրանց մօտ և ասացին. «Եթէ ժողովրդին խրատելու և մխիթարելու համար է, խօսեցէք»: Այն ժամանակ Պօղոսը տեղից վերկացաւ, ամբիոն բարձրացաւ, ձեռով նշան տրեց, որ ուն-

կընդիրները չհեռանան և այսպէս սկսաւ խօսել. «Ո՛վ խորայեւացիներ և դուք, որ Աստուածանից վախենում էք, լսեցէք իմ քարոզը: Աստուած բոլոր ազգերի միջից խորայէլին ընտրեց իրեն սեպհական ժողովուրդ. Եզրիպոսում, ուր նա որպէս պանդուխտ ապրում էր, բազմացրեց նրան, պաշտպանեց և իւր հօր բազկովն այնտեղից դուրս բերաւ: Քառասուն տարի շարունակ կերակրեց նրանց անապատումը: Յեսուի ձեռով Քանանի եօթն ազգերին խորտակեց և նուաճած երկիրը նրանց տուաւ՝ որպէս ժառանգութիւն: Յեսուից յետոյ չորս հարիւր յիսուսն տարու չափ դատաւորների ձեռով կառավարեց նրանց մինչև Սամուէլ մարգարէն. սրանից յետոյ թագաւոր խնդրեցին՝ Աստուած տուաւ նրանց Բենիամինի ցեղից Կիսի որդի Սաւուղին՝ որ ազգը 40 տարի շարունակ կառավարեց. Աստուած Սաւուղին փոխեց, նրա տեղը Յեսսէի որդի Դաւթին նշանակեց. սա նրա սրտի սիրած մարդն էր—նրա բոլոր կամքը պիտի կատարէր: Դաւթի սերնդից՝ զաւակից Աստուած, ինչպէս խոստացել էր, խորայեւացիներին համար Յիսուս Փրկչին աշխարհ ուղարկեց: Այս Յիսուս Քրիստոսի յայտնուելուց առաջ, այսինքն նախ քան նրա քարոզելը, Յովհաննէսը Յորդանանի ափերում խորայէլի ժողովրդին ապաշխարութեան մրկրտութիւն էր քարոզում: Երբ Յովհաննէսը իւր ընթացքը կատարեց, ասաց—ես այն չեմ, որի տեղին ձ ընդունում էք, բայց ահա զալիս է նա, որի

կօշիկներն թիկերն արձակելու արժանի չեմ ես: Դուք եղբայրներ, Աբրահամի զաւակներ, Աստուած մեզ ձեզ մօտ է ուղարկել՝ փրկութեան այդ խօսքը ձեզ քարոզելու: Երուսաղէմում բնակուողները և նրանց իշխանները չճանաչեցին նրան. մարգարէների խօսքը, որ ամեն շաբաթ օրեր կարդացում էր, հաստատեցին իրանց պատալճուով: Թէև ոչ մի պատճառ չգտան մահուան պատապարտելու, այնուամենայնիւ Պիղատոսին խնդրեցին, որ մահու պատիժ նշանակէ: Երբ որ նրա մասին բոլոր գրուածները կատարեցին, խաչափայտից վար բերին և գերեզմանի մէջ դրին: Բայց Աստուած նրան յարութիւն տուաւ մեռելներից. այնուհետև շատերին երևեցաւ, որոնք իւր հետ Գալիլայից Երուսաղէմ էին եկել և որոնք այսօր իւր վկաներն են ժողովրդի առաջ: Արդ՝ ով եղբարք, մեր քարոզութեամբ մեղաց թողութիւն է աւետարանուած ձեզ և ուրեմն այն բաներից, որ Մովսէսի օրէնքով, որպէս Աբրահամի որդիք, չկարողացաք արդարանալ, այժմ կարող էք, եթէ միայն հաւատար ԅիսուս Քրիստոսին: Զգոյշ կացէք Երուսաղէմացիների և քահանայապետների նման մի վարուէք, որ մարգարէի գրուածքը ձեզ համար կատարուած լինի, որ ասում է—տեսէք, անարգողներ և զարմացէք, ես ձեր օրերում մի գործ եմ գործում, եթէ որ մէկը պատմէ ձեզ՝ չէք հաւատայ:

Ժողովարանից դուրս եկան. ունկնդիրները խընդրում էին, որ միւս շաբաթ էլ նոյն բանը քարո-

զեն իրանց: Հրէաներից և նորահաւատ աստուածապաշտներից շատերը գնում էին Պօղոսի և Բառնաբասի ետևից. սորա էլ նրանց հետ խօսելով՝ համոզում էին «կալ մնալ ՚ի շնորհս Աստուծոյ»:

Միւս շաբաթ համարիւմ թէ ամբողջ քաղաքը հաւաքուեցաւ Աստուծու խօսքը լսելու: Հրէաները, երբ այս բազմութիւնը տեսան, նախանձով լցուեցան, սկսեցին Պօղոսին հակաճառել և հայհոյել: Այն ժամանակ Պօղոսը և Բառնաբասը համարձակ կերպով՝ առանց երկիւղի պատասխանեցին նրանց և ասացին. «Աստուծու խօսքն առաջ ձեզ պիտի քարոզուէր, բայց որովհետև դուք մերժեցիք և անարժան դարձրիք ձեզ յաւիտենական կեանքի համար, այս պատճառով էլ հեթանոսներին ենք քարոզում: Աստուած մեզ այսպէս է պատուիրել և ասել. «Քեզ հեթանոսների համար լոյս եմ նշանակել. դու պէտք է նրանց համար փրկութիւն լինես մինչև երկրիս ծայրերը»: Հեթանոսներն այս բանը լսելով՝ ուրախանում էին և փառք էին տալիս Աստուծուն: Աստուծու խօսքը տարածւում էր ամբողջ գաւառի մէջ: Բայց հրէաները զրդուեցին մի քանի աստուածապաշտ և պարկեշտ կանանց և քաղաքի գլխաւորներին, հալածանք յարուցին Պօղոսի և Բառնաբասի դէմ և իրանց սահմաններից արտաքսեցին: Սորա էլ իրանց ոտքի փոշին թոթափելով՝ եկան Իկոնիոն: Աշակերտները լցուած էին ուրախութեամբ և հոգւով Սրբով:

1. Տմթ. ք. 2. «Աստուած զամենայն մարդիկ կամի զի կեցցեն եւ ՚ի գիտութեան ճշմարտութեան եկեսցեն»:

Մտթ. իր. 19. «Գնացէք եւ աշակերտեցէք...»:

Մտթ. ե. 6. «Նրանի՛ որ քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն վասն արգարութեան, զի նոքա յագեսցին»:

11

ՅԵՐՈՒՆԵԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐՋ ԱՌԱՔԵԼԵԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

(Ժդ. 1—27)

Պօղոսը և Բառնաբասը գնացին Իկոնիայի ժողովարանը և այնտեղ ևս սկսեցին քարոզել: Քարողութեան հետեանքն այն եղաւ, որ բազմաթիւ հրէաներ և յոյներ հաւատացեալ դարձան: Հաւատացող հրէաները գրգռեցին հեթանոսներին առաքեալների դէմ: Կազմուեցաւ կուսակցութիւն—ոմանք առաքեալների կողմն էին, իսկ ոմանք հրէաների: Բանն այն տեղը հասաւ, որ չհաւատացող հրէաները և հեթանոսները իրանց իշխանների հետ միասին յարձակուեցան Քրիստոսի աշակերտների վրայ և կամենում էին քարկոծել: Իսկ սոքա իմանալով այս բանը՝ փախան Լիւստրա և Դերբէ քաղաքները և այնտեղ էին քարոզում:

Լիւստրայում ի ծնէ մի կաղ կար. սա սիրով էր լսում Պօղոսի քարոզութիւնները: Առաքեալը, երբ նկատեց, որ նրա մէջ հաւատ կայ, այն կռապաշտ

ժողովրդի առաջ բարձր ձայնով առաց. «Քեզ եմ ասում, Յիսուս Քրիստոսի անունով վեր կաց և ման արի»: Կաղը բժշկուեցաւ, վեր կացաւ, ման էր գալիս և վազում էր: Կռապաշտ ժողովուրդն այս հրաշքը որ տեսաւ, այնպէս կարծեց թէ Պօղոսը և Բառնաբասը իրանց կուռքերն են, ուստի զարմանալով կանչեցին և ասացին. «Աստուածները մարդու կերպարանք առած՝ երկնքից մեզ մօտ են իջել»: Բառնաբասին Դիոսի տեղ էին դնում, իսկ Պօղոսին Հերմէս էին անուանում: Դիոսի քուրմը վաղեց, որ կովեր բերէ և առաքեալների առաջը զոհէ: Երբ այս բանն իմացան Պօղոսը և Բառնաբասը, հանդերձները պատառեցին և ասում էին. «Մարդիկ, այդ ինչ էք անում, մենք ևս ձեզ նման մահկանացուներ ենք, մենք եկել ենք ձեզ քարոզելու, որ այդպիսի ունայն բաները թողնէք և դառնաք գէտի կենդանի Աստուածը, որ ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, ծովը և ամեն ինչ, որ նրանց մէջն է: Այս ասելով՝ հագիւ թէ դադարեցրին ժողովրդին, որ զոհ չմատուցանէ:

Անտիոքի և Իկոնիայի հրէաները, երբ իմացան, թէ առաքեալները շատերին քրիստոնեայ են դարձրել, վեր կացան, եկան և ժողովրդին համոզեցին, որ հեռացնեն քաղաքից: Քիչ էր մնում Պօղոսին քարկոծ անեն և սպանեն: Աշակերտները շրջապատեցին. այդ միջոցին Պօղոսը քաղաք մտաւ, իսկ հետևեալ օրը Բառնաբասի հետ գնաց Դերբէ:

Այս քաղաքում շատերին աւետարանելուց յե-

տոյ՝ դարձան Լիւստրա, Իկոնիոն և Անտիոք, յորդորեցին հաւատացեալներին չթուլանալ իրանց հաւատի մէջ՝ յայտնելով նրանց, որ շատ նեղութիւններ կրելով՝ պէտք է մտնել Աստուծու արքայութիւնը: Ամեն մի քրիստոնէական համայնքի համար երեցներ՝ առաջնորդներ ձեռնադրեցին, աղօթք արեցին, ծում պահեցին և յանձնեցին նրանց այն Աստուծուն, որին իրանք հաւատում էին: Սրանից յետոյ շրջեցին Պիսիդիայի միջով և ապա եկան Պամփիլիայի Պերգէ քաղաքը, ուր քարոզելով՝ դարձան Ատտալիա: Այստեղից նաւ նստեցին՝ հասան Անտիոք, որտեղից շնորհիւն Աստուծոյ հեռացել էին՝ կատարելու այն գործը, որ յանձնուած էր նրանց: Երբ տեղ հասան, պատմեցին հաւատացեալներին այն ամենը, ինչ որ Աստուած կատարել էր. ուրախ էին, որ հեթանոսների համար հաւատոյ դուռն էր բացուել: Այստեղ բաւական ժամանակ մնացին աշակերտների մօտ:

Ի. Թ. ա. Կրնիթ. գ. 9. «Զի Աստուծոյ գործակից եմք»:

Երեմիա Ժ. 3. 10. Զի ամենայն կուռք հեթանոսաց անոսիք են: Այլ տէր Աստուած մեր ճշմարիտ»:

Ի. Մովս. Ժէ. 1. «Ես եմ Աստուած քո, հաճոյ լեր առաջի իմ, եւ լեր անարատ»:

12

ՊՕՂՈՍ ԵՒ ՆԱԽԿԻՆ ԸՌԵՔԵԱԼՆԵՐԸ

(Ժե. 1—31)

Հաւատացեալների մէջ մի խնդիր վիճաբանութեան նիւթ դարձաւ—հրէայ քրիստոնեայ դարձածներից ոմանք ասում էին հեթանոս քրիստոնեայ դարձածներին. «Մինչև որ Մովսիսի օրէնքին համաձայն չթլփատուիր, չէք կարող փրկուել»: Պօղոսը և Բառնաբասը շատ աշխատեցին այս վիճաբանութեան վերջ դնելու, բայց ի գուր: Վերջը որոշուեց Պօղոսի և Բառնաբասի հետ մի քանիսն էլ Երուսաղէմ գնան առաքեալների մօտ՝ այս խնդրի համար: Քրիստոնեայ համայնքը ճանապարհ ձգեց սրանց: Դոքա անցան Փիւնիկէի և Սամարիայի միջով և այնտեղի քրիստոնեաներին պատմեցին, որ հեթանոսները ևս դարձել են—ամենքին էլ մեծ ուրախութիւն պատճառեց այս լուրը: Երբ Երուսաղէմ հասան, առաքեալները սիրով ընդունեցին նրանց: Այս խնդրի մասին առաքեալներից և երեցներից ժողով կազմուեց 50 թուականին: Փարիսեցի հաւատացեալներից ոմանք պնդում էին, թէ հեթանոսութիւնից քրիստոնէութեան դարձածներին անպատճառ պէտք է թլփատել և պատուիրել, որ Մովսիսի օրէնքը պահեն: Երկար վիճաբանութիւն եղաւ—ամեն կողմ իւր կարծիքն էր պաշտպանում: Այն

Ժամանակ Պետրոսը ոտի կանգնեց և սկսաւ խօսել. «Եղբայրներ, ձեզ քաջ յայտնի է, որ սրանից մօտաւորապէս 8 տարի առաջ, Աստուած որոշեց իմ բերանով յայտնել հեթանոսներին աւետարանի խօսքը: Սրտագէտ Աստուտուածն ինքը վկայեց, որ նրանք արժանի են և դրա համար էլ Սուրբ Հոգին ուղարկեց նրանց համար, ինչպէս և մեզ: Ոչինչ խտրութիւն չարաւ մեր և նրանց մէջ—այն հաւատը, որ հեթանոսներն ունէին, նրանով էլ մարբեցին իրանց սրտերը: Ինչո՞ւ էք Աստուծուն փորձում, թէ նա թոյլ կտայ մի այլ սրոշում անելու՝ քան թէ ինքն արել է. օրէնքի ծանր լուծը դնում էք հեթանոս քրիստոնեաների ուսին, մի լուծ, որ ոչ մեր հայրերը և ոչ մենք կարողացանք տանել. մենք՝ թլփատութիւնից քրիստոնեայ դարձածներս, ինչպէս և հեթանոսները, հաւատարապէս հաւատում ենք, որ Յիսուս Քրիստոսի շնորհովը երջանիկ պիտի դառնանք՝ փրկուենք»: Լռեց բազմութիւնը: Այնուհետև Բառնաբասը և Պօղոսը պատմում էին, թէ Աստուած ինչպիսի նշաններ և հրաշքներ է գործել իրանց ձեռովը հեթանոսների մէջ:

(13—19)

Երբ Բառնաբասը և Պօղոսը վերջացրին, Ժողովի նախագահը՝ Յակովբոս առաքեալը, յարուցած խնդրին մի որոշում տալու համար՝ ասաց. «Եղբարք, ինձ լսեցէք, Սիմօնը (Պետրոս) պատմեց թէ Աս-

տուած ինչպէս առաջուց այց արաւ հեթանոսներին՝ նոցանից իւր համար Ժողովուրդ կազմելու: Այս բանը հաստատում է մարգարէի խօսքը, որ ասում է— սրանից յետոյ կդառնամ և Գալթի կործանուած տունը կշինեմ, նրա աւերակները կնորոգեմ. «Որպէսզի խնդրեսցին մնացորդը մարդկան զտէր, եւ ամենայն հեթանոսք, յորոց վերայ կոչեցեալ է անուն իմ, ասէ տէր, որ առնէ զայս ամենայն, յայտնի է ՚ի յաւիտեանցն»: Ուստի ես ես յարմար եմ համարում չնեղացնել հեթանոսութիւնից քրիստոնէութեան դարձածներին և դժուարութիւններ չներկայացնել, այլ թուղթ գրել նրանց և պատուիրել կարեւորը»:

(22—31)

Այս որոշումը ամենքն էլ հաւանեցին և վճռեցին իրանցից ընտրուած մարդիկ ուղարկեն Անտիոք՝ Բառնաբասի և Պօղոսի հետ: Ուղարկուած մարդկանցից մինը Բարսաբա, որ և Յուդա էր կոչուում, իսկ միւսը Զիդան էր, Երուսաղէմի քրիստոնեաներից յարգուած մի անձն: Թուղթը գրեցին յունաց լեզուով, որովհետև Անտիոքումն այդ լեզուն էր ամենին հասկանալի: Նախագահ Յակովբոսն ըստորագրեց: Ահա թղթի պատճէնը. — «Առաքեալնեք՝ րիցս և երէցներիցս ողջոյն Անտիոքի՝ հեթանոսութիւնից դէպի քրիստոնէութիւն դարձած քրիստոնեայ եղբայրներին: Մենք լսեցինք, որ Հրէաստա-

նից եկած մի քանի մարդիկ՝ առանց մեզ, ինքնա-
նազուխ ձեզ մօտ են եկել և խռովել են ձեր մըտ-
քերը՝ որպէս թէ հեթանոսութիւնից քրիստոնէու-
թիւն դարձողները պէտք է թլփատուեն և Մովսի-
սիսի օրէնքները պահեն: Դուք այդ խնդիրը պար-
զելու համար ուղարկել էիք Բառնաբասին և Պօղոսին
մեզ մօտ որպէս պատգամաւորներ: Ժողով եղաւ այդ
մասին և որոշուեցաւ ժողովի վճիռը զրով յայտնե-
լու ձեզ, այլ և նոյնը բերանացի աւանդելու համար,
որոշեցինք Բառնաբասի և Պօղոսի հետ ուղարկել
առանձին ընտրուած մարդիկ, այն է Յուդային և
Զիլային, որոնք իրանց անձը նուիրած են Յիսուս
Քրիստոսի անուանը: Սուրբ Հոգուն և մեզ ևս հա-
ճոյ թուեցաւ, որ աւելորդ բեռը չդնենք ձեր ուսե-
րին, բացի կարևոր բաներից: Սորա գնացին Ան-
տիոք, հաւատացեալներին ժողովեցին, թուղթը կար-
դացին—ամենքն էլ ուրախացան այս մխիթարու-
թեան համար:

Թ. ա. Գաղ. ք. 16. «Ձայս գիտեմք եթէ ոչ արդա-
բանայ մարդ 'ի գործոց օրինաց, եթէ ոչ 'ի հաւատոցն
Յիսուսի Քրիստոսի, եւ մեք 'ի Յիսուս Քրիստոս հաւատա-
ցաք, զի արդարացուք 'ի հաւատոցն Քրիստոսի եւ ոչ 'ի
գործոց օրինաց, զի 'ի գործոց օրինաց ոչ արդարացի
ամենայն մարմին»:

Մենք գիտենք, որ մարդս չի արդարանում օրէնքի
պատուիրածը կատարելով այլ (Մատթէոս ժբ. 4) Յիսուս

Քրիստոսին հաւատալով: Եւ մենք հաւատացինք Յիսուս
Քրիստոսին, որպէսզի արդարանանք նրան հաւատալով և
ոչ թէ օրէնքի պատուիրածը կատարելով, որովհետեւ (մար-
դըս որպէս սխալական, անկարող է ամենայն ճշտութեամբ
կատարել օրէնքը) ոչ ոք չի կարող օրէնքի պատուիրածը
կատարելով՝ արդարանալ:

Թ. ա. Եփս. ք. 8. «Ձի շնորհօք նորա (Յիսուսի) էք
փրկեալք 'ի ձեռն հաւատոցն, եւ այս ոչ 'ի ձէնք, այլ Աս-
տուծոյ պարգև է»:

Որովհետեւ նրա (Յիսուս Քրիստոսի) շնորհովն էք
փրկուած՝ հաւատոյ միջնորդութեամբ և դա (որ դուք
հաւատացել էք, ուստի և արդարացել) ձեզանից չէ, այլ
Աստուծու պարգև է:

Թ. ա. Գաղ. ք. 21. «Ես ոչ անարգեմ զշնորհսն Աստու-
ծոյ, զի եթէ յօրինաց անտի էր արդարութիւն, ապա
Քրիստոս զուր մեռաւ»:

Աստուծու շնորհը ես չեմ անարգում, (նոցա նման,
որոնք Աստուծու շնոհաց ձեռով փրկուելուց յետոյ՝ Մով-
սէսի օրէնքը փրկութեան համար անհրաժեշտ են կամե-
նում մտածել) եթէ օրէնքի պատուիրածը կատարելով պիտի
արդարանայինք, ուրեմն Յիսուս ի զուր տեղն է մեռել:

Թ. ա. Գաղ. գ. 10—12. «Ձի որ միանգամ 'ի գործոց
օրինացն են, ընդ անիծիւք են, քանզի զրեալ է, թէ անի-
ծեալ է ամենայն մարդ, որ ոչ կացցէ յամենայն զրեալսն
'ի զիրս օրինաց՝ առնել զամենայն: Ձի օրինօքն ոչ ոք
արդարանայ առաջի Աստուծոյ, այն յայտնի իսկ է, զի
արդարն, ասէ, 'ի հաւատոց կեցցէ, բայց օրէնքն չեն 'ի
հաւատոց, այլ որ արասցէ զայն՝ կեցցէ 'ի նոսին»:

Նոքա, որոնք օրէնքը չեն կատարում, ենթարկուում

են օրէնքի նդովքին, որովհետեւ գրած է (V. Մովս. իէ. 26.)—նդովեալ է ամենայն ոք, որ չէ կատարում ամեն ինչ օրինաց գրքի մէջ գրածին համաձայն: Թէ միայն օրէնքը գիտենալով ոչ ոք չի կարող արդարանալ Աստուծու առաջ, այդ յայտնի է, որովհետեւ արդարը իւր հաւատովն է ապրում (իւր ունեցած հաւատի գորութեամբն է հասնում արդարութեան, երջանկութեան). օրէնքը հաւատքից չէ, այլ նրանց կատարողը միայն կարող է ապրել նրանով:

Թ. ա. Հռմ. ր. 12—15. «Որք միանգամ արտաքոյ օրինացն մեղան, արտաքոյ օրինացն եւ կտրնչին, եւ ուրք ընդ օրինօքն մեղան, օրինօքն դատեսցին: Զի ոչ եթէ որ լսելիք օրինացն են՝ արդարացեալք են առաջի Աստուծոյ, այլ առնելիք օրինացն արդարացին: Այլ յորժամ հեթանոսք, որ զօրէնս ոչ ունին, բնութեամբ օրինացն գործեցին, նոքա որ զօրէնս ոչ ունին, անձանց իւրեանց իսկ են օրէնք, որ ցուցանեն զգործս օրինացն՝ գրեալ 'ի սիրտս իւրեանց, վկայութեամբ մտաց իւրեանց, եւ յանդիմանել զմիմեանս 'ի խորհրդոց իւրեանց:

Այն ազգերը (որոնք Մովսէսի տուած օրէնքներին նման օրէնքներ չունին) եւ մեղանչել են, զորօրինակ հեթանոսները, ուրեմն նրանք էլ՝ առանց խիստ պահանջներ (որպիսիք օրէնքում գրած է) լինելու՝ իրանց սրտումը գրուած օրէնքների համաձայն էլ կդատուեն եւ իբրեւ սոյնպիսի օրէնքների զանցառուք՝ կկտրնչին, իսկ նոքա, որոնք Մովսիսի օրէնքը գիտէին (զոր. հրէաները) եւ այնպէս են մեղանչել, նոքա էլ կդատուեն ըստ այնմ՝ նայելով թէ նոյն օրէնքը ինչ իրաւունք եւ ինչ արգելք է պատուիրում: Ոչ թէ օրէնքը լսողներն են Աստուծու առաջ արդար, այլ օրէնքի կատարողները: Հեթանոսները, որ Մովսիսի նման գրած օրէնքներ չունին, այլ իրանց բնու-

թեան մէջ գրուած իրաւացի եւ անիրաւացի զգացման համաձայն նոյն են գործել, ինչ որ տասն պատուիրանների օրէնքն է պահանջել. նոքա (հեթանոսները) որ 'ի վերուստ «յայտնեալ» օրէնք չունին, այլ իրանք իրանց համար օրէնք են, սրանք ցոյց են տալիս, թէ օրէնքի գործերը նրանց սրտում գրուած է՝ իրանց խղճմտանքի վկայութեամբը, որ նրանց մտքերը յանդիմանում է, եթէ չար է գտնում:

Թ. ա. Հռմ. ր. 17—23. «Ապա թէ դու հրէայ անուանեալ ես, եւ յեցեալ ես յօրէնսն, եւ պարծիս յԱստուած, եւ զիտես զկամս նորա, եւ ընտրես զլաւն, եւ խրատեալ ես յօրինացն. վստահ ես յանձն քո առաջնորդ լինել կուրաց, լոյս խաւարելոց, խրպտիչ անդգամաց, վարդապետ տղայոց, ունել զկերպարանս գիտութեան եւ ճշմարտութեան օրինացն: Իսկ արդ որ ուսուցանես զընկերն՝ զանձն քո ոչ ուսուցանես, որ քարոզես չգողանալ՝ գողանաս, որ ասես չչնալ՝ շնաս, որ վարչիս 'ի մհհենաց՝ զսեղանս կողոպտես, որ օրինօքն պարծես՝ յանցանել ըստ օրէնսն զԱստուած անարգես»:

Եթէ դու քեզ հրէա ես անուանում եւ օրէնքի վրայ ես յենած (որպէս մի հաստատ գաւազանի, որ քեզ կառաջնորդէ դէպի կեանքի ճշմարիտ ուղին) եւ պարծենում ես Աստուածանով, (որ նա բացառապէս քո Աստուածն է). զիտես նրա կամքը եւ որովհետեւ դու օրէնքիցը խրատում ես, ուստի եւ լաւն ես ընտրում (զանազանում ես իրաւացին անիրաւից): Գո անձի վրայ վստահութիւն ունես, որ կարող ես կոյրերին առաջնորդ լինել, խաւարում նստողների (հեթանոս) համար՝ լոյս՝ անմիտներին՝ խրատող, տղաներին՝ (տհաս) ուսուցանող—դու ունիս օրէնքումն այն ձեւը, որով կարող ես զիտենալ, թէ որն է

ճշմարիտը: Ուրեմն՝ դու որ ընկերին (ուրիշին) ուսուցանում ես, քեզ միթէ չե՞ս ուսուցանի (եթէ այդպէս չանես, սխալ կլինի, քո բոլոր արդարութիւնն ունայն է). դու որ քարոզում ես չգողանալ, միթէ ինքդ գողանում ես. դու՝ որ ասում ես շնութիւն չանել, միթէ ինքդ շնութիւն ես գործում. դու՝ որ մեհեաններէց գարչում ես, միթէ սեղանները (տաճարը) կողոպտում ես: (Այո՛, այդ ամենը անում ես) դու պարծենում ես օրէնքովը, բայց օրէնքի հակառակ գործելով՝ Աստուծուն անարգում ես:

Թ. ա. հում. գ. 9—20. «Եւ արդ իւ իւր առաւել իցեմք, ապաքէն եւ ոչ իւրք, քանզի յառաջագոյն իսկ մեղադիր եղէաք հրէից եւ հեթանոսաց. ամենեցուն ընդ մեղօք լինելոյ, որպէս եւ գրեալ է. ոչ ոք է արդար՝ եւ ոչ մի, եւ ոչ գոյ որ իմանայ, եւ ոչ ոք է որ խնդրէ զԱստուած. ամենեքեան խոտորեցան ՚ի միասին եւ անպիտանացան. ոչ ոք է որ առնէ զքաղցրութիւն. ոչ ոք է մինչեւ ՚ի մի: Գեղեման բաց է կոկորդ նոցա, լեզուք իւրեանց նենգաւոր եղեն. թոյնք իժից ՚ի ներքոյ շրթանց նոցա, որոց բերանք անիծիւք եւ դառնութեամբ լի են: Երազ են ոտք նոցա հեղուլ զարիւն. բեկումն եւ թշուառութիւն ՚ի ճանապարհս նոցա. եւ զճանապարհս խաղաղութեան ոչ ծանեան, ոչ է երկիւղ Աստուծոյ առաջի աշաց նոցա: Բայց գիտեմք, որ ինչ միանգամ օրէնքն ասեն, այնոցիկ որ ընդ օրինօքն են՝ ասեն, զի ամենայն բերան խցցի եւ դատապարտ լիցի ամենայն աշխարհ Աստուծոյ: Զի ՚ի գործոց օրինաց ոչ արդարացի ամենայն մարմին առաջի նորա, քանզի օրինօքն է գիտութիւն մեղաց»:

Այժմ մենք (հրէայքս) ինչո՞վ ենք աւելի (հեթանոսներից)—ոչնչով: Մենք առաջ էլ ցոյց տուինք, որ հրէա-

ները և հեթանոսները ամենքն էլ մեղաց (իշխանութեան՝ ուստի և պատժի) ներքոյ են, ինչպէս և գրած է (Հին-ուխտի մէջ) ոչ ոք արդար չէ. ոչ մի իմացող (խօսքը գործին համապատասխանող) չկայ, Աստուծուն խնդրող չկայ—ամենքն էլ (Աստուծու և նրա ճանապարհից) հեռացան և բոլորն էլ անպէտք դարձան. չկայ մէկն անգամ, որ Աստուծուն հաճելի գործ գործէ: Նոցա կոկորդը (որ-տեղից խօսքը դուրս է գալիս) նման է բաց գերեզմանի (որտեղից մահու ապականութիւն է բուրում). իրանց լեզուներովը նենգութիւն են անում (կեղծիք կայ նոցա խօսքի մէջ. չնայելով որ ազնիւ արտայայտութիւն ունին). իժի թոյն կայ նրանց շրթուներէի տակ. ամեն անգամ, երբ խօսում են, բերանները լիքն են անէծքով և դառնութիւնով: (Նոցա գործերը ևս նոյնն են): Գոցա ոտները արագընթաց են՝ արիւն թափելու համար. ներանց անցած ճանապարհների վրայ կործանումն և թշուառութիւն է (ամենուրեք, ուր գնում են, թշուառութեան հետքեր են թողնում): Խաղաղութեան ճանապարհն անյայտ է դրանց. Աստուածային երկիւղ չկայ նրանց աչքի առաջ: Բայց մենք գիտենք—ինչ որ օրէնքը (Հին-ուխտը) պատուիրում է, վերաբերում նոցա, որոնք օրէնքի տակն են (հրէից), որպէսզի ոչ թէ միայն հեթանոսների, այլ և ամենքի (այլ և հրէից) բերանն էլ լուէ (հրէան չնախադասէ իրան հեթանոսից) և ուրեմն ամբողջ աշխարհն էլ (և հրէան և հեթանոսը) նրա դատաստանին ենթակայ է: Ուստի ոչ ոք օրէնքը տառացի կատարելով չէ կարող արդարանալ. օրէնքը մեզ յայտնում է միայն թէ մի բան արգելուած է կամ թոյլատրուած (մենք գիտենք միայն), բայց ոյժ և զօրութիւն չէ տալիս մեզ օրէնքի ցոյց տուած յանցանքը հեռացնելու:

13

ՊՕՂՈՍԻ ԱՌԱՋԵԼԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՈՒՂԵՒՈՐԱԽԹԻՒՆԸ

Ա.

(ԺԵ. 35—41)

Պօղոսը և Բառնաբասը մի ամբողջ տարի Անտիոքումն էին և այդ ժամանակամիջոցում շարունակ քարոզում էին աւետարանը: Յիսուսն և մէկ թուականին Պօղոսն ասաց Բառնաբասին. «Գնանք այցելենք այն քաղաքները, ուր քարոզել ենք, տեսնենք ինչպէս են քրիստոնեաները»: Բառնաբասը կամենում էր իւր ազգական Յովհաննէսին (Մարկոս մականուանեալ) ևս հետն առնել, բայց Պօղոսը հակառակում էր՝ ասելով — երբ նա մի անգամ Պամփիլիայում բաժանուէց մեզանից, այլ ևս չալիտի վայ: Անհամաձայնութիւն յառաջացաւ և իրարից բաժանուեցան — Բառնաբասը Մարկոսին հետն առաւ, անցաւ Կիպրոս, իսկ Պօղոսը Չիզայի հետ քաղաքէ քաղաք քարոզելով՝ այցելեց քրիստոնէական եկեղեցիները և նրանց աւելի հաստատեց իրանց հաւատոյ մէջ:

Պօղոսը եկաւ Դերբէ և Լիւստրա: Այստեղ մի հաւատացեալ կար՝ անունը Տիմոթէոս, որի մայրը քրիստոնեայ էր, իսկ հայրը հեթանոս: Սա բարի համբաւ ունէր թէ Լիւստրայի և թէ Եկոնիայի քրիստոնեաների մօտ: Պօղոսը սրան իւր հետն ա-

ռաւ: Որ քաղաքիցն էլ անցնում էին, աւանդում էին այնտեղի քրիստոնեաներին պահելու այն բոլոր որոշումները, որ եղած էին Նրուսաղէմում առաքեալների և երեցների ձեռով: Քրիստոնեաները զօրանում էին իրանց հաւատի մէջ և նոցա թիւը օր ըստ օրէ աւելանում էր: Այստեղից անցան Փաւլզիա, մտան Գաղատացոց երկիրը, բայց ոչ մի տեղ չքարոզեցին, որովհետև Սուրբ Հոգին արգելիլ էր նոցա Աստուծու խօսքը Ասիայի մէջ քարոզելու: Երբ եկան Միւսիայի կողմերը, փորձ արին գնալ Բիւլթանիա, բայց այստեղ ևս իրաւունք չեղաւ քարոզելու:

Բ.

1. (ԺԳ. 1—2)

Միւսիայից եկան Տրովադա: Այստեղ Պօղոսին տեսիլքում մի մակեդոնացի երեաց, որ ասում էր. «Անցիր Մակեդոնիա և օգնիր մեզ՝ փրկելու մեր ողինքները»: Պօղոսը պատմեց այս տեսիլը իւր ուղեկցին. նրանք այնպէս հասկացան, որ Աստուած հրաւիրում է նրանց Մակեդոնիա անցնել և քարոզել աւետարանը, ուստի Տրովադայից ուղղակի Սամոթրակէ անցան, իսկ հետեեալ օրը՝ Նոր-քաղաք, այնտեղիցն էլ գնացին Մակեդոնիայի յիլսաւոր քաղաքը՝ Փիլիպպէ:

2. (13—15)

Այստեղ մի բանի օր մնալուց յետոյ՝ չաբաթ օրը քաղաքից զուրս գնացին դէպի գետափը, ուր

սովոր էին տեղացիները աղօթելու: Այստեղ նստած խօսում էին ժողովուած կանանց հետ: Եւ ահա մի աստուածավախ կին՝ Լիդիա անունով՝ ծիրանավաճառ, Թիւատիր քաղաքից, ցանկութիւն յայտնեց լսելու Պօղոսի խօսքերը: Լիդիան և իւր տունը քրիստոնեայ դարձան և մկրտուեցան: Սա աղաչում էր Պօղոսին, որ իւր տուն գնան և այնքան խնդրեց՝ մինչև որ տարաւ նրանց:

3. (16—24)

Մի օր, երբ աղօթքի էին գնում, մի դիւահար աղախին պատահեց նրանց: Սա գուշակութիւններ էր անում և դրա համար էլ վարձ էր ստանում ուրիշներից: Այդ վարձից օգտւում էին իւր տէրերը: Դիւահար աղախինը ճանապարհին Պօղոսին իւր աշակերտների հետ որ տեսաւ, աղաղակեց և ասաց. «Այս մարդիկն Աստուծու ծառաներն են, եկել են ձեզ փրկութեան ճանապարհը քարոզելու»: Այս բանը մի քանի անգամ կրկնեց: Պօղոսը զայրացաւ, դարձաւ և ասաց չար ոգուն. «Յիսուս Քրիստոսի անունով պատուիրում եմ քեզ հեռանալ դրանից»: Դեն իսկոյն հեռացաւ: Աղախնի տէրերը, երբ տեսան, որ իրանց եկամտի աղբիւրը կտակասի, զբուռուեցան, Պօղոսին և Զիդային տարան քաղաքի դատաւորների մօտ և ասացին. «Այս մարդիկը շփոթութիւն են ձգում մեր քաղաքում, մեզ նոր հաւատ են քարոզում: Իրանք հրէաներ են, մեզ՝ հռովմայե-

ցիներին այնպիսի բաներ էին քարոզում, որ արժան չէ ոչ ընդունել և ոչ կատարել»: Ամբոխը խռնուեցաւ: Գլխաւորները պատառեցին իրանց հանդերձները, հրամայեցին ծեծել և բանտարկել: Բանտապետին պատուիրեցին, որ զգուշութեամբ պահէ: Սա էլ հրամանի համաձայն՝ ներքին բանտը ձգել տուաւ առաքելին և պատուիրեց ոտները կոճղի մէջ ամրացնել:

4. (25—34)

Կէս գիշերին Պօղոսը և Զիդան աղօթում և օրհնում էին Աստուծուն. բանտարկեալները ուշադրութեամբ լսում էին նրանց: Յանկարծ մեծ շարժեղաւ բանտի մէջ. բոլոր կողպած դռները բացուեցան և ամենքի շղթաներն էլ արձակուեցան: Բանտապետը շարժի ձայնից զարթեց, տեսաւ որ բանտի դռները բաց են և կարծելով որ բանտարկեալները փախել են, յուսահատութիւնից սուրը քաշեց, որ անձնաստիճան լինի: Պօղոսն այս բանը տեսնելով՝ բարձր ձայնով կանչեց և ասաց. «Մի վախենար, մենք ամենքս էլ այստեղ ենք»: Ճրագ վեր առաւ, վազելով ներս գնաց, տեսաւ որ ամենքն էլ այնտեղ են. ընկաւ Պօղոսի և Զիդայի ոտները, դուրս հանեց նրանց և ասաց. «Ասացէք, ի՞նչ անեմ, որ ես փրկուիմ»: Նրանք էլ ասացին. «Հաւատա՛ Յիսուս Քրիստոսին և կփրկուես դու և քո տունը»: Այն ժամանակ Աստուծու աւետարանը քարոզեցին նրա տանը եղողներին: Յետոյ լուաց նրանց մարմնի վեր-

քերը և ամբողջ ընտանիքով մկրտուեց: Ապա տուն հրաւիրեց, սեղան դրաւ առաջները և իւր ընտանիքի հետ միասին ուրախանում էին, որ քրիստոնեայ են դառել:

5. (35—40)

Առաւօտեան վաղ՝ դատաւորները մարդ ուղարկեցին բանտը պատուիրելով, որ առաքեալներին աղատեն: Բանտապետը Պօղոսին յայտնեց դատաւորների կամքը, թէ իշխանութիւնը այժմ արձակում է ձեզ, ելէք և գնացէք խաղաղութեամբ: Պօղոսը պատասխան տուաւ և ասաց. «Մեզ նման ազատ հռովմայեցի գրուած մարդկանց հրապարակաւ ծեծել տուին. հիմա թաքսն են արձակում, ոչ, թող իրանք գան և արձակեն մեզ»: Եկող մարդիկն այս բանը պատմեցին դատաւորներին: Սրանք, երբ լսեցին, որ բանտարկեալները հռովմայեցի են, վախեցան. եկան, աղաչում էին, որ ներեն իրանց: Երբ բանտից դուրս եկան, դատաւորները խնդրեցին, որ քաղաքից հեռանան: Առաքեալները բանտից դուրս եկան, գնացին Լիզիայի տունը, հաւատացեալներին այցելեցին, մխիթարեցին նրանց և ապա հեռացան:

Մտթ. և. 3. «Երանի՜ աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից»:

Մտթ. է. 21. «Ոչ ամենայն որ ասէ ցիս՝ տէր, տէր, մտցէ յարքայութիւն երկնից, այլ որ առնէ զկամս հօր իմոյ, որ յերկինս է»:

Ղուկ. Ժէ. 20. 21. «Ոչ զայ արքայութիւն Աստուծոյ խտրանօք եւ չասիցեն թէ ահաւասիկ աստ է կամ անդ, զի ահա արքայութիւն Աստուծոյ ՚ի ներքս ՚ի ձեզ է»:

1. Թ. ա. Կրնթ. դ. 20. «Զի ոչ եթէ բանիւք է արքայութիւն Աստուծոյ, այլ դօրութեամբ»:

Գործք առք. Ժզ. 31. Հաւատան ՚ի տէր Յիսուս Քրիստոս եւ ապրեսցես զու եւ ամենայն տուն քո»:

Մրկ. Ժզ. 16. «Որ հաւատայ եւ մկրտիցի՝ կեցցէ, եւ որ ոչն հաւատայ՝ դատապարտեսցի»:

14

ՊՕՂՈՍԸ ԹԵՍԱԼՈՆԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԵՐՈՅՈՒՄ

1. (Ժէ. 1—4)

Փիլիպպէից դուրս գալով՝ շրջեցին Ամփիլաօլիս, Ապոլոնիա քաղաքները և վերջն եկան Թեսսաղոնիկէ, ուր հրէից ժողովարան կար: Պօղոսն ըստ իւր սովորութեան աղօթարան գնաց և երեք անգամ շաբաթ օրերը քարոզ խօսեց նրանց: Գիրքը բաց էր անում, նրանց առաջն էր գնում և ցոյց էր տալիս, որ Քրիստոս պէտք է չարչարուէր և մեռելներից յարութիւն առնէր և թէ Քրիստոսն այն Յիսուսն է, որի մասին ես քարոզում եմ ձեզ: Քարոզի հետեանքն այն եղաւ, որ ոմանք հաւատացին Յիսուս Քրիստոսին, ՚ի թիւս որոց էին շատ հեթանոս պաշտօնեաներ և անուանի կանանցից ոչ սակաւ:

2. (5—9)

Հաւատացող հրէաները նախանձեցին այս բանին. մի քանի փոփոցային մարդկանց հետ աղմուկ արին. քաղաքի մէջ չփոթութիւնն ձգեցին. հաւարուեցին քրիստոնեայ Յասովնի տան առաջ, ուր Պօղոսը և Ղիդան իջեանել էին և կամենում էին առաքեալներին հրապարակ տանել, որ հասարակ ժողովուրդը դատէ նրանց: Երբ չգտան նրանց, Յասովնին և նրա մօտ եղող հաւատացեալներին քաջ տարով տարան քաղաքապետի մօտ, աղմուկ էին բարձրացնում և բողբոջում՝ ասելով. «Այս աշխարհ չփոթեցնողներն այստեղ՝ մեր քաղաքն էլ են եկել և Յասովնը նրանց իւր տուն է ընդունել: Դորա ամենքն էլ կայսեր հակառակ մարդիկ են—Յիսուս անունով մէկին թագաւոր են անուանում»: Խռովարարները յաջողեցին չփոթելու քաղաքացւոց և քաղաքապետի մօտերը, այնպէս որ վերջինս Յասովնից երաշխաւորութիւն առնելով, արձակեցին առաքեալներին:

3. (10—15)

Թեսաղոնիկէի քրիստոնեաները գիշերով Պօղոսին և Ղիդային ճանապարհ ձգեցին դէպի Բերիա: Երբ տեղ հասան, Պօղոսը շարաթ օրը ժողովարան գնաց քարոզելու: Այստեղ ժողովուրդն աւելի խելացի վարուեց՝ քան թէ Թեսաղոնիկէիները, որովհետեւ առաքեալի քարոզը սիրով ընդունեցին, ուշադրութեամբ քննում էին, թէ Պօղոսի քարոզած մեղքը

ներից յարուցեալ Քրիստոսն ան է, որի մասին Սուրբ Գրքում գրած է, թէ նա պիտի չարչարուի և յարութիւն առնէ: Ժողովականներից շատերը, նոյնպէս ոչ սակաւ պարկեշտ յոյն կանայք քրիստոնեայ դարձան: Երբ Թեսաղոնիկէի հրէաներն իմացան, որ Պօղոսը Բերիայումն էլ քարոզում է, վերկացան, եկան և սկսեցին այստեղ էլ խռովել ժողովրդին: Հաւատացեալներն իսկոյն Պօղոսին նաւ նստացրին և Աթէնք ուղարկեցին, իսկ Ղիդան և Տիմոթէոսը մնացին այնտեղ քրիստոնեաներին իրանց հաւատի մէջ զօրացնելու: Կարճ ժամանակից յետոյ պատուէր ստացան Աթէնք գնալու Պօղոսի մօտ:

Մտթ. ե. 3. «Երանի՛ աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից»:

Մտթ. ե. 6. «Երանի՛ որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յագեցնին»:

Մտթ. ե. 20. «Զի եթէ ոչ առաւելուցու արդարութիւն ձեր աւելի քան զղալրացն և զփարիսեցւոց, ոչ մտանիցէք յարքայութիւն երկնից»:

Մտթ. ե. 10. 11. «Երանի՛ որ հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից: Երանի՛ է ձեզ՝ յորժամ նախատիցեն զձեզ և հալածեսցին, և ասիցեն զամենայն բան շար զձէն՝ սուտ վասն իմ»:

Յովհ. Ժը. 37. «Պատասխանի ետ Յիսուս, զու ասես թէ թագաւոր իցեմ, բայց ես յայդ իսկ ծնեալ եմ եւ 'ի դոյն իսկ եկեալ եմ յաշխարհ, զի վկայեցից ճշմարտու-

թեանն, ամենայն որ 'ի ճշմարտութենէ է, լսէ բարբառոյ իմոյ»:

Թ. ա. Հռմ. Ժ. 17. «Ապա ուրեմն հաւատք 'ի լսելոյ են, եւ լուր 'ի բանէն Քրիստոսի»:

1. Թ. ա. Թագ. ե. 21. «Ջամենայն ինչ փորձեցէք, զբարին ընկալարուք»:

Յովհ. ե. 39. «Քննեցէք զգիրս, զի դուք համարէք նորօք ունել զկեանսն յաւիտենականս, եւ նորին իսկ են, որ վկայեն վասն իմ»:

15

Պ Օ Ղ Ո Ս Ն Ա Թ Է Ն Ք Ո Ի Մ

1. (Ժէ. 16—21)

Պօղոսն Աթէնքում սպասում էր Զիդային և Տիմոթէոսին: Մինչև նրանց գալը, ծանօթացաւ քաղաքի հետ: Երբ տեսաւ, որ կուռքերով լի է քաղաքը, սատիիկ դայրացաւ իրա մէջ: Պօղոսն ըստ իւր սովորութեան, շաբաթ օրերը ժողովարան էր գնում և քարոզում էր հրէաներին և աստուածապաշտներին. փողոցումն էլ ով պատահում էր, նոցա ևս քարոզում էր: Եպիկուրեան և ստիքիկեան փիլիսոփաներից մի քանիսը վիճաբանում էին նրա հետ, իսկ ոմանք էլ ասում էին. «Այս դատարկաշրջիկը ի՞նչ է ուզում ասել»: Մի քանիսն էլ ասում էին. «Երևի մի նոր աստուծու մասին է աւետարանում»: Այս պատճառով Պօղոսին վեր առան, տարան Արիսպագոս և ասացին.

«Արդե՞ք կարող ենք իմանալ, թէ այդ ի՞նչ նոր վարդապետութիւն է, որի մասին դու խօսում ես: Քո քարոզածը նորութիւն է մեզ համար, կամենում ենք իմանալ, թէ այդ ինչ բան է»: Որովհետեւ Աթենացիները և այնտեղ բնակուող օտարականները պարապում էին ոչ այլ ինչով, եթէ ոչ նոր բաներ պատմելով կամ նոր բան լսելով:

2. (22—31)

Պօղոսը կանգնեց Արիսպագոսի մէջ և ասաց. «Ո՛վ Աթենացիներ, ես տեսնում եմ, որ դուք կրօնասէր մարդ էք. ես չըջեցի ամենուրէք. տեսայ ձեր աղօթատեղերը և գտայ մի սեղան, որի վրայ գրած էր՝ անծանօթ Աստուծուն: Ես քարոզում եմ հենց այդ Աստուծու մասին, որին դուք առանց ճանաչելու պաշտում էք: Այդ Աստուածը, որ ստեղծել է երկինքն ու երկիրը, ձեռագործ տաճարներում չէ բնակում, մարդոց ձեռքով պաշտուելու կարիք չունի, ոչնչի կարօտ չէ, ընդհակառակն նա է ամենքին կեանք և ամենայն ինչ տուողը: Ինչպէս ինքը միակ Աստուածն է, այսպէս էլ ցանկացաւ, երկրագնդիս վրայ բնակուող մարդկային բոլոր ազգերը մի արիւնից ստեղծուեն. նա որոշեց, թէ որ ազգը ուր պիտի բնակուի. որքան ժամանակ այն որոշած երկիրը պէտք է տիրապետէ և թէ երբ պիտի տեղափոխուէ: Այս ամենը նրա համար արաւ, որպէսզի որոնեն և գտնեն իրան և նա հեռի չէ մեր ամեն միմից. մենք նրանով ենք ապ-

րում և շարժում, ինչպէս և ձեր բանաստեղծներից ոմանք ասացին, թէ նրա ազգիցն ենք: Արդ՝ որովհետեւ Աստուծու ազգիցն ենք, չպիտի կարծենք, թէ աստուածութիւնը նման է, ոսկու, արծաթի կամ քարէ արձանների, որոնց մարդկային միտքն է ստեղծել և մարդկային ձեռքը քանդակել: Աստուած տվածութեան ժամանակներն անտես անելով՝ այժմ մարդոց ամենուրեք պատուիրում է ապաշխարել: Նա որոշել է մի օր, երբ աշխարհս արդարութեամբ պիտի դառնէ այն մարդու ձեռով, որին մեռելներից յարութիւն տուաւ»:

Յ. (32—34)

Երբ մեռելների յարութեան մասին լսեցին եպիկուրեանք և սադուզեցիք, սկսեցին ծաղրել, իսկ նորութիւն սիրողներն էլ ասում էին. «Այդ բանի մասին սպասում ենք դարձեալ լսել քեզանից»: Սրանից յետոյ Պօղոսը վեր կացաւ և գնաց: Քարոզի հետեւանքն այն եղաւ, որ Արիստազոսի անդամ Դիոնէսիոսը (Արիստագացի), մի կի՛ն՝ Դամարիս անունով և մի քանիսը քրիստոնեայ դարձան:

Մտթ. ե. 6. «Երանի՛ որ քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յագեցցին»:

Մտթ. ե. 6. «Երանի՛ աղքատաց հոգւով. . .»:

Լ. Մովս. ա. 27. «Եւ արար Աստուած զմարդն 'ի

պատկեր իւր, ըստ պատկերի Աստուծոյ արար զնա»:

Յովհ. դ. 16. «Հոգի է Աստուած, եւ երկիրպագուացըն նորա հոգւով եւ ճշմարտութեամբ պարտէ երկրպագանել»:

Լ. թ. Յովհ. դ. 16. «Եւ մեր հաւատացար եւ ծանեաք զսէրն Աստուծոյ՝ զոր ունի առ մեզ»:

16

Պ Օ Ղ Ո Ս Ը Կ Ո Ր Ն Թ Ո Ս Ո Ւ Մ

1. (ԺԸ. 1—11)

Պօղոսն աթենացիներից բաժանուեց և եկաւ Կորնթոս քաղաքը: Այստեղ պատահեց Պոնտացի Ակիւլոս անունով մի հրէի, որը իւր կին Պրիսկիլիայի հետ Իտալիայից նոր էին եկել, որովհետեւ Կլաւդիա կայսրը հրամայել էր հրէաներին Հռոմից հեռանալ: Պօղոսը գնաց սրանց մօտ: Եւ որովհետեւ Պրիսկիլիան և Պօղոսը համարուեստ էին՝ այժի մագից վրաններ պատրաստել գիտէին, մ'նաց նրանց մօտ և աշխատում էր նրանց հետ: Ամենայն շաբաթ օր քարոզում էր Ժողովրդանոցում հրէաներին և յույներին: Երբ վերջապէս Չիզան և Տիմոթէոսը եկան, Պօղոսն աւելի սիրտ առաւ քարոզելու հրէաներին, որ Յիսուս իսրայէլի Մեսսիան է կամ իրանց հայրերի սպասած Փրկիչը: Ունկնդիրները չընդունեցին և հայհոյում էին: Այն ժամանակ Պօղոսը իւր հանդերձները թօթափելով ասաց. «Երբ չէք հաւատում, ձեր արիւ-

նը ձեր զլուխը լինի, ես անպարտ եմ, այսուհետեւ ես հեթանոսներին կը արողեմ, որոց համար էլ առաքեալ եմ նշանակուել»։ Պօղոսը դուրս եկաւ ժողովրդանոցից և գնաց Յուստոս անունով մի առտուածապաշտ մարդու մօտ, որ ՚ի ծնէ հեթանոս էր եղել և սրի տունը հենց կից էր ժողովրդանոցին։ Պօղոսի վճռական վարմունքը ազդեց ժողովրդապետի վրայ—հաւատաց Յիսուսին և իւր տնով մկրտուեց. սրա օրինակին հետեւեցին կորնթացիներէրից շատերը և մկրտուեցան։ Աստուած գիշերը երկաց տեսիլքում Պօղոսին և ասաց. «Մի վախենար, մի լռիր, խօսիր, ես քեզ հետ եմ, ոչ որ չի համարձակուի այլ ևս քեզ վնասելու, այս քաղաքում ես շատ ժողովուրդ ունիմ»։ Պօղոսն այստեղ տարի և կէս մնաց և քարոզում էր նրանց Աստուծու խօսքը։

2. (12—17)

Երբ Գալիովներ բղեշխի փոխանորդ էր Արայիայում, հրէաները՝ բոլորը միասին Պօղոսի դէմ վերկացան և նրան ատեան տարան։ Նրանք ասում էին. «Սա Մովսէսի օրէնքին հակառակ ժողովրդին ուսուցանում է ուրիշ Աստուած պաշտել»։ Երբ Պօղոս առաքեալն ուզում էր խօսել իրան պաշտպանելու համար, Գալիովն ասաց հրէաներին. «Եթէ սա մի անիրաւութիւն կամ չարութիւն գործած լինէր, ես սիրով կ'լսէի ձեզ, բայց որովհետեւ խնդիրը կրօնի, ձեր Մեսսիայի և Մովսիսի օրէնքի մասին է, այդ ձեր

գործն է, թէ վէճը ինչպէս կ'վճռէր, ես այդ տեսակ գործերի համար դատաւոր չեմ եկած»։ Խնդրին վերջ տալու համար՝ դատարանից հեռացրեց նրանց։ Այն ժամանակ յոյները, որոնք լոկ հանդիսատեսի դեր էին կատարում, երբ տեսան այս բանը, խիստ բարկացան Կրիսպոսի տեղ ընտրուած նոր ժողովրդապետ Սոսթենէսի վրայ, որ հրէից ամբոխին առաջնորդում էր և ծեծեցին նրան։ Գալիովներ, որ ներկայ էր այս տեսարանին, ոչինչ չասաց, լուռ մնաց։

3. (18—22)

Պօղոսը երկար ժամանակ մնաց Եփեսոսում, հրէաներն այլ ևս չէն համարձակում ձեռք մխել նրան։ Որովհետեւ Պօղոսը ցանկանում էր հոգեգալղստեան տօնին Նրուսաղէմում լինել, ուստի հրաժարական տուաւ տեղացի քրտոնեաներին և նաեւ գէպի Ասորիք։ Պրիսկիլլան և Ակիլղան նրա հետ եկան մինչև Կենքրէս քաղաքը։ Այստեղ Ակիլղասը դեռ նաւից չիջած, մազերը խուզեց, որովհետեւ ուխտ ունէր արած։ Երբ Եփեսոս քաղաքը հասաւ, նրանց այնտեղ թողեց, իսկ ինքը ժողովրդանոց մտաւ և քարոզում էր հրէաներին։ Եփեսացիներին դուր եկաւ առաքեալի քարոզը, ուստի խնդրեցին նրան, որ երկար ժամանակ մնայ իրանց մօտ և քարոզէ։ Պօղոսը չկարողացաւ մնալ, հրաժարական տուաւ ասելով. «Առաջիկայ հոգեգալղստեան տօնին անպատճառ Նրուսաղէմում պիտի լինեմ, Աստուծով նորից կ'զանաւմ ձեզ

մօտ»։ Եփեսոսից գնաց Կեսարիա, այցելեց այնտեղի քրիստոնեաներին և ապա իջաւ Անտիոք։

II. Թ. ա. Կրթ. Ժբ. 9. «Զի զօրութիւն իմ 'ի տկարութեան կատարի»։

Թ. ա. Փլպ. դ. 13. «Յամենայնի կարող եմ այնու, որ զօրացոյցն զիս»։

Դործք առք. Ժդ. 31. «Հաւատա 'ի տէր Յիսուս Քրիստոս եւ ապրեսցիս դու եւ ամենայն տուն քո»։

Մրկ. Ժդ. 16. «Որ հաւատայ եւ մկրտիցի՝ կեցցէ, եւ որ ոչն հաւատայ դատապարտեսցի»։

Մտթ. իբ. 21. «Երթայք տուր զկայսեր՝ կայսեր եւ զԱստուծոյ, Աստուծոյ»։

17

Պ Օ Ղ Ո Ս Ը Ե Փ Ե Ս Ո Ս Ո Ւ Մ

1. (Ժղ. 23—28)

Ասորական Անտիոքում մի առժամանակ մնալուց յետոյ, դուրս եկաւ, որ կարգով չըջ Գաղատիան, Փռիւզիան և Նախկին ճանապարհորդութեան ժամանակ շահած հաւատացեալներին ամբողջով իրանց հաւատի մէջ։ Այդ ժամանակ Եփեսոս եկաւ Աղէքսանդրացի մի հրէայ՝ Ապօղոս անունով, որ մի ճարտարախօս մարդ էր և խիստ հմուտ Հին-ուխտի պատմութեանը։ Սա արդէն Աղէքսանդրիայում ծա-

նօթացել էր Յիսուսի վարդապետութեան հետ. ողբ-ւորութեամբ քարոզում էր Փռիւզի մասին, որքան զօրում էր նրա գիտեցածը—տեղեկութիւն ունէր միայն Յովհաննէսի մկրտութեան մասին։ Սա ժողովրդանոց գնաց և սկսաւ համարձակ կերպով քարոզիլ։ Ակիւզան և Պրիսկիլան, երբ իմացան այդ մասին, իրանց մօտ կանչեցին և Աստուծու ճանապարհներն աւելի որոշ բացատրեցին նրան։ Իսկ երբ կամեցաւ Արայիա գնալ, յանձնարարական թուղթ գրեցին այնտեղի քրիստոնեաներին, որ ընդունեն։ Երբ տեղ հասաւ, Հոգւոյն Սրբոյ շնորհովը շատ օգնեց հաւատացեալներին՝ զօրացնելով նրանց հաւատը, այնպէս որ Պօղոսի յետոյ գրուածն արդարանում է, թէ «Ես ցանեցի, Ապօղոսը ջուր տուաւ, իսկ Աստուած աճեցրեց»։ Սա հրապարակով խիստ յանդիմանում էր հրէաներին և Սուրբ գրքի վկայութեամբ ցոյց էր տալիս նրանց, որ Յիսուսը խոստացեալ Քրիստոսն է։

(Ժթ. 1—8)

Պօղոսը չըջեց Գաղատիան, Փռիւզիան, Ժովափնեայ երկիրները և Ապօղոսի Կորնթոս եղած ժամանակն եկաւ Եփեսոս, որտեղ գտաւ մի քանի հաւատացեալներ և հարցրեց նրանց. «Արդե՞ք Սուրբ Հոգին ընդունեցիք, երբ քրիստոնեայ դարձար»։ Նրանք պատասխանեցին. «Մենք չենք էլ լսել, թէ Սուրբ Հոգի կայ»։ Պօղոսը հարցրեց. «Հապա ինչո՞վ մկրտուեցար»։ Նրանք պատասխանեցին. «Յովհաննէ-

սի մկրտութիւնով»: Պօղոսն ասաց. «Յովհաննէսը ապաշխարութեան մկրտութիւնով էր մկրտում և ասում էր ժողովրդին—որ նրանք իրանից յետոյ եկողին պիտի հաւատան, այսինքն Յիսուս Քրիստոսին»: Երբ այս բանը լսեցին, Յիսուս Քրիստոսի անունով մկրտուեցան: Պօղոսը ձեռք դրաւ նրանց գլխին, իսկոյն Սուրբ Հոգին իջաւ նրանց վրայ և սկսեցին զանազան լեզուներ խօսել և մարդարեանալ: Մկրտուողները տասն և երկու հոգի էին: Սրանից յետոյ երեք ամիս շարունակ ազատ կերպով ժողովրդանոց էր գնում և քարոզում էր Աստուծու արքայութեան մասին—հակառակող այլ եւ չկար:

(9—10)

Երեք ամսից յետոյ մի քանիսը գիտմամբ սկսեցին բամբասել Պօղոսին ժողովրդի առաջ՝ որպէս թէ սրա ցոյց տուած փրկութեան ճանապարհը սխալ է, ուստի Պօղոսը հեռացաւ այդ ժողովրդանոցից, հեռացրեց իւր հաւատացեալ ունկնդիրներին, իսկ այնուհետեւ քարոզում էր նրանց ամենայն օր Տիւրան անունով մի մարդու ժողովարանումը, որը յայտնի անձն էր Եփեսոսում և հեթանոսութիւնից դէպի քրիստոնէութիւն էր դարձել: Երկու ամբողջ տարի Պօղոսը քարոզում էր Տիւրանի ժողովարանումը՝ մինչև որ Ասիայի բոլոր բնակիչները՝ հրէաները և յոյները Աստուծու խօսքը լսեցին:

(18—22)

Հաւատացեալներից շատերը գալիս էին Պօղոսի մօտ, խոստովանում էին իրանց սխալանքները և պատմում էին, թէ ինչեր են գործել: Հատ կախարդներ բերում էին իրանց գրքերը և հրապարակով այրում էին, որոց գինը կրեւմն յիսուն հազար արծաթ արժէր: Այսպէս Տիրոջ խօսքը աճում և զօրանում էր: Սրանից յետոյ Պօղոսը մտադրուեցաւ շրջել Մակեդոնիան և Աքայիան և ապա գնալ Երուսաղէմ, որից յետոյ ցանկութիւն էր յայտնում և Հռոմ գնալ: Բայց այնտեղի հաւատացեալներին զօրացնելու համար՝ ուղարկեց Տիմոթէոսին և Երաստոսին, իսկ ինքը մի առ ժամանակ մնաց Ասիայում:

2. (23—40)

Տիմոթէոսի և Երաստոսի հեռանալուց յետոյ՝ մեծ աղմուկ բարձրացաւ Եփեսոսում: Դիմետրիս անունով մի արծաթագործ՝ Եփեսոսում եղած Արտեմիս կռբի մեծ տաճարի ձեռով արծաթից փոքրիկ տաճարներ էր շինում և վաճառում էր: Սա մեծ շահ ունէր այդ գործից և դրա համար էլ լաւ վարձատրում էր իւր մօտ աշխատողներին: Սա ժողովեց իւր արուեստի մարդկանց, մեծ աղմուկ արաւ և ասաց. «Դուք գիտէք որ այս գործիցն է մեր շահը. դուք տեսնում և լսում էք, որ այս Պօղոսը եփեսացիներին և բոլոր ասիացիներին քարոզում է, թէ ձեռով չինածները աստուածներ չեն: Ոչ միայն մեր

շահն է վտանգւում, այլև մեծ Արտեմիսի տաճարի նշանակութիւնն էլ վայր է ընկնում, որին Ասիան և ամբողջ աշխարհը պաշտում է»։ Այս խելով՝ բարկութեամբ լցուեցան, աղաղակում էին և ասում. «Մեծ է եփեսացւոց Արտեմիսը»։ Ամբողջ քաղաքը ոտի կանգնեց, ամբոխը գիմեց գէպի թատրոն, ուր երբեմն նաև ժողովներ էին տեղի ունենում. յարձակուեցան Գայիոսի և Արիստարքոս մակեդոնացու վերայ, որոնք Պօղոսի ճանապարհորդակիցներն էին։ Պօղոսը կամեցաւ ինքը մտնել թատրոն, որ ազատէ իւր պատճառով բռնուածներին և իրան նոցա փոխանակ խռովարարների ձեռք մատնէ, բայց եփեսոսի քրիստոնեաները չթողին։ Պօղոսի բարեկամները մարդ ուղարկեցին նրա մօտ և խնդրում էին թատրոն չմտնել։ Ամբոխը խռնուած էր—ամեն միւնր մի բան էր ասում, շատերը չգիտէին թէ ինչո՞ւ համար են հաւարուած։ Աղէքսանդրոս անունով մէկին առաջ քաշեցին, որ նա բացատրէ ժողովրդին, թէ բանն ինչումն է։ Սա ձեռքը բարձրացրեց, նշան՝ թէ կամենում է խօսել, բայց երբ իմացան Աղէքսանդրոսի հրէայ լինելը, ամենքն էլ միաբերան՝ երկու ժամի չափ աղաղակում էին և ասում. «Մեծ է եփեսացւոց Արտեմիսը»։ Ատենադպիրը ամբոխին հանդարտացնելուց յետոյ՝ ասաց. «Ո՛վ Եփեսացիք, ո՞վ է այն մարդը, որ չգիտէ, թէ Եփեսոս քաղաքը մեծ Արտեմիս աստուածուհու և Դիօպետ աստուածամօր տաճարների հոգարարձուն՝ պաշտօնեան է, ուրեմն

պէտք է խաղաղ, հանգիստ լինէք և յանդգնութեամբ ոչինչ չգործէք։ Այս մարդիկը՝ Գայիոսը և Արիստարքոսը, որոց բերել էք այստեղ, ոչ կռատներ կողոտտողներ են և ոչ ձեր աստուծուն հայհոյել են։ Ուրեմն, եթէ Դիմետրիոսը և նրա արուեստի մարդիկը մէկի հետ գործ ունեն, այստեղ առեան կայ, թող գնան դատաւորների մօտ և իրանց պահպան այնտեղ յայտնեն և խնդիրը ժողովում օրինաւոր կերպով կվճռուի։ Մենք հս պատասխանատու ենք այսօրուայ խռովութեան համար։ Ի՞նչ ասեմք, եթէ մեզ հարցնեն, թէ այս մարդոցն ինչո՞ւ էք բռնել»։ Այս խօսքերից յետոյ ժողովուրդը ցրուեց։

Աղմուկը դադարելուց յետոյ, Պօղոսն աշակերտներին կանչեց, հրաժարական ողջոյն տուաւ նրանց և գնաց Մակեդոնիա։

Մտթ. 3. 6. «Նրանի՛ աղքատաց հոգւով...: «Նրանի՛ որ քաղցեալ եւ ծարաւի...»:

Նսայի խ. 3. «Պատրաստ արարէք զճանապարհս տեսուն եւ ուղիղ արարէք զչաւիղս Աստուծոյ մերոյ»:

II. Թ. ա. կրնթ. է. 11. «Զի որ ըստ Աստուծոյն տրամութիւնն է, ապաշխարութիւն ՚ի փրկութիւն առանց զղճանալոյ գործէ, իսկ աշխարհի տրամութիւն մահ գործէ»:

I. Թ. ա. տմթ. դ. 10. «Զի արմատ ամենայն չարեաց արծաթսիրութիւն է»:

Յովհ. դ. 16. 20. «Զի լոյս եկան յաշխարհ եւ սիրե-

ցին մարդիկ զխաւար առաւել քան զլոյս, զի էին գործք իւրեանց չարութեան»:

Գործք առք. թ. 15. «Ասէ ցնա տէր, երթ գու, զի անօթ ընտրութեան է ինձ նա, կրել զանուն իմ առաջի հեթանոսաց եւ թագաւորաց եւ որդւոցն իսրայելի»:

ԴՄԻՐԻ ԱՌԱԿԸ

«Նման է արքայութիւն երկնից խմորոյ, զոր առեալ կնոջ թագոյց ՚ի գրիւս երիս ալիւր՝ մինչև ամենայն խրմորեցաւ»: (Մտթ. ժգ. 33.):

18

ՊՕՂՈՍԸ ՀՐԵԺԱՐԵԿԱՆ Է ՏԱԼԻՍ ԵՓԵՍՈՍԻ ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ ԵՐԵՑՆԵՐԻՑ

(Ժ. 16—38)

Պօղոսը Մակեդոնիայում շրջելուց յետոյ, որոշեց Եփեսոսի մօտով՝ ծովային ճանապարհով դառնալ Երուսաղէմ, որպէսզի Պենտէկոստէի տօնին կարողանայ այնտեղ լինել: Ուստի Միլետ նաւեց, որտեղից մարդ ուղարկեց Եփեսոսս և հրաւիրեց եկեղեցւոյ երեցներին, որ միանգամ եւ խօսէ, յորդորէ և յուսադրէ նրանց: Երբ երեցները եկան, Պօղոսն ՚ի խորոց սրտէ խօսեց նրանց հետ և առաց. «Ձեզ յայտնի է, որ Ասիա եկած օրիցս շարունակ ձեզ հետ եմ եղել. Աստուծուն ծառայել եմ ամենայն խոնարհութեամբ. քանիցս արտասուել եմ և ճրպիսի նենգութիւններ պատահեցան հրէաների կողմից: Բայց

չնայելով այս ամենին, ես չեմ յապաղել ուսուցանելու ձեզ բարին և օգտակարը՝ թէ հրէից ժողովաբաններում բացարձակ կերպով և թէ հացք կտրելիս՝ մասնաւոր տներում: Հրէաներին, ինչպէս և հեթանոսներին, երկուսին էլ ցոյց եմ տուել, թէ ինչպէս պիտի ապաշխարել առ Աստուած դառնալու համար. ցոյց եմ տուել նմանապէս, թէ որպիսի հաւատ պիտի ունենան առ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, որպէսզի իրանց մեղքերին թողութիւն լինի և յաւիտեանական կեանքի արժանանան: Մի ներքին ձայն մղում է ինձ դէպի Երուսաղէմ—թէ այնտեղ ինչ կը պատահի ինձ, չգիտեմ: Իմ ճանապարհորդութեան ժամանակ ճրպիսի նեղութիւններ եւ հալածանքներ եմ կրել: Կապանքներ, նեղութիւններ գիտեմ սպասում եմ ինձ Երուսաղէմում, բայց դրանցից և ոչ մէկը կարող եմ արգելք լինել ինձ այնտեղ գնալու: Ես իմ անձն անգամ չեմ խնայի, այլ սիրով զոհ կրեւեմ, եթէ այդ պէտք լինի, որպէսզի ուրախութեամբ կատարեմ իմ ընթացքը—այն պաշտօնը, որ Յիսուս Քրիստոսիցն եմ ստացել՝ վկայելու, որ Աւետարանը Քրիստոսի մէջ յայտնուած Աստուծու Հնորհին է: Այժմ հեռանում եմ ձեզանից և գուցէ այլ եւս միմեանց չտեսնենք, այս խորհրդաւոր օրը թող վրկայ լինի, որ ես ձեր ամենի արիւնիցն էլ անմեղ եմ, ես ոչ մի տեղ երկիւղ չեմ կրել քարոզելու ձեզ Աստուծու կամբը: Որովհետեւ պատասխանատուութիւնն այսուհետեւ ձեզ վրայ է մնում, ուստի զգոյշ եղէք՝

Թէ ձեր անձի և թէ ձեր հօտի վերաբերութեամբ, որի համար Սուրբ Հոգին ձեզ տեսուչ է նշանակել այն պայմանով, որ դուք, որպէս ուսուցիչ և հովիւ, նրա հօտն արածացնէք, այն հօտը, որ իւր արիւնովն է ձեռք բերել: Ես գիտեմ՝ որ իմ հեռանալուց յետոյ յափշտակող գալեր կգան ձեր մէջ և չեն խնայի հօտը, հենց ձեր միջից մարդիկ կվերկենան և կգայթակղեցնեն ոմանց և իրանց հետևող կղարձեն: Ուստի արթուն կացէք այնպէս, ինչպէս ես երեք տարի շարունակ չգաղարեցի ամեն մինիդ արտասուքով խրատելու: Այժմ յանձնում եմ ձեզ Աստուծու շնորհաց խօսքին, որ ընդունակ է շինել և բոլոր սրբուածների հետ ձեզ ևս մասն և ժառանգութիւն տալ: Ձեր ոչ մինի արծաթը, ոսկին կամ հանգերձը չեմ ցանկացել: Դուք գիտէք, թէ իմ և թէ ինձ հետ եղողների պարէնը այս ձեռներովն եմ վաստակել: Ամեն բան ցոյց տուեցի ձեզ իմ անձնական օրինակովը, թէ ինչպէս պիտի աշխատէք, տկարներին հոգ տանէք և յիշէք Աստուծու խօսքը, որ ասում է—տալն առնելուցը լաւ է: Երբ այս ասաց, ծուր դրաւ ամենի հետ և աղօթք արաւ: Ամենքն էլ լաց եղան, Պօղոսի վզովն էին ընկնում և համբուրում էին: Ցաւում էին մանուաւնդ այն խօսքի համար, որ ասում էր, թէ այլ ևս չեն տեսնելու իրան: Այսպէս ճանապարհ դրին նրան մինչև նաւը:

Դնլ. ժբ 3. «Եւ իմաստունք ծաղեսցին իբրեւ զուսաւորութիւն...»:

Թ. ա. Երբ. ժգ. 6. «Յիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զբանն Աստուծոյ»:

Յովհ. ժ. 12. «Իսկ վարձկանն, որ ոչ է հովիւ, որոյ ոչ իւրն են ոչխարքն, իբրեւ տեսանէ զգային զի գայ, թողու զոչխարն եւ փախչի եւ գային յափշտակէ զնոսա եւ ցրուէ»:

19

ՊՕՂՈՍԻՆ ԶԳՈՒՇԱՅՆ ՈՒՄ ԵՆ

(Իա. 1—15)

Միլետի քրիստոնեայ եղբայրներին հրաժեշտ տալուց յետոյ՝ Պօղոսը նաւեց նախ՝ դէպի Կով, հոգոն ե ապա՝ Պատարա քաղաքները: Այստեղ մինաւ գտան, որ Փիւնիկէ էր գնում, նստեց և ճանապարհը շարունակեց Կիպրոսի հարաւային կողմից դէպի Ասորիք և իջաւ Տիւրոս քաղաքը, որովհետեւ նաւն այնտեղ պիտի թափէր բեռը: Այստեղ քրիստոնեաների հանդիպեց. եօթն օր նրանց մօտ մնաց. մխիթարեց և զօրացրեց նրանց հաւատը: Տիւրոսի քրիստոնեաները մարգարէական հոգւով լցուած՝ զգուշացնում էին Պօղոսին, որ Երուսաղէմ չգնայ: Տիւրոսից կրկին նաւ նստեց շարունակելու ճանապարհը: Հեռանալիս բոլոր քրիստոնեայքը կանանցով և որդիկներով ծովափը գնացին ճանապարհ դնելու առաքեալին. այստեղ չորեցին ամենքը. աղօթք արին և

այսպէս հրաժարուեցան իրարից: Հաւատացեալները դարձան իրանց տեղը:

Պօղոսը Տիրուսից նաւեց դէպի Պտղոմայիդա քաղաքը, ողջունեց այնտեղ եղող քրիստոնեաներին և մի օր նրանց մօտ մնաց: Հետեւեալ օրը Պօղոս իւր ընկերներով եկաւ Կեսարիա և իջաւ Փիլիպպոսի տանը: Այս Փիլիպպոսը եօթը սարկաւազներից մէկն էր և իրաւունք էր ստացել աւետարանելու: Սա ունէր չորս կոյս աղջիկ, որոնք մարգարէական շնորհ ունէին գալոցը գուշակելու: Պօղոսն այստեղ երկար մընաց: Այդ ժամանակներում Հրէաստանից մի մարգարէ եկաւ՝ անունը Ագաբոս, վեր առաւ առաքեալի գօտին, նրանով կապեց իւր ձեռներն ու ոտները և մարգարէանալով՝ ասաց. «Այս գօտու տիրոջը հրէաները Երուսաղէմում այսպէս պիտի կապեն և հեթանոսների ձեռք մատնեն»: Այս օր լսեցին այնտեղի քրիստոնեաները, լալով սկսեցին նրան աղաչել, որ Երուսաղէմ չգնայ: Բայց Պօղոսը պատասխան տուաւ նրանց և ասաց. «Ի՞նչ էք անում. ինչո՞ւ էք լաց լինում և իմ սիրտը ճմլում: Ես՝ Յիսուս Քրիստոսի համար պատրաստ եմ չէ թէ միայն բռնուելու և կապուելու, այլ և մեռնելու՝ նոյն իսկ Երուսաղէմում»: Պօղոսը չլսեց նրանց. ամենքը լռեցին և ապա ասացին. «Թող Տիրոջ կամքը լինի»: Սրանից յետոյ Պօղոսը գնաց Երուսաղէմ:

Մրկ. Ը. 34. «Եթէ որ կամի զալ զկնի իմ, ուրացի դանձն իւր եւ բարձցէ զխաչ եւր եւ եկեացէ զկնի իմ»:

Յովհ. ե. 4. «Եւ այս է յաղթութիւնն, որ յաղթէ աշխարհի, հաւատքն մեր»:

Մտթ. գ. 10. «Եղիցին կամք քո»:

20

ՊՕՂՈՍԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄՈՒՄ

1. (Ժա. 17—20)

Պօղոսը 58 թուականին մայիսի 15-ին Երուսաղէմ մտաւ: Քրիստոնեաները սիրով ընդունեցին նրան: Հետեւեալ օրը իւր ուղեկիցների հետ գնաց Յակովբոսի մօտ, ուր ժողովի հաւարուեցան եկեղեցւոյ բոլոր երեցները: Պօղոսը ողջունեց ժողովականներին և մանրամասնօրէն պատմեց՝ ինչ որ Աստուած նրա ձեռով գործել էր հեթանոսների մէջ: Երբ այս բանը լսեցին, բոլորն էլ միաբերան փառաւորում էին Աստուծուն:

2. (27—39)

Հոգեպալտեան տօնից եօթն օր առաջ՝ հեռի տեղերից եկող ուխտաւորների համար հանգէսներ էին կատարւում: Այդ եօթն օրերը լրանալուց յետոյ առաւօտեան 9 ժամին արդէն կարելի էր Սրբութիւն մտնել: Ահա այդ ժամանակ ասիացի հրէաները տեսան Պօղոսին տաճարում. զրգուեցին ամբօխին. յար-

ձակուեցան նրա վրայ և աղաղակում էին. «Օգնեցէք, սվ իսրայէլացիներ, այս այն մարդն է, որ ամեն ուրիշ քարոզում է հակառակ ժողովրդի, հակառակ օրինաց և հակառակ այս տեղի՝ մինչև անգամ հեթանոսներին տաճար բերաւ և սղծեց սուրբ տեղը: Առաջուց տեսել էին, որ Տրոփիմոս եփեսացին քաղաքում շրջում էր Պօղոսի հետ, կարծում էին թէ նրան տաճար էլ մտցրած կլինի: Ամբողջ քաղաքը դղրդեցաւ. ամբոխը խռնուեցաւ. Պօղոսին բռնեցին և քաշ տուին, տարան հեթանոսների գաւիթ կոչուած տեղը, որպէսզի ծիսակատարութիւնը չխանգարեն իրանց աղմուկներով: Այստեղ կամենում էին Պօղոսին քարկոծել: Տաճարին կից հռովմէական զօրանոց կար՝ Անտօնիոսի աշտարակ անունով: Երբ լուրը հասաւ հռովմայեցի հազարապետին, թէ Երուսաղէմը խռովել է, իսկոյն զինուորներ և հարիւրապետներ առաւ և շտապեց խռովութեան տեղը: Ամբոխը, երբ տեսաւ զինուորուած մարդկանց՝ երկիւղից յետ կանգնեց և այլ ևս չէր ծեծում Պօղոսին: Հազարապետը կարծելով թէ մի մարդասպանի հետ զործ ունի, բռնեց Պօղոսին, հրամայեց երկու շվիայով կապել և ապա դարձաւ ամբոխին ու հարցրեց. «Ո՞վ է սա, ի՞նչ է արել»: Ամբոխի միջից ամեն մինը մի բան էր աղաղակում—ոչինչ չէր կարելի հասկանալ, ուստի հրամայեց, որ Պօղոսին տանեն Անտօնիոսի աշտարակը: Երբ տաճարի սահմանից դուրս եկան և հռովմէական զօրանոցի աստիճաններին հասան, զօ-

րականները ստիպուեցան ոյժ գործ դնել, որովհետև կատաղած ամբոխը հետևում էր իւր զոհին և պատրաստ էր պատառել նրան: Ամբոխն աղաղակում էր և ասում. «Բնրձ զգա»: Երբ Պօղոսը զօրանոց մըտաւ, ուր այլ ևս երկիւղ չունէր հրկաներից, հազարապետին դիմեց և իրա հետ խօսելու իրաւունք խնդրեց: Հազարապետը հարցրեց. «Յունարէն դիտես արդե՞ք. դու այն եղիպտացին չե՞ս, որ 14 ամիս առաջ խռովութիւն ձգեց և չորս հազար աւագակ մարդիկ ոտի հանեց դէպի անապատը»: Պօղոսը պատասխանեց. «Ես հրէայ եմ, Գիլիկիայի Տարսոնից, նշանաւոր քաղաքի քաղաքացի եմ, իրաւունք տուր ինձ, որ այս ժողովրդի հետ խօսեմ»:

3. (Խա. 40 և Իք. 1—20)

Հազարապետը հրաման տուաւ: Պօղոսն աստիճանների վրայ կանգնեց. ձեռք դէպի ժողովուրդը շարժեց՝ իբրեւ նշան լռելու և ապա սկսաւ Եբրայեցւոց լեզուով այսպէս խօսել. «Արք եղբարք և հարք, լսեցէք իմ պատասխանը»: Երբ իմացան, որ եբրայեցւոց լեզուով է խօսում իրանց հետ, և՛ս աւելի լռեցին և ուշադրութեամբ էին լսում: Պօղոսը շարունակեց. «Ես հրէայ եմ. ծնուած եմ Գիլիկիայի Տարսոն քաղաքում. ուսել եմ Երուսաղէմում մեծ ուսերի Քամաղիէլի մօտ. հայրենի օրէնքի ոգւով եմ պատիրարակուած և Աստուծու մասին նախանձաւոր, ինչպէս և դուք ամենքդ այսօր: Այս ճանապարհով,

այս ուղղութեամբ ընթացել եմ՝ երբեմն մահու չափ ծանր հանգամանքներում. քրիստոնեայ մարդկանց և կանանց կապել էի տալիս և բանտ ուղարկում: Այդ մասին կվկայեն քահանայապետը և ծերերի ամբողջ ժողովը, որից թղթով իրաւունք ստացայ՝ Դամասկոս գնալու և այնտեղ եղած հաւատացեալներին կապած Երուսաղէմ ուղարկելու, որպէսզի պատժեն: Երբ Դամասկոսին մօտեցայ կէս օրուայ դէմ, յանկարծ սաստիկ լոյս փայլեց չորս կողմս: Ես վայր ընկայ գետին և մի ձայն լսեցի, որ ասում էր—Սաւուղ, Սաւուղ, ինչո՞ւ ես հալածում ինձ: Ես հարցրի—Տէր, ո՞վ ես դու: Զայնը պատասխանեց ինձ—Ես Յիսուս Նազովրեցին եմ, որին դու հալածում ես: Իմ ուղեկիցները երկիւղով լցուեցան, լոյսը տեսնում էին, բայց ինձ հետ խօսողի ձայնը չէին լսում: Այն ժամանակ ես հարցրի—Տէր, ի՞նչ անեմ: Տէրը պատասխանեց—վեր կաց և գնա՛ Դամասկոս, այնտեղ կպատմուի քեզ, թէ ի՞նչ պիտի անես: Լուսոյ փայլատակելուց յետոյ ես այլ ևս չէի տեսնում, կոյր էի, ձեռիցս բռնած մտայ Դամասկոս: Այդ քաղաքում բնակւում էր ըստ օրինի, մի երկիւղած մարդ՝ Անանիա անունով, որը լաւ անուն ունէր Դամասկոսի բոլոր հրէաների մէջ: Սա ինձ մօտ հկաւ և ասաց—Սաւուղ եղբայր, վեր նայիր և նայեցի: Անանիան ասաց—մեր հայրերի Աստուածը 'ի սկզբանէ անտի ընտրել է քեզ, որ նրա կամբը ճանաչես և այն Արդարին՝ Յիսուս Քրիստոսին տեսնես և նրա բե-

րանից լսես ձայնը, ինչպէս և լսեցիր Դամասկոսի ճանապարհին: Ինչ որ տեսար և լսեցիր, այդ ամենի համար պիտի վկայես բոլոր մարդոց առաջ: Էլ ի՞նչ ես ուշանում, վեր կաց, միրտուիր և լուս քո մեղքերը Տիրոջ անունը կանչելով: Երեք տարուց յետոյ ես դարձայ Երուսաղէմ. երբ տաճարումն աղօթում էի իմ ազգի որդւոց դարձի համար, զարմացքը պատեց ինձ: Ես տեսայ Փրկչին, որ ինձ ասում էր—Հտապիր, շուտ գուրս եկ Երուսաղէմից, իմ մասին տուած վկայութիւնդ սրանք չեն ընդունելու: Ես ասացի—Տէր, իրանք ևս զիտեն, որ ես բանտարկել էի տալիս և պատժում էի քեզ հաւատացողներին. երբ քո վկայ Ստեփաննոսին քարկոծում էին, ես ինքս նրա մօտ կանգնած էի, նրա սպանմանը մասնակից էի և սպանողների հանդերձներն էի պահում: Փրկիչն ասաց—հեռացիր Երուսաղէմից, ես քեզ հեռու երկիրների պիտի ուղարկեմ հեթանոսների մէջ»: Մինչև այս խօսքն ականջ էին դնում նրան, իսկ սրանից յետոյ ազմուկ բարձրացրին և ասում էին. «Այսպիսի մարդը արժանի չէ, որ աշխարհիս վրայ ապրէ, թորձ զգա»: Այս ասացին, հանդերձները հանեցին՝ կարծես ուզում էին քարկոծել և փոշին օդի մէջ ցրուել: Երբ այս նոր ազմուկը տեսաւ հաղարապետը, հրամայեց Պօղոսին դուրանոց տանել և ձաղելով՝ մտրակելով ստիպել առաքեալին խոստովանելու իւր յանցանքը: Երբ կաշէ փոկերով պրկեցին նրան, Պօղոսն ասաց մօտը կանդ-

նող հարիւրապետին. «Արդեօք իրաւացի է, որ դուք մի հռովմայեցի և դեռ չդատապարտուած մարդու ծեծում էք»: Երբ հարիւրապետը իմացաւ, որ Պօղոսը Հռովմայ քաղաքացի է, մօտեցաւ հաղարապետին և ասաց. «Զգուշացիր ինչ որ կամենում ես անել, այս մարդը Հռովմայ քաղաքացի է»: Հաղարապետն իսկոյն մօտ եկաւ և հարցրեց. «Ասա ինձ, իրաւ է, որ դու Հռովմայ քաղաքացի ես»: Պօղոսը պատասխանեց. «Այո»: Հաղարապետն ասաց. «Ես մեծաքանակ դրամով եմ ձեռք բերել Հռովմայ քաղաքացիութեան իրաւունքը, չեմ կարծում թէ դու կարող լինէիր այդ ճանապարհով նոյն իրաւունքն ստանալու»: Պօղոսը պատասխանեց. «Ընդհակառակն՝ ես ոչ թէ դրամով եմ ստացել Հռովմայ քաղաքացիութեան իրաւունքը, այլ իբրեւ Հռովմայ քաղաքացի եմ ծնուել»: Հաղարապետն այլ պատուէր տուաւ և Պօղոսին մըտրակելու պատրաստուած մարդիկն իսկոյն հեռացան: Հաղարապետը, երբ ճշտեց Պօղոսի Հռովմայ քաղաքացի լինելը, շատ վախեցաւ, որովհետեւ առանց նրա յանցանքը հաստատելու կապել էր տուել՝ հակառակ հռովմէական օրինաց:

4. (Իք. 30. և Իգ. 1—11)

Հետեեալ օրը. այսինքն մայիսի 18-ին հաղարապետը կամեցաւ ճիշտն իմանալ, թէ հրէաներն ինչո՞ւ համար են զանգատուում Պօղոսից: Բանտարկեալի կապանքներն արձակել տուաւ. հրամայեց քա-

հանայապետներին և ատենի բոլոր անգամներին կանչել. Պօղոսին էլ զօրանոցից հանեց, հետն առաւ և տարաւ նրանց առաջը կանգնացրեց՝ տաճարի մօտ դնուած ժողովարանում: Պօղոսն ատենից նայեց նրանց և ասաց. «Արք եղբարք, ես որպէս խորայէլացի, մանկութիւնիցս սկսած մինչև այսօր ուղիղ մտքով եմ ընթացել Աստուծո առաջ: Անանիա քահանայապետը ծառաներին հրամայեց, որ նրա բերանին զարկեն: Այն ժամանակ Պօղոսն ասաց նրան. «Բռեալ որմ, դու արտաքուստ գեղեցիկ ես երևում, բայց ներքուստ լիքն ես տղեղութեամբ, Աստուծո էլ քեզ կհարկանէ. դու դատաւորական անթու էլ քեզ կհարկանէ. դու դատաւորական անթու ես նստել օրէնքով դատելու, թէ՛ հակառակ օրինաց հարկանելու ինձ»: Մօտիկ կանգնողներն ասացին. «Աստուծո՞ւ քահանայապետի՞ն ես հայհոյում»: Պօղոսը պատասխանեց. «Եղբարք, ես չգիտէի, թէ նա քահանայապետ է, որովհետեւ գրուած է, թէ քո ժողովրդի իշխաններին չպիտի հայհոյես»: Եւ երբ Պօղոսն իմացաւ, որ ներկայ եղողների մի մասը սաղուգեցի է, իսկ միւս մասը փարիսեցի, ասաց. «Արք եղբարք, ես փարիսեցի եմ և փարիսեցւոյ որդի, ես դատում եմ նրա համար, որ հանդերձեալ կեանք և յարութիւն մեռելոց եմ քարոզել»: Սրանից յետոյ սաղուգեցիներն և փարիսեցիների մէջ երկպառակութիւն ընկաւ, որովհետեւ սաղուգեցիներն ասում էին, թէ ոչ յարութիւն կայ, ոչ հրեշտակ և ոչ հոգի, իսկ փարիսեցիք՝ երկուսն էլ դաւանում

էին: Մեծ աղմուկ բարձրացաւ—գալիւրներէց ոմանք՝
'ի դիմաց փարիսեցւոց վերկացան, պաշտպանում էին
Պօղոսին և ասում. «Ոչինչ յանցանք չենք գտնում
այս մարդու մէջ. նա հակառակ այս ժողովրդի, հա-
կառակ օրինաց և հակառակ այս տեղի չէ քարոզել,
իսկ թէ նա ճանապարհին Դամասկոս գնալիս ոգի
է երևացել նրան կամ հրեշտակ և դարձրել է նրան,
չառ կարելի է ուղիղ է, ինչո՞ւ ենք մենք Աստուծու
հետ մարտնչում: Երբ խռովութիւնը սաստկացաւ,
հաղարապետը երկիւղ կրեց՝ մի գուցէ յարձակուեն
և Պօղոսին սպանեն. ուստի զինուորներին հրամա-
յեց, որ զօրանոց տանեն նրան: Հետեւալ գիշերը
Տէրը կանգնեց նրա մօտ և ասաց. «Քաջացիր, Պօ-
ղոս, ինչպէս որ ինձ համար Երուսաղէմում վկայե-
ցիր, այդպէս էլ պէտք է Հռոմում վկայես»:

Գործք առք. ե. 38, 39. «Զի եթէ 'ի մարդկանէ ի-
ցէ խորհուրդ այդ կամ գործդ՝ քակտեցի, ապա թէ յԱս-
տուծոյ է, ոչ կարէք քակտել զգոսա, գուցէ և աստուա-
ծամարտք լինիցիք»:

Յովհ. Ժզ. 35. «Յայսմ զխտացին ամենեքեան, եթէ
իմ աշակերտք իցէք»:

1. Թ. Պար. բ. 21. «Զի եւ Քրիստոս վասն ձեր մե-
ռաւ եւ ձեզ եթող օրինակ, զի զհետ երթայցէք հետոց
նորա»:

Թ. ա. Փլպ. բ. 5. «Զայն խորհեացի իւրաքանչիւր որ
'ի ձէնջ, որ եւ 'ի Քրիստոս Յիսուս»:

ՊԵՐԸՃԱՆՈՒԹԻՒՆ ՊՕՂՈՍԻ ԴԵՄ

(Ժզ. 12—35)

Հետեւալ օրը, այսինքն մայիսի 19-ին քառա-
սուն հոգի երդուեցին՝ չուտեն, չխմեն՝ մինչև որ Պօ-
ղոսին շտպանեն: Դուքա եկան քահանայապետների,
երէցների մօտ ու ասացին. «Նղովիւք նղովեցաք զան-
ձինս՝ ոչինչ ճաշակել մինչեւ սպանցուք զՊաւլոս»:
Միայն դուք ատենի հետ միասին՝ յայտնեցէք հա-
ղարապետին, որ Պօղոսին նորից ատեան իջեցնէ,
որպէս թէ դործն ուղում էք աւելի ճիշտ քննել, իսկ
մենք ճանապարհին՝ մինչև ատեան իջնելը, կսպա-
նենք նրան, այնպէս որ դուք նրա հետ ոչինչ գործ
չէք ունենայ: Պօղոսի քրոջ որդին լսեց այս դաւա-
ճանութիւնը. զօրանոց գնաց և հղելութիւնը պատ-
մեց առաքեալին: Սա էլ յայտնեց այն հարիւրապե-
տին, որի հսկողութեանը յանձնուած էր և ասաց.
«Այս պատանին հաղարապետի մօտ տար, պատմելու
բան ունի նրան»: Սա էլ տարաւ հաղարապետի մօտ
և ասաց. «Կապուած Պօղոսն ինձ կանչեց և աղա-
չեց այս պատանուն քեզ մօտ բերել, բան ունի յայտ-
նելու: Հաղարապետը պատանու ձեռից բռնեց, ա-
ռանձին տեղ տարաւ և ասաց. «Ի՞նչ բան ունիս
ինձ ասելու»: Պատանին պատասխանեց. «Հրէանե-
րից քառասուն հոգի ուխտել են՝ չուտել, չխմել՝

մինչև որ Պօղոսին չսպանեն: Վաղն ատենի ան-
գամները քեզ պիտի խնդրեն Պօղոսին նորից ատեան
իջնցնել, որպէս թէ գործը ճշմարտութեամբ են ու-
ղում քննել, իսկ Պօղոսն ատեան չհասած՝ քառա-
սուն դաւաճանները ճանապարհին պիտի սպանեն
նրան: Դու չսխալուես, նրանք պատրաստ լինում
մանին են սպասում»: Հաղարապետն այս պատահուն
արձակեց և պատուիրեց ոչ ոքի չասէ իրան գաղտ-
նիք յայտնելը, որպէսզի դաւաճանները օգուտ չբա-
ղեն սրանից: Հաղարապետը հարկւրապետներից եր-
կուսին իսկոյն կանչեց և ասաց. «Ինչերուայ ժամը
3-ին պատրաստեցէք երկու հարիւր զինուոր, և օ-
թմանառուն հեծելազօր, երկու հարիւր տիպաւոր՝ նոյն-
պէս զրաստներ, որպէսզի Պօղոսին հեծցնէք և Կե-
սարիա տանէք Փելլքս կուսակալի մօտ: Հաղարա-
պետը կուսակալին նամակ ևս գրեց, որի պարունա-
կութիւնն այս էր. «Կալադիաս Լիւսիաս քաջ գատա-
ւոր Փելլքսին ողջոյն: Այս մարդուն հրէաները բռն-
նել էին և քիչ էր մնացել, որ սպանէին. ևս զինուոր-
ներով վրայ հասայ, աղատեցի, վերջը յայտնուեց,
որ սա չռովմայ քաղաքացի է: Ես կամեցայ իմանալ
որա յանցանքը, որի համար դանդատուում էին հրէա-
ները, ուստի իջեցրի նրանց ատեանը: Քննութիւ-
նից նկատեցի, որ հրէաները մեղադրում էին սրան
իրանց օրէնքի դէմ մեղանշելու համար, մեռնելու
կամ կապուելու արժանի ոչինչ յանցանք չունի: Ես
տեղեկացայ, որ հրէաները նենկութեամբ են վերա

բերում դէպի այս մարդը և մտադիր են ծածուկ
սպանել. իսկոյն քեզ մօտ ուղարկեցի և չարախօսնե-
րին էլ հրամայեցի, որ գան քո առաջ խօսին: Ողջ
կաց»: Զինուորները հրամանի համաձայն՝ Պօղոսին
գիշերով առան և տարան Անտիպատրիս քաղաքը:
Հետեւալ օրը մայիսի 20-ին հետևակ զօրքերը յետ
դարձան Երուսաղէմ, որովհետև հրէաների կողմից
այլ ևս վտանգ չկար, իսկ ձիաւոր զօրքը Կեսարիա
գնաց, թուղթը կուսակալին յանձնեց և Պօղոսին
նրա առաջ կանգնացրեց: Կուսակալը, երբ թուղթը
կարդաց, հարցրեց թէ մրտեղացի է և երբ տեղե-
կացաւ, որ Կիլիկիայիցն է, ասաց. «Քեզ կըսեմ, երբ
լինի դէմ չարախօսողներն էլ կգան»: Կուսակալը հրա-
մայեց Պօղոսին տանել Հերովդէսի պալատը և այն-
տեղ պահել:

Յովհ. Ժգ. 35. «Յայտ գիտացնեն »:

Սղմ. Ժիզ. 20. «Պահէ տէր դամենեսեան »:

Սղմ. իսթ. 15 «Կարդացես առիւ յաւուր »:

Յովհ. Ժ. 12. «Զկեանս ևւ զողորմութիւն եղեր 'ի
վերայ իմ »:

Սղմ. հէ. 5. «Յայտնեա առաջի տեսուն »:

Սղմ. իր. 4. «Թէպէտ ևւ գնացից ևս 'ի մէջ »:

Սղմ. իսե. 2. «Աստուած մեր ապաւէն ևւ զօրու-
թիւն, օգնական 'ի վերայ նեղութեանց, որ գտին զմեզ յոյժ»:

Սղմ. ճի. 1, 2. «Համարածի դաշտ իմ 'ի լերինս ուս-
տի եկեսցէ ինձ օգնութիւն . . . »:

22

ՊՕՂՈՍԸ ՓԵԼԻՔՍԻ, ՓԵՍՏՈՍԻ ԵՒ ԱԴՐԻՊՊԸՏԻ ԱՌԱՋ

Ա.

1. (Լու. 1—24)

Հինգ օրից յետոյ, այսինքն մայիսի 26-ին Պո-
ղոսի թշնամիները՝ Անանիա քահանայապետը իւր
կուսակից ծերերի և մի ոմն ճարտար խօսող Տեր-
տուլիոսի հետ միասին գնացին Կեսարիա և ներկա-
յացան կուսակալին՝ յայտնելով որ Պօղոսի դատի
համար են եկած: Ատեան կազմուեց. Պօղոսին դուրս
բերին. ճարտարախօս Տերտուլիոսը առաքեալին այս-
պէս սկսեց ամբաստանել և ասել. «Քո իշխանու-
թեան օրօք՝ քեզ յանձնուած երկիրը խաղաղութիւն
է վայելիլ. հրէից ազգի համար շատ օգտաւէտ հո-
գատարութիւններ ես արել ամեն ուրեք. շատ շնոր-
հակալ ենք քեզնից, ով քաջփ Փելիքս: Բայց, որպէս-
զի աւելի նեղութիւն չպատճառեմ քեզ, աղաչում եմ՝
համառօտակի լսել մեզ՝ քեզ յատուկ հեղութեամբ:
Մենք գտանք, որ այս մարդը վնասակար է—մի
երկրից միւսն է անցնում և իւր թունաւոր քարոզու-
թիւններով ամենուրեք հրէաներին խռովում է. իրան
Նազովրեցու աղանդի առաջնորդ և ժողովրդի ճշմա-
րիտ պաշտպան է համարում. նա ասում է, որ Յի-

սուս Նազովրեցին Քրիստոսն է. մեր տաճարը կա-
մեցաւ պղծել, ուստի մենք էլ բռնեցինք և մեր օրէն-
քով կամենում էինք դատել և եթէ այդ դատը տե-
ղի էր ունեցել, քեզ այժմ չէինք ձանձրացնի այս-
պիսի վիճաբանութիւններով: Սակայն Լիւսիաս հա-
զարապետը եկաւ, բռնութեամբ խեց մեզնից սրան
և նրա դատախազներին էլ հրամայեց քեզ մօտ դալ,
որ դու վերաքննելով դատը՝ տեղեկանաս այն ամե-
նի մասին, որ մենք զանգատում ենք դրա դէմ»: Անանիան և իւր հետ եկած ծերերը՝ խնդրին ոյժ
տալու համար, միաբերան աղաղակեցին և վկայեցին,
որ այդպէս է: Երբ մի կողմը իւր ասելիքը վերջաց-
րեց, կուսակալը միւս կողմին իրաւունք տուաւ խօ-
սելու, ուստի ակնարկեց Պօղոսին, որ պատասխան
տայ և նա էլ այսպէս պատասխանեց. «Դու երկար
տարիներ դատաւոր ես այս ազգին. ճանաչում ես
նրան. ես ինձ երջանիկ եմ համարում, որ մի այդ-
պիսի դատաւորի առաջ եմ կանգնած, ուստի և յօ-
ժարութեամբ կպատասխանեմ այն բոլոր մեղադրանք-
ներին, որ ինձ վրայ են բարդում: Դու հեշտութեամբ
կարող ես ստուգել, որ 12 օր սրանից առաջ ես
Կեսարիայից դուրս եկայ և ուխտ գնացի Երուսա-
ղէմ. ինձ տաճարում չեն տեսել մէկի հետ խօսելիս,
կամ ժողովրդի բազմութիւնը պիտի հաւաքած խռո-
վութիւն անելիս. այդ կարճ ժամանակուայ մէջ ես
ոչ մի ժողովարանում չեմ եղել և ոչ քաղաքի մէջ
մէկի հետ խօսել եմ. իմ հակառակորդները ոչ մի

փաստով չեն կարող հաստատել ձեր առաջ յիշած ամբաստանութիւնները, դոքա լոկ խօսքեր են, որ կրկնում են, թէ մենք այս մարդուն վնասակար ենք համարում, թէ հրէաներին թունաւորում է ամենուրեք իւր քարոզութիւններով: Այս եւս պիտի խոստովանիմ ձեզ, որ այն ճանապարհը, որով ես ընթանում եմ և որին նրանք հերձուած են համարում, իմ նախահայրերի՝ Աբրահամի, Իսահակի և Յակովբի ճանապարհն է, որով նրանք պաշտել են Աստուծուն և այդ բանի մասին գրուած է օրէնքի և մարգարէութեան մէջ—ճիշտ է եւս այդ ամենին հաւատում եմ: Այս հաւատով յոյս ունիմ առ Աստուած, որին դրանք եւս սպասում են և որոյ անունով փոքր ինչ առաջ Տերաւորիսը խօսեց, թէ արդարների և մեղաւորների յարութիւն պիտի լինի և հենց սրան էլ ջանք եմ անում, որ ամեն ժամանակ մաքուր խիղճ ունենամ, թէ Աստուծու և թէ մարդոց առաջ: Ինչ վերաբերում է նրան, թէ ես տաճարը պղծել եմ, պիտի ասեմ, ես երկար տարիներ օտար երկրում եմ եղել, որից յետոյ Երուսաղէմ դարձայ: Վերադարձին հետո էլ տուրք՝ ողորմութիւն բերի իմ ազգակիցների համար, որովհետեւ հրէաներից բաղկացած մի խումբ քրիստոնեայ համայնք կար Երուսաղէմում: Ճիշտ է տաճարում եւս զոհ եմ արել և այնպէս իմ պարտը կատարել, որպէս հրէայ: Այդ զոհի ժամանակ Ասիայից եկած մի քանի հրէաներ և ոչ թէ Անանիան և նրա հետ եկող վկաները պատահեցին

ինձ, բայց ոչ թէ ժողովրդի բազմութիւնը գլխիս հաւաքած խռովելիս, այլ զոհ մատուցանելիս: Եթէ ես մի այդպիսի յանցանք գործած լինէի, նրանք անշուշտ կգային քեզ մօտ և կբողոքէին ինձնից: Իսկական վկաներ չկան. իսկ քահանայապետը և ծերերը, որոնք նոցա փոխարինում են, ինչո՞ւ համար ատենում հարցաքննութեան ժամանակ ՚ի ներկայութեան Լիւսիասի ինձ չմեղադրեցին և այդ բանում: Ընդհակառակն՝ ատենում ժողովականների մէջ հակառակութիւն տեղի ունեցաւ՝ երկու մասնի բաժանուեցան, երբ ես ասացի, թէ հաւատում եմ մեռելների յարութեանը, դրա համար էք ինձ դատի կանչել»: Փիլիքսը լսեց Պօղոսի պատասխանը: Սա այն համոզումը կազմեց խնդրի վերաբերութեամբ, որ Պօղոսն արդար է, որ հրէաները նախանձից են զրգուում սրա դէմ, բայց երեսպաշտ էր, չուզեց վիրաւորել հրէաներին և վճիռ դնել խնդրին, այլ տալիս Անանիային և նրա հետ եկողներին, թէ երբ Լիւսիասը կգայ, եւս կտեղեկանամ և այնպէս որոշում կտամ: Ուստի Փիլիքսը հրէաներին դուր գալու համար, հրամայեց Պօղոսին դարձեալ զինուորական հսկողութեան տակ պահել, իսկ միւս կողմից ազատութիւն տուաւ առաքեալին, որ ոչ ոքի չարգելեն նրան ծառայելու կամ նրա մօտ գնալու:

2. (24—27)

Մի քանի օրից յետոյ կուսակալի մօտ եկաւ Փիլիքսը իւր կին Դրուսիլայի հետ միասին: Սա ազգով

հրէայ էր, ծագումով Հերովդէս Ագրիպպա I-ի աղջիկը: Փելիքսը Պօղոսին իւր մօտ կանչեց և ըստ իւր ցանկութեան, քրիստոնէական հաւատոյ մասին շատ բաներ լսեց առաքեալից, որոյ մասին վայր ի վերոյ տեղեկութիւններ ունէր: Երբ Պօղոսը խօսում էր արդարութեան, ժողովարութեան և հանդերձեալ դատաստանի մասին, Փելիքսն այն աստիճանի երկիւղի տպաւորութեան ենթարկուեց, որ անմիջապէս պատուիրեց ընդհատել խօսքը—նա ասաց. «Պու այժմ վնաս, երբ ժամանակ կունենամ, նորից կկանչեմ և կշարունակես քո խօսքը»: Փելիքսը յոյս ունէր Պօղոսից կաշառք ստանալ, զրա համար էլ յաճախ կանչում էր իւր մօտ և հետը խօսում: Երկու տարուց յետոյ, այն է 60 թ. Փելիքսի տեղ եկաւ Փետտոս Պորկիոսը: Սա թէև համոզուած էր, որ հրէաների դատը Պօղոսի դէմ կարելի էր մերժել և իրան էլ ազատութիւն շնորհել, բայց նրանց սիրտը չահելու համար՝ անմեղին կապած թողեց:

Բ.

(Իե. 1—12)

Պաշտօնն ստանձնելուց երեք օր յետոյ՝ Փետտոսը Կեսարիայից Երուսաղէմ գնաց, որպէսզի՝ իբրև նոր մարդ, տեղական հանգամանքների հետ ծանօթանայ: Քահանայապետը Պօղոսի հակառակորդների պարագլուխների հետ նոր կուսակալին ներկայացաւ և խնդրեց, որ առաքեալին Երուսաղէմ կանչէ և իւր

նախորդից անվճիռ թողած գործին վերջ դնէ: Սրանց դիտաւորութիւնը նոյնն էր—վերադառնալիս՝ ճանապարհին դարան մօտ մարդիկը յարձակուեն Պօղոսի վրայ և սպանեն: Բայց Փետտոսը սպասախանեց և ասաց. «Պօղոսը Կեսարիայում կմնայ. ես կարճ ժամանակից յետոյ պիտի գառնամ. թող գանդատաւորներն ինձ հետ գան, այնտեղ կդատենք և եթէ այն մարդը մի յանցանք կունենայ, ըստ այնմ էլ հատուցումն կլինի»:

Ութը, տասն օրից յետոյ Փետտոսը դարձաւ Կեսարիա: Հետեւեալ օրն անմիջապէս ատեան կազմեց և հրամայեց Պօղոսին դուրս բերել: Երուսաղէմից եկած դատախազները ծանր յանցանքների բարդեցին Պօղոսի վրայ, բայց չնայելով գործ դրած ամեն մի աններելի միջոցներին և կեղծ վկաների սխալ ցուցմունքներին, այնուամենայնիւ ոչինչ չկարողացան ապացուցանել, որովհետև մեղադրեալը զօրաւոր կերպով հերքում էր, որ նա ոչ հրէից օրինաց, ոչ տաճարի և ոչ կայսեր դէմ ունէ յանցանք գործել է: Փետտոսը հրէաներին հաճոյք պատճառելու մտքով՝ չուզեց վճիռ տալ, այլ դարձաւ Պօղոսին և ասաց. «Որովհետև քեզ միղադրում են, որ դու հայրենի օրինաց դէմ մեղանշել ես և տաճարը պղծել, իսկ սոքա այնպիսի խնդիրներ են, որ հռովմէական օրէնքով վերջնական որոշում չի տրուում, այս պատճառով չէիր կամենայ արդեօք Երուսաղէմ գնալ և այնտեղ դատուել իմ ներկայութեամբ»: Պօղոսը տեսաւ,

որ Փեստոսը հաճոյանում է հրէաներին, քաջութիւն չունի իւր անմեղութիւնը պաշտպանելու, պատուախանցքի և ասաց. «Ես կայսերական ատենումն եմ. այստեղ էլ պիտի դատուիմ. հրէաներին ես ոչինչ չեմ արել. այդ ինքդ էլ քաջ գիտես, ուրեմն ինչ կարիք կայ ինձ Երուսաղէմ ուղարկելու: Եթէ ես վնասակար ումն եմ և մահու արժանի որեւէ յանցանք եմ գործել, թող դատուիմ, երկիւղ չունիմ մահու պատժից, իսկ եթէ հակառակորդներիս մեղադրանքներն անհիմն են, այն ժամանակ ինձ ոչ ոք իրաւունք չունի սրանց յանձնելու—ես Հռովմայ քաղաքացի եմ, կայսեր քողորքելու իրաւունք ունիմ»: Փեստոսը ժողով կազմեց իւր խորհրդականներէ հետ և այսպէս պատասխան տուաւ Պողոսին. «Երբ կայսեր բողոքելու իրաւունք ունիս, կայսեր մօտ էլ կգնաս»:

Գ.

1. (Իւ. 13—26)

Մի քանի օրից յետոյ Հրէաստանի թագաւոր Ագրիպպասը իւր Բերենիկէ կնոջ հետ Կեսարիա եկաւ ներկայանալու նորեկ կուսակալին և շնորհաւորելու նորա գալուստը: Որովհետեւ սորա երկար ժամանակ մնացին այնտեղ, ուստի Փեստոսը Պողոսի գործի մասին թագաւորին այսպէս պատմեց. «Փելլիքսի ժամանակից սկսած այստեղ մի բանտարկուած մարդ կայ, երբ ես Երուսաղէմումն էի, քահանայապետները և հրէաների գլխաւորները խնդրեցին, որ այս

մարդուն դատաւարտեմ: Ես պատասխանեցի նրանց, թէ Հռովմայեցոց օրէնքը պահանջում է ամբաստանեալին իրաւունք տալ, որ նա իւր դատախազի մեղադրանքներին պատասխանէ: Երբ հրէաները այստեղ եկան, հետեալ օրն անմիջապէս ատեան կազմեցի: Ես կարծում էի, թէ այս բանտարկեալը կամ մարդասպան, կամ խռովարար և կամ դրամանենդ ումն կլինի, բայց հակառակորդների ցուցմունքից այդ չերևաց: Նրանք մեղադրում էին սրան, որպէս թէ իրենց հայրենի օրէնքը չէ յարգել, տաճարը պղծել է և մի ումն մեռած Յիսուսի մասին ասում է, թէ կենդանի է: Ես դժուարացայ այս խնդիրները քննելու, ուստի առաջարկեցի Պողոսին Երուսաղէմ գրնալ և այնտեղ քննուել: Վերջինս չցանկացաւ, իրաւունք համարեց իրան կայսեր բողոքելու, որպէս Հռովմայ քաղաքացի, ուստի ես էլ պահեցի, որ կայսեր ուղարկեմ»: Այն ժամանակ Ագրիպպասն ասաց Փեստոսին. «Ես ես կկամենայի լսել այդ մարդուն»: Նա պատասխանեց. «Վաղը կլսես»: Հետեալ օրը, երբ Ագրիպպասը և Բերենիկէն մեծ հանդիսով հաղարապետների և քաղաքի պատուաւոր անձանց հետ ատեան մտան, Փեստոսը հրամայեց Պողոսին ներս բերել: Փեստոսն ասաց. «Ո՛վ Ագրիպպաս թագաւոր և դուք՝ ներկայ հանդիսատեսներ, հրէից ժողովուրդը թէ Երուսաղէմում և թէ այստեղ բողոքեց այս մարդուց և խնդրեց ինձ դատաւարտել սրան: Ես քննեցի նրանց բողոքը—երևաց, որ սա մահու պա-

տիժ ստանալու յանցանք չէ գործել: Սա ես իւր կողմից, որպէս Հռովմի քաղաքացի, իրաւունք համարեց իրան կայսեր բողոքելու. ես ժողով կազմեցի իմ խորհրդակիւնների հետ և որոշեցինք սրան Հռովմ ուղարկել: Ինձ ոչինչ յանցանք յայտնի չէ սրա մասին, որ ես իմ կայսեր կարողանամ գրել, ուստի ձեր առաջը բերի, մանաւանդ քո, ով Ագրիպպաս թագաւոր, որ դուք վերաքննէք սրան և ինձ միջոց տաք կայսեր մի բան գրելու—ինձ անմիտ է թուում՝ կայսեր մօտ յանցաւոր ուղարկել առանց յանցանքը յիշելու»:

2. (Իզ. 1—32)

Ագրիպպաս թագաւորն ասաց Պօղոսին. Այժմ իրաւունք ունիս քեզ պաշտպանելու համար խօսել: Պօղոսը բարձրացրեց ձեռք, որից շղթան կախուած էր և յունական լեզուով այսպէս սկսաւ խօսել. «Այն ամենի մասին, որոց համար հրէաները վանդատոււմ են ինձնից, ով Ագրիպպաս թագաւոր, երջանիկ եմ համարում ինձ, որ այսօր քո առաջը պիտի պատասխան տամ, որովհետեւ դու տեղեակ ես հրէից կրօնին և սովորութիւններին, ուրեմն և աւելի ձեռնահաս՝ ուղիղ դատաստան անելու, ուստի աղաչում եմ քեզ՝ համբերութեամբ լսել ինձ: Իմ մանկութիւնը Երուսաղէմումն եմ անցկացրել, այս իրողութիւնը ծանօթ է բոլոր հրէաներին, իմ անցեալ կեանքի մասին, եթէ կամենան, կարող են իրանք վկայութիւն տալ: Մեր կրօնի ճշմարտագոյն կուսակցութեան հա-

մեմատ՝ փարիսեցի եմ ապրել: Այժմ ինձ մեղադրում են, որ ես յոյս եմ յայտնում, հաւատում եմ այն աւետիքին, որ Աստուած մեր հայրերին խոստացել է, աւետիք, որ երկոտասան ազգատոհմը գիշեր ցերեկ պաշտօն մատուցանելով՝ աղօթելով սպասում էր հասնել—ահա այդ յոյսն ունենալու համար է, որ ես ամբաստանում եմ հրէաներից, ով Ագրիպպաս թագաւոր: Ինչո՞ւ համար անհաւատալու բան է թուում ձեզ, որ Աստուած մեռելներին յարութիւն է տալիս—ինչպէս մենք հաւատացեալներս վկայում ենք խաչեալ և թաղեալ Յիսուս Քրիստոսի մասին: Ես երբեմն հալածում էի այդ Նազովրեցի Յիսուսի հաւատացեալներին: Քանի՞ քանիսին հալածեցի Երուսաղէմում. քանի՞ սրբերի բանտարկեցի: Դեռ այս ամենը փոքր համարելով՝ քահանայապետիցն էլ իրաւունք ստացայ Դամասկոս գնալու, որ այնտեղի հաւատացեալներին ևս հալածեմ: Բայց, արքա Ագրիպպաս, կէս օրուայ ժամանակին ինչ տեսայ—երկնքից արեգակի լուսիցն աւելի պայծառ բոյս ծագեց իմ և ինձ հետ գնացողների շուրս կողմը: Մենք ամենքս գետնի վրայ ընկանք, յանկարծ մի ձայն լսեցի, որ երբայեցուց բարբառով ասում էր ինձ. «Սաւուղ, Սաւուղ զի՞ հալածես զիս, խիստ է քեզ ընդդէմ խթանի արացել»: Ես հարցրի—դու ո՞վ ես: Չայնը պատասխանեց—ես այն Յիսուսն եմ, որին դու հալածում ես, վեր կաց և կանգնիր, ես քեզ նրա համար երևեցայ, որ քեզ պաշտօնեայ և վկայ

դարձնեմ այն բաներին, ինչ որ տեսար, ես ՚ի մեռելոց յարուցեալ, Աստուծու աջ կողմը նստող Փրկիչն եմ, ես կամենում եմ քեզ ազատել խորայեղացիներից և հեթանոսներից, որոց մէջ այժմ քեզ ուղարկում եմ, որպէսզի նրանց աչքերը բանաս, խաւարից դէպի լոյս և սատանայի իշխանութիւնից դէպի Աստուած առաջնորդես՝ որպէսզի ինձ հաւատաւով իրանց մեղքերին թողութիւն և սրբերի հետ ժառանգութիւն ստանան: Ուստի, ով Ագրիպպաս թագաւոր, ես անհնազանդ չգտնուեցայ այն երկնային տեսիլքին, այլ՝ ամենից առաջ պատմեցի այս բանը Դամասկոսում, Երուսաղէմում, բոլոր հրէատանում և ապա հեթանոսներին, որ նրանք ապաշխարեն և դառնան դէպի Աստուածորդին՝ ապաշխարութեան արժանի գործեր կատարելով: Ահա, այս խօսակցութեանս համար հրէաներն ինձ տաճարում բռնեցին և կամենում էին սպանել: Բայց Աստուծուց ինձ օգնութիւն եկաւ և մինչև այսօր ես կենդանի մնացած՝ վկայում եմ թէ փոքրին և թէ մեծին այն ամենը՝ ինչ որ մարգարէները և Մովսէսը մարգարէացել էին գալոցի մասին—այն է՝ Քրիստոս պիտի չարչարուի և նա առաջին անգամ ինքը պիտի մեռնիներից յարութիւն առնէ և լոյս քարոզէ ժողովրդին և հեթանոսներին»:

Երբ Պօղոսը իւր պատասխանը վերջացեց, Փեստոսը բարձր ձայնով ասաց. «Քեզ մոռանում ես Պօղոս, շատ կարգալուց մոլորուել ես»: Պօղոսն ասաց.

«Ես չեմ մոռանում ինձ, ով ազնիւ Փեստոս, այլ ճշմարտութիւն եմ խօսում. այս միևնույն բաները թագաւորն էլ գիտէ, որի հետ ես այսպէս համարձակ խօսում եմ, որովհետեւ ուս ծածուկ տեղ, անկիւններում չէ կատարուած: Հաւատում ես մարգարէներին, ով Ագրիպպաս թագաւոր: Գիտեմ որ հաւատում ես»: Այն ժամանակ Ագրիպպասը պատասխանեց. «Քիչ է մնում, որ ինձ ես համոզես քրիստոնեայ լինելու»: Պօղոսն ասաց. «Աստուածանից կիւնդրեմ, ոչ թէ միայն դու, այլև այն ամենը, որոնք այսօր լսում են ինձ՝ այնպէս լինեն, ինչպէս ես եմ՝ բացառութեամբ այս չղթաների»: Սրանից յետոյ վերկացան տեղերից թագաւորը, Բերենիկէն և նրանց հետ եղողները: Գնալիս իրար հետ խօսում էին և ասում. «Այս մարդը մեռնելու կամ կապանքի արժանի ոչինչ չէ գործել»: Իսկ Ագրիպպասը Փեստոսին աւելացրեց. «Կարելի էր սրան արձակել, եթէ կայսեր բողոքած չլինէր»:

V. Մովս. ա. 17. «Դատաստանն Աստուծոյ է»:

Յովհ. դ. 20. «Զի տմենայն որ զչար գործէ՝ ատեայ զլոյս և ոչ գայ առ լոյսն»:

Գործք առաք. թ. 15. «Անօթ ընարութեան է ինձ նա, կրել զանուն իմ առաջի հեթանոսաց եւ թագաւորաց եւ որդւոցն Իսրայէլի»:

Եսայի ծե. 8. «Զի ոչ են խորհուրդք իմ իրեւ զխորհուրդս ձեր . . . »:

Ժամագիրքը. «Եւ զխորհուրդն զոր խորհիք խափանէ տէր, զի Աստուած ընդ մեզ է»:

23

ՊՕՂՈՍԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԷՊԻ ՀՌՈՎՄ

1. (Իէ. 1—5)

Ազրիպապոսի խօսքերը չազգեցին Փետոսի վերայ, նա իւր նախկին որոշումը կամեցաւ 'ի կատարածել—երբ դու կայսերն ես բողոքել, կայսեր մօտ էլ կգնաս: Ուստի 'նոր կուսակալը հրամայեց, որ Պօղոսին նաւով Իտալիա տանեն: Առաքեալին մի քանի ուրիշ կապեալներ չեալ հետ յանձնեցին Յուլիոս անունով հարիւրապետին, որ Սեբաստեան գնդիցն էր: 60 թուի աշնանը Ագրամենտ քաղաքը գնացող մի նաւ նստան և հեռացան Կեսարիայից: Սրանց հետ գնաց, Արիստարքոս Մակեդոնացին, որ Պօղոսին ծառայում էր նրա Կեսարիայում բանտարկուած ամբողջ ժամանակամիջոցում: Հետեւալ օրը հասան Սիրիոն: Նաւն այնտեղ մի քանի օր սպասեց: Պօղոսը գրաւել էր հարիւրապետի սէրը և հաւատարմութիւնը, ուստի ադատութիւն տուաւ առաքեալին այցելելու այնտեղի քրիստոնեաներին և խնամք գտնելու նրանցից: Սիրիոնից դուրս եկան և նաւեցին դէպի հիւսիս: Կիպրոս կղզու հիւսիսային ծայրի մօտ թեքուելով՝ անցան Կիլիկիայի և Պամփիլիայի առաջովը՝ հասան Միւռա քաղաքը, որ գտանուում է Լիւկիայում:

2. (Իէ. 6—20)

Հայրիւրապետն այնտեղ Ագէքսանդրիայիցն եկած մի նաւ գտաւ, որը Իտալիա պիտի գնար և Պօղոսին միւսների հետ այնտեղ տեղափոխեց: Այնտեղից շատ օրեր ծանր նաւելով հաղիւ հասան Կրնիպայի կողմերը, ուր թէև ցանկանում էին ցամաք դուրս գալ, բայց հողմն արգելում էր, ուստի փոխանակ ուղղակի դէպի արեւմուտք նաւելու, թեքուեցան հարաւ և նաւեցին Կրետէ կղզու Սաղմոն քաղաքը, որտեղից գժուարութեամբ անցնելով՝ հասան զեղեցիկ նաւահանգիստ կոչուած տեղը, որ մօտ էր Լասոսա քաղաքին: Կեսարիայից դուրս գնալուց յետոյ շատ ժամանակ էր անցել. աշնանային եղանակներ էին. յաջող եղանակ սպասելու յոյս չկար, ուրեմն և յառաջ նաւելը վտանգաւոր էր դառնում և որովհետեւ պահոց ժամանակն էլ անցել էր, ուստի Պօղոսը խրատ էր տալիս նրանց և ասում էր. «Ես տեսնում եմ, որ մեր նաւարկութիւնը առանց նեղութեան չի լինելու. մենք ոչ թէ բեռների և նաւի կորստեան երկիւղ սնինք, այլ մեր անձերի: Հարիւրապետը նաւի տիրոջը և նաւավարին աւելի էր հաւատում քան թէ Պօղոսին. նրանք երկուսն էլ իրանց անձնական օգուտն 'ի նկատի առնելով՝ առաքեալի կարծիքին հակառակ էին: Որովհետեւ Լասոսա նաւահանգիստն անյարմար էր երևում ձմեռն անցկացնելու համար, ուստի շատերը միասին խորհուրդ արին և որոշեցին, որ գնան կրետացուց Փիւնիկէ

Նաւահանգիստը և այնտեղ ձմերեն—այդ նաւահանգիստը նայում էր դէպի հարաւ: Եւ երբ հարաւային հողմը փչեց, կարծում էին թէ կհասնեն իրանց որոշած տեղը, ուստի Գրետէ կղզու ափերով նաւեցին: Փոքր ժամանակից յետոյ փչեց հիւսիս արեւելեան հողմը. սաստիկ փոթորիկ բարձրացրեց. նաւն այլ ևս չէին կարողանում կառավարել հողմի հակառակ—ամենայն ինչ բաղդին էր թողած: Այսպէս նրանք հասան մի կղզու, որ Կլաւդա էր կոչւում: Այստեղ հաղիւ կարողացան ազատարար մակոյկը բռնել, որ նաւից չբաժանուի, որպէսզի վտանգաւոր վայրկենին կարողանան այնտեղ անցնել և ազատուել: Այնուհետեւ առաջատան իջեցրին, որ հիւսիս արեւելեան հողմը նաւի ընթացքը չարագացնէ և յորձանքի մէջ չծնէ: Հողմը սաստկանում էր. նաւը խաղալիք էր փոթորիկի ձեռին. ձեռք առած միջոցներն իզուր էին. ստիպուեցան նաւը թեթեւցնելու համար կարասիները՝ աման, պղինձ, անկողինք.... բոլորն էլ ծովը նետել: Զատ օրեր ոչ ցերեկն արեւ և ոչ գիշերն աստղեր էր երևում—մառախուղը պատել էր երկինքը, ձմեռը մօտենում էր, փոթորիկն աւելի և աւելի սաստկանում էր—ամենքն էլ յոյսները կտրել էին, թէ կարող են ազատուել:

3. (21—38)

Երկիւղը և հոգեկան տառնալն այն ասորիձան պատել էլ ամենի սիրտը, որ նրանք շատ օրեր մո-

ռացել էին ուտելը, ուստի Պօղոսը իրան յատուկ հոգեկան խաղաղութեամբ՝ նրանց մէջը կանգնեց և ասաց. «Եթէ դուք ինձ լսած լինէիք և Գրետէից դուրս չէիք եկել, այս նեղութիւնիցը և վնասիցն ազատուած կլինէիք: Այնտեղ, ճիշտ է, շատ յարմար ապաստան չէր, բայց և այնպէս կարելի էր ձմեռը պատսպարուել: Անցեալն անցել է, այժմ յորդորում եմ ձեզ երկիւղ չկրել, քաջալերուեցէք, բացի նաւից՝ ոչ որի վնաս չի պատահի, որովհետեւ ինձ երեաց Աստուծու հրեշտակը և ասաց—մի վախենար, Պօղոս, դու կայսեր ևս պիտի ներկայանաս. քո կեանքին ոչինչ վտանգ չի սպառնայ. Աստուած քեզ հետ նաւորներին կեանքն էլ քեզ է բաշխել: Քաջալերուեցէք, ես հաւատացած եմ, որ այսպէս էլ կլինի, ինչպէս որ Աստուած ինձ հետ խօսել է, նա մեզ մի կղզու վրայ կհանէ»:

Գրետէից դուրս դալուց յետոյ տասն և չորս օր անցել էր, իսկ նրանք հաղիւ էին մօտեցել Անդրիական ծովին—կէս գիշերին նաւավարները կարծում էին թէ ցամաքի հասած լինին: Բայց որպէսզի ստուգեն իրանց կարծիքը, արճիճի գունտը ծովը նետեցին և տեսան, որ ծովի խորութիւնը 120 ոտնաչափ է: Փոքր ինչ էլ յառաջ նաւեցին. երկրորդ անգամ չափեցին ծովի խորքը, երեաց որ 90 ոտնաչափ է այժմ: Երկիւղ կրելով թէ մի գուցէ խութերի են հանդիպել, թերեւ նաւը ջախջախուի, ետևի կողմից չորս հատ խարիսխ ձգեցին և սպասում էին

լոյսը բացուելուն: Նաւաւարներն ուղում էին փախ-
չել. մակոյկը ծովը իջեցրին՝ իբր թէ առաջիկ կող-
միցն էլ կամենում են խարխիս ձգել: Այն ժամանակ
Պօղոսը դարձաւ հարիւրապետին ու ղինուորներին,
որպէս իշխանութեան ներկայացնող անձանց և ա-
սաց. «Եթէ դոքա նաւից հեռանան, դուք ամենրոք էլ
կարող էք վտանգի ենթարկուել—սով պիտի վարէ
նաւը»: Զինուորներն իսկոյն մակոյկի պարանները
կտրեցին և դէն ձգեցին: Դեռ լոյսը չէր բացուել,
մթան պատճառով աշխատել չէր կարելի: Պօղոսն
օգուտ քաղելով այդ ազատ ժամանակից, ամենին էլ
յորդորում էր, որ հաց ուտեն: Նա ասում էր. «Այս
տասն և չորս օրէ ինչ դուք անօթի էք և ոչինչ չէք
կերել, պաշտում եմ ամենիդ, կերակուր ընդունեցէք,
նոյն իսկ ձեր ազատութեան համար. ձեզնից մէկի
զլխիցը մի մազ անգամ չի պակասի»: Այս ասաց՝
հացն առաւ, ամենի առաջ գոհացաւ Աստուածանից
և սկսաւ ուտել: Այս օրինակից ամենքն էլ քաջալե-
րուեցան և կերան: Նաւումն ընդամենը երկու հա-
րիւր եօթանասուն և վեց հոգի էին: Հացն ուտե-
լուց յետոյ, նաւի մէջ եղած ցորենը ծովը թափե-
ցին, որպէսզի թեթիւ լինի և որեւէ ձևով ամի կարո-
ղանայ հանել իրանց:

4. (39—44)

Երբոր լուսը բացուեց, տեսան ցամաքը, բայց
չգիտէին թէ ինչ երկիր է, ուստի մտածեցին նաւը
մի ձևով ամի հասցնել: Իսկոյն խարխիսների պարան-

ները կտրեցին. դեկերի կապերը թուլացրեցին. առա-
գաստը պարզեցին յամու ուղղութեամբ, որ նաւը
դէպի ամի մղէ: Այսպէս հասան մի տեղ, որ երկու
կողմից էլ ծով էր, բայց խորը չէր—նաւի առաջին
մասը խրուեց ծանծաղուտի մէջ, իսկ ետեւի մասը
խորտակուեց կատաղի ալիքներից: Նաւը կործան-
ման վտանգի մէջ էր: Զօրականները խորհուրդ արին
կապեալներին սպանել, որ մի գուցէ լողան և փախ-
չեն: Հարիւրապետը Պօղոսին ազատելու համար այս
չար խորհուրդը խափանեց—հրամայեց լոյ տուողնե-
րին ջուրն ընկնել և ցամաք դուրս գալ, իսկ լոյ չի-
մացողներն էլ, որք մի տախտակի կտոր, որք մի
ուրիշ բան բռնած՝ ամենքն էլ ազատուեցան և ցա-
մաք դուրս եկան:

5. (հը. 1—10)

Տեղացիներից հարց ու փորձ արին և իմացան,
որ այդ ցամաքը Մելիտինէ կղզին է, որ այժմ Մալ-
տա է կոչուում: Եղանակը ցուրտ էր և անձրեային.
կղզու բնակիչները սիրով ընդունեցին մեզ. խարոյկ
վառեցին, որ տաքանան: Պօղոսը խռիւ էր հաւա-
քում և կրակի վրայ դարսում. յանկարծ մի սառած
իժ տաքանալով՝ առաքեալի ձեռից կախ ընկաւ:
Երբ բնակիչներն այս բանը տեսան, իրար ասում
էին. «Այս մարդն անշուշտ մարդասպան կլինի, սա
թէն խեղդուելուց ազատուեց, բայց արդարադատու-
թիւնը չի թողնում ասլեւելու»: Պօղոսը թափ տուեց
ձեռը, օձը կրակի մէջ ընկաւ—իրան ոչինչ վնաս չե-

դաւ: Կղզու բնակիչները կարծում էին, թէ Պօղոսի մարմինը կուռչի թոյնի ազդեցութիւնից, յանկարծ վայր կընկնի և կմեռնի: Բայց երբ տեսան ոչինչ վատ հետևանք չունեցաւ, խօսքերը փոխեցին և ասացին. «Սա մի աստուած կլինի»: Կղզու տէրը, որի անունը Պօպլիոս էր, երբ լսեց Պօղոսի հետ պատահած անցքը, խղճաց նրանց, սիրով ընդունեց իւր մօտ և երեք օր հովանաւորեց ամենին էլ՝ մինչև որ իրանց համար մի տեղ գտան: Պօպլիոսի հայրը ջերմով և թանջով պառկած՝ հիւանդ էր: Պօղոսը նրա մօտ եկաւ. աղօթեց. ձեռք վրան դրաւ և բժշկեց: Այդ եղելութիւնն իսկոյն տարածուեց կղզում. հիւանդներ էին բերում. Պօղոսը բոլորին էլ բժշկեց: Կղզու բնակիչներն առաքեալին մեծ պատիւներ էին տալիս, իսկ հեռանալիս՝ ճանապարհի պաշար տուին:

6. (11—16)

Երեք ամսից յետոյ նստեցան մի Աղէքսանդրացի նաւ, որ ձմեռն այն կղզումն էր անցկացրել: Այստեղից նաւեցին զէպի հիւսիս և եկան Սիրակուզա քաղաքը, մի լաւ նաւահանգիստ՝ Սիցիլիա կղզու արևելեան ափում: Երեք օր այստեղ մնացին, որովհետև նաւը բեռներ ունէր դատարկելու: Այնտեղից գնացին Հռեզլոն. անցան Սիցիլիայի խութերը և մի օրից յետոյ, երբ հարաւի յաջող քամին փչեց, երկրորդ օրը հասան Պատիոլուս քաղաքը: Այստեղ քրիստոնեաների հանդիպեցին, որոնք խնդրեցին մի

չաբաթ իրանց մօտ մնալ: Յուլիոս հարիւրապետն իրաւունք տուաւ նրանց: Եօթն օրուայ հանգստից յետոյ ճանապարհ ընկան զէպի Հռովմ: Արդէն Պատիոլուսում եղած ժամանակ իմաց էին տուել Հռովմի քրիստոնեաներին Պօղոսի գալստեան մասին, այս պատճառով շատերն ընդ յառաջ էին եկել, ոմանք մինչև Ապփիայի որդոստայնը, իսկ ոմանք էլ մինչև ծովափնեայ Երեք կրպակները: Երբ Պօղոսը տեսաւ նրանց, գոհացաւ Աստուածանից և քաջալերուեց, որ երեք տարի սրանից առաջ գրած թուղթը հաւատացեալներին սիրոյ և միաբանութեան ոգի է ներշնչել: Երբ մօտաւորապէս 61-ի մարտին Հռովմ հասաւ, հարիւրապետը կապեալներին զօրապետին յանձնեց, իսկ Պօղոսին միւսների հետ զօրանոց չուղարկեց, այլ մի մասնաւոր բնակարան՝ իւր պահապան զինուորի հսկողութեան ներքոյ: Ըստ հռովմէական սովորութեան նրա ձեռք չղթայուած էր:

Թ. ա. Հռմ. Բ. 31. «Եթէ Աստուած 'ի մեր կոյս է, ով իցէ մեր հակառակ»:

Լ. Թ. Յովհ. Ե. 4. «Եւ այս է... յաղթութիւնն՝ որ յաղթէ աշխարհի, հաւատքն մեր»:

Մտթ. Ե. 10. Երանի՛, որ հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից»:

Պ Օ Ղ Ո Ս Ը Հ Ռ Ո Վ Մ Ո Ւ Մ

1. (ԺԸ. 17—22)

Հռովմ հասնելուց երեք օր յետոյ՝ Պօղոսը իւր մօտ կանչեց հրէաների պիտաւորներին և ասաց նրանց. «Արք եղբարք, ես ժողովրդի կամ հայրենի կրօնի հակառակ ոչինչ չեմ գործել, զուցէ այդպիսի լուրեր պիտմամբ տարածած լինեն ձեր մէջ. ճիշտ է որ ես Երուսաղէմում բռնուեցայ և մատնուեցայ Հռովմայեցիների ձեռք: Փեղիքս և նրա յաջորդ Փեստոս կոստակալների առաջ հաբց ու փորձ արին ինձ, բայց մահու արժանի պատիժ կրելու յանցանք չգտան իմ մէջ, ուստի կամեցան ինձ արձակել: Բայց հրէաները բողոքեցին ինձ ազատութիւն տալու դէմ և ցանկանում էին նորոգել դատը՝ նոր հարց ու փորձ անել տալով ինձ Երուսաղէմում: Կուսակալ Փեստոսն էլ հակառակ չէր այս բանին: Ես չէի կարող լսել, ուստի ստիպուեցայ կայսեր բողոքելու, բայց ոչ թէ իմ աղփիքը շարախօսելու: Որովհետեւ կլինին մարդիկ, որոնք ձեր մտքերը կարող են պլտորել և աւրատ դնել իմ հայրենասիրութեան վրայ, այս պատճառով էլ ես ձեզ ինձ մօտ կանչեցի, որ ձեզ հետ խօսեմ և եթէ հաւատ կընծայէք ինձ, իմ դատի մանրամասնութեան հետ կծանօթացնեմ—խորայէլի յուսոյ համար եմ ես այս շղթան կրում: Նրանք պա-

տասխանեցին և ասացին. «Քո մասին մենք հրէաստանից ոչ թուղթ ենք ստացել և ոչ եղբայրներից մինը, իմասնաւորի եկել, պատմել է մեզ որեւէ չար բան: Քո բռնած դիրքը դէպի հրէութիւնը մեզ շատ է հետաքրքրում, մենք քո մասին տեղեկութիւն ունինք, այս պատճառով ցանկալի էր քեզնից լսել, թէ ի՞նչ նպատակներ ունիս, ի՞նչ սկզբունքների ես հետեւում: Մենք լսել ենք այն նազովրեցու ազանդի մասին, որին դու պատկանում ես, որ հրէաները ամեն տեղ հակառակում են քեզ այս խնդրում, այս պատճառով էլ դարմանալու չի լինի, եթէ կասկածանքով վերաբերուելու լինէինք դէպի քեզ»:

2. (ԺԸ. 23—29)

Սրանից յետոյ մի օր որոշեցին և այն որոշած օրը շատերը եկան Պօղոսի մօտ: Նա պատմում էր նրանց Աստուծու արքայութեան մասին և քարոզում էր խաչեալ Յիսուսի մասին. առաւօտից մինչև երեկոյ մարգարէներից և Մովսէսի օրէնքներից վկայութիւններ էր բերում և համոզում էր նրանց, որ Յիսուսը սպասուած ճշմարիտ Քրիստոսն է: Ոմանք հաւատացին Պօղոսի խօսքերին, իսկ ոմանք՝ ոչ, այնպէս՝ ինչպէս Անտիոքում, Պիսիդիայում և Թէսաղոնիկէում պատահեց: Անհամաձայնութիւն յառաջացաւ ունկնդիրների մէջ՝ այն աստիճան, որ նոյն իսկ Պօղոսի խօսքերին հաւատացողներին չյաջողուեց քրիստոնեայ դարձնել՝ մանաւանդ աւելի խանգարուեց զործը, երբ դուրս գնալիս առաքեալը հետեւեալ լանդիմանական խօս-

31

1053

002 8101

1053

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0028101

